...tos 1957 Sene : 4, Cilt : X, Sayı : 171

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS'in Yazı Müsabakası

Gönderilen yazıları 11. sayfamızda neşrediyoruz

1 —AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanmıştır 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Dikkat :

Müsabakaya gönderilen yazıların bir kısmının çok kısa olduğu görülmüştür. Makalelerin yazı makinası ile yazılmış normal iki sayfayı tecavüz etmemesi şartıyla, bir fikri etrafile izah edebilecek uzunlukta olması lâzımdır.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt X, Sayı : 171

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter:

İlhami SOYSAL

★

Karikatür:

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

★

Abone Şartları:

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

★

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih : 15.8.1957

Kapak resmimiz

Mareşal Zukov

2 numaralı adam

Kendi Aramızda

Mecmua hakkında

AKİS'in son sayılarında bakıyoruz bundan bir kaç ay öncesine nazaran daha fazla bir canlılık ve sarahat var. Buna seviniyoruz. Ancak mecmuanın havası zindeleştikçe teknik tarafında bir bozulma başlıyor. Katlanış kötü, dikişler yerine vurulmuyor, mürekkep rezalet, hele klişelerin ne olduğunu anlayabilmek için çoğu zaman bir müneccimmiş gibi hareket edip tahminlerde bulunmak gerekiyor. Tashih hataları da bir hayli çoğaldı. Sinek küçüktür ama mide bulandırır derler. Acaba bir himmet edip bunlar yoluna konamaz mı?

Aliye Akoğlu - Ankara

★

AKİS'in 170 nci sayısındaki tashih hataları rezaletti doğrusu bana pes dedirtti. Mecmuayı yukardan aşağı şöyle bir okudum ve tam 17 tane tashih hatası yakaladım. Siz ki vaktiyle böyle şeylere bir hayli dikkat ederdiniz. Şimdi ne oldu?

Murtaza Sert - Konya

★

Son aylarda açıktan açığa tutmağa başladığınız C. H. P. acaba size maddi bir yardımda mı bulunuyor? Bu kadar onun tarafını tutuyorsunuz. Hemen her sayınızda yalnız C.H.P. nin reklamını yapıyor diğer muhalefet partilerinin canla başla çalışmalarından da azıcık olsun bahsetmiyorsunuz. Yoksa niyetiniz D. P. nin ekmeğine yağ sürmek mi?

Halil Yalaklı - İstanbul

★

Mecmuanızın 169 ncu sayısında "İşbirliği" başlığı altındaki yazınızda bazı hakikat payı bulunmakla beraber şayanı teessüf ithamlarınız da gözden kaçmamaktadır. Siz fikirlerde mana ve ruh yerine o fikirleri serdeden şahsın genç veya ihtiyar oluşunamı kıymet atfediyorsunuz? Eğer öyle ise çok rica ederim mesleğinizi yanlış seçmişsiniz. Aksi fikirde iseniz bundan böyle o şahısları yazılarınızda başka şekilde taltif veya teşhir ediniz. Yazınızda imalı bir hakirane nakarat olarak tekrarlanan "Gencecik gencecik delikanlılar" tabiri bana pek garip ve gülünç geldi.

A.Recai Özkan - Malatya

★

İşbirliği hakkında

AKİS'in keskin neşteri işbirliği mevzuunda diğer muhalefet partilerinin gönüllerinde yatan aslanları meydana çıkarıverdiği için bilmezsiniz ne kadar memnun olduk. Umumi bir seçimde 5 milletvekili bile çıkaramıyacak partilerin "müsavat, müsavat" teraneleriyle yırtınmalarının altında yatan maksat olsa olsa ancak böyle teşhir edilirdi. Var olun.

M. Sakıp Sarıer - Muş

★

Hür. P. şımarık çocuk tavrı takınmaktan pek vaz geçeceğe benzemiyor ve ikidebir, işbirliğinde -maddi yönden - müsavat diye bir terane tutturmuş gidiyor. İçlerinde, ağırbaşlı, itidal sahibi, müstakar siyasî fikirli elemanlar olsaydı C. H. P nin 1950 - 1954 seçimlerinde aldığı oy sayısını nazarı itibara alıp kendilerinin bu seçimlerde D. P. den oy koparak C. H. P. nin kazanma şansını yükselttiklerinin farkına varıp ona göre hareketlerini tanzim ederlerdi.

Niyazi Çakıroğlu - Pazarören

★

Adamın biri bir tarihte bir yere kral olmuş. Bir kanun çıkartmış. Bütün ölüler kapıdan çıkmayacak pencereden çıkartılacak diye. Halk bıkmış usanmış. Bu Kral gitse de bir iyisi gelse diye. Gel zaman git zaman Kral hastalanmış öleceğini anlayınca da oğlunu çağırmış, "Oğlum", demiş, "ben halka çok kötülük yaptım, bari sen bunu telafi et, düzelt". Oğlu söz vermiş Babası ölünce çıkarttığı ilk kanun da şu olmuş: Babamın zamanında ölüler kapı dururken pencereden çıkartılıyordu bundan böyle bacadan çıkartılacak.

Ağızdan ağıza anlatılan fıkra bu. Gelen gideni aratıyor.

Nurettin Tüfekçi - Beşiktaş

★

Basın hakkında

AKİS tarafsız bir mecmua geçinir ama umumiyetle C. H. P. yi tutar. Böyleyken de ikide bir C. H. P. nin resmi organı Ulus'a çatar. Bir "Allahlık Ulus" lafıdır tutturmuş gider. Nedir sizin bu Ulustan istediğiniz anlamıyoruz. Adamlar daha ne yapsınlar yani. Açın bakalım Ulus kolleksiyonlarına da bakın. Genel Sekreter Kasım Beyin resminin çıkmadığı bir günü görecek misiniz? Genel Sekreterin resmini neşretmekten iyi de muhalefet olur mu yani?

Doğan Sonay - Ankara

★

Ulus gazetesinden alıp veremediğiniz ne sizin? Adamcağızlar muhalefet vazifelerini başarmak için ellerinden geleni yapıyorlar işte. Bugünkü basın kanunları, Savcı baskıları, tekzipler karşısında Ulus'unkinden daha iyi muhalefet yapabilen bir gazete var mı sanki! Sureti haktan görünüp de darbeyi içerden vurmaya kalkışmanızı okuyucular görmüyor mu sanıyorsunuz?

K. Yılmaz Canbolat - Malatya

★

Elçiler hakkında

170 nci sayınızda Dünyada olup Bitenler sayfasında Amerikadaki elçi tâyinleri hikâyesini okuyunca tüylerim diken diken oldu. Eğer Amerikadaki elçiler gerçekten sizin yazdığınız gibi tâyin ediliyorsa buna tek kelimeyle rezalet denir. Eğer böyleyse vay Amerikanın haline.

Turhan Tözge - İzmir

★

Son sayılarınızdan birinde Amerikadaki Elçi rezaletleri ile ilgili bir yazı okudum da şaştım kaldım. Şu Amerikalıların doğrusu bu kadar kuş beyinli olacaklarını da ummuyordum. Bir de bunlar demokrasi şampiyonu geçiniyorlar değil mi?

Harun Demir - İstanbul

Muhalefet

Hepimiz ve birimiz

Bu haftanın başında Salı günü Heybeliadada 73 yaşındaki bir adamın 73 numaralı evinin caddeye bakan geniş bir odasından birden "ooo!." sesleri yükseldi. Sesler büyük bir hayret edası taşıyordu. Eğer bunu o gün ekspres vapurun kaptan köşkünde Büyükadaya giderken gazetecilerle konuşan ve hep İşbirliği müzakerelerinden haber almaya çalışan D. P. Meclis Grubu Başkanı Hayreddin Erkmen duysaydı ihtimal ki ellerini uğuşturur, "tabiî anlaşmalarına imkân yoktu ki.." derdi. Ama "ooo!" seslerinin sebebi başkaydı. Muhalefet Partileri temsilcilerinin top altında tekerlek varmış gibi mükemmel yürüyordu.

Pazartesi sabahı erken vapurlardan birini dolduran gazetecilerden öğle vapurunda yer alan Hür. P. ve C.M. P. temsilcilerine kadar pek çok kimse anlaşmanın kolay olmıyacağı endişesi içindeydi. Aynı saatlerde Heybeliadada İnönünün Refah Şehidleri caddesi üzerindeki yeni boyanmış kârgir evinin alt kat odalarından birinde müdavele; efkârda bulunan C.H. P. temsilcilerinde de buna benzer hisler vardı. Muhalefet partilerinin bir işbirliği yapmak hususunda geçen yaz teşebbüse geçmelerinden sonra öyle hâdiseler olmuş, öyle lâflar söylenmiş, o kadar geçimsizlik emaresi baş göstermişti ki bu endişelere hak vermemek imkânsızdı. Ama yanılınıyordu. Arna bir araya gelince bütün ana güçlüklerin sadece zahirî olduğu derhal meydana çıkıverdi.

Bu haftanın başında temsilciler 73 numaralı evde toplandıklarında heyetlerin teşekkül tarzı derhal dikkati çekti. Aklıselimi temsil eden üç liderin yanında memleket menfaatleriyle partilerinin menfaatlerini haklı bir ölçü içinde telife çalışmalarıyla tanınmış üç baş yardımcı vardı: Gülek, Güreli ve Ardıçoğlu. Bu üç baş yardımcı İşbirliği mevzuunda şimdiye kadar itidalleriyle, iyi niyetleriyle kendilerini belli etmişler, fakat işi kendi partileri zaviyesinden mütalea lüzumunu da gözden kaçırmamışlardı. Aslına bakılırsa bu, onların biraz da vazifeleriydi. Heyetlerin "üçüncü adam" ları ise Göle, Öktem ve Bilgin-

İnönü Heybeliadadaki evinde Arna ve Karaosmanoğlunu karşılıyor

İşbirliğinden önce, elbirliği

landıkları odaya mis gibi kokan, dumanı tüten kahve fincanlarıyla dolu bir tepsi getirilmişti. Müzakereler bir an inkıtaya uğradı ve Kalkınan Türkiyede artık bir "tatlı sürpriz" haline gelmiş bu ikramın tadı çıkarıldı. Herkesin mükemmel bir ev sahibi olarak tanıdığı Bayan İnönü ne yapmış etmiş, misafirlerine kahve tedariklemek imkânını bulmuştu. Misafirlere bir gün evvel evvelâ soğuk vişne şurubu, sonra da kuru bisküi ile çay ikram edebilmiş, ama kahve verememek Bayan İnönüyü pek üzmüştü. Şimdi, "ooo!" sesleri bu üzüntüsünü telafi ediyordu. Doğrusu istenirse İşbirliği toplantılarının tek büyük sürprizi bundan ibaret kaldı ve her, ama her şey, bir frenk tâbiriyle, sanki yordu. Zira mesele aklı başında insanların birbirlerine şart koşmaksızın, birbirlerine tahakküm etmeye de kalkışmaksızın konuşmak için bir masa başına oturmaya karar vermelerinden ibaretti. İnönüyü, Karaosmanoğluyu ve Arnayı yakından tanıyanların emin oldukları bir husus vardı: Bu üç lider partilerine hakim olur da müzakereye girişirlerse anlaşmamalarına imkân yoktur. Hakikaten şimdiye kadar kaydedilen zaman bu basit şartların tahakkuk ettirilememesi, partilerdeki "öteki" zümrelerin kendi şanslarını denemeye kalkışmaları yüzünden kaybedilmişti. Nihayet C.M.P. nin Kristof Kolombun yumurtası nev'inden bir buluşla yaptığı davet üzerine İnönü, Karaosmanoğlu ve di. Turgut Göle ile İbrahim Öktem İşbirliğinin hararetli ve bilhassa samimi taraftarı olmaktan çok uzaktılar. C. H. P. Genel Sekreter Yardımcısına göre partisinin İşbirliğine ihtiyacı yoktu. C. H. P. seçimleri tek başına kazanacak kudretteydi. Zaten C. M. P. ve hele Hür. P. memlekette fazla mana ifade etmiyordu. Hür. P. Genel Sekreteri ise geçen sonbahardan beri bu mevzuda çok zararlı bir rol oynamış, bilhassa C.H.P. ile Hür. P. arasına ilk soğukluğun girmesine vesile vermişti. İbrahim Öktem alaturka kurnazlık düşünen Hür. P. lilerin başında geliyordu. Ahmed Bilgine gelince şimdiye kadar Osman Bölükbaşının bir peyki olarak tanınmıştı. Bu sıfatiyle İşbirli-

"YADELLERDEN DOSTLAR..."

Gönül ne kadar isterdi ki son günlerde muhalif gazetelerin sayfalarını sırsıklam hale getiren tekzip yağmurunun bir kaç damlası da Konya milletvekili Himmet Ölçmenin söylendiyse münasebetsiz olduğunda zerrece şüphe bulunmayan sözlerini temizlesin. Hâdisenin üzerinden on küsur gün geçti; bir ses çıkmadığına göre İktidar partisi milletvekilinin Amerikan ticaret heyetine "Türk milletinin nasihata değil dolara muhtaç" olduğunu ve Amerikanın bizi "Yadellerden dostlar" aramaya mecbur etmemesini söylediği anlaşılıyor.

Himmet Ölçmen elbette ki Türk Devletini veya Türk Hükümetini temsil etmez. Böyle bir sıfatı yoktur. Himmet Ölçmen sadece antidemokratik bilinen kanunları hararetle tasvip etmesiyle tanınan ve dolayısıyla bugün D.P. de gözde olan küçük grubun bir mensubu, zaman zaman da sözcüsüdür. Bu bakımdan beyanları resmî bir mahiyet taşımaktan uzaktır. Ancak bir milletvekilinin bilhassa ecnebilerle görüşürken dikkatli olması gerekir. Zira o ecnebiler pek âlâ sanabilirler ki işittikleri fikirler İktidar partisinin hiç olmazsa bir kısım ileri gelenlerine hâkim olan fikirlerdir. Gönlün bahis mevzuu sözlerin tekzibini, yahut İktidar organı gazete tarafından reddini istemesi bu yüzdendir.

Türk milletinin nasihata değil dolara muhtaç bulunduğunu böyle az cazip bir şekilde ifadesi iyi olmamıştır. Amerikadan yardım talep etmenin bir yolu vardır ve bunu yaparken cok dikkatli bulunmak lâzımdır. Amerikalılar milletvekiline pek âlâ "Ama dolarları nasıl temin edeceğiniz hususunda İktidarınızın nasihata pek muhtaç olduğunu görüyoruz" diyebilirlerdi ve bunu cevaplandırmak güçleşirdi. Kaldı ki Amerikan yardımı karşılıklı bir anlayışın neticesidir ve iki tarafın bir mutabakata varması "dolar sevki"nin *sine qua non* şartıdır. Himmet Ölçmen Amerikaya sert çıkışlar yaparak dolar teminini düşünen ilk yeryüzü sakini değildir. Ama bu tarz taleplerin Washington nezdinde fazla bir iltifat görmediğini Konya milletvekilinin idrak etmesi iyi olurdu.

Fakat Himmet Ölçmenin tamamiyle münasebetsiz olan cümlesi ikincisidir. İhtimal ki Amerikan heyeti, karşısında bir Cemal Abdülnâsırın bulunduğu zehabına kapılmıştır. İktidar çevrelerinde böyle bir temayülün mevcudiyeti Amerikadan çok, biz Türk vatandaşlarını endişeye düşürür. Türk milleti hiç bir İktidara, Amerikanın dolarlarını esirgemesi üzerine "Yadellerden dostlar" aramak yetkisini vermemiştir ve zaten hiç bir İktidarın Türkiyede bunu düşünemiyeceği, buna muktedir olamıyacağı son derece aşikârdır.

Himmet Ölçmen ihtimal ki Türk Devletinin Amerikadan yardımı nasıl kabul ettiğini bilmemektedir. Bilseydi iyi olurdu, zira Türkiye İkinci Dünya Harbinden sonra Amerikadan ilk iyi notu o kabul şekliyle almıştır. Türkiye demiştir ki: Biz yadellere karşı cephe almış bulunuyoruz, siz de öyle; eğer siz bize yardım ederseniz biz daha rahat mukavemet ederiz; ama siz yardım etmeseniz de mukavemet edeceğimizi biliniz. Bu tutum Amerikanın o zamanki temsilcisi Harriman başta olmak üzere, herkes üzerinde tesirlerin en müsbetini yapmıştır. Gerçi o tarihten bu yana Türkiyede de, Amerikada da İktidar değişikliği vuku bulmuştur. Değişmeyen Türk milletinin hisleridir.

"Yadellerden dostlar aramak" ne demek? Sovyetlerin bize kese açmak teşebbüsünde bulundukları, bu neviden rivayetler yaydıkları bir sırada Himmet Ölçmenin sözlerinin mânası açıktır. Açıktır ama, hiç de Türk milletinin arzularına tercüman olmamaktadır. Üstelik Rus yardımının nasıl bir yemden ibaret bulunduğu Mısıra bir türlü gitmeyen milyonlardan bellidir. Eğer Himmet Ölçmen Amerikayı zorlamak için "Yadellerden dostlar"ı bir silâh olarak kullanmak istiyorsa, eğer zannediyorsa ki Türk milleti muhtaç olduğu dış yardımı Moskovadan kabul edecektir fena halde yanılıyor.

Bu kötü, tehlikeli bir politikadır. Türkiyenin ne dış politikası, ne iktisadı, ne jeopolitik mevkii ve hepsinden mühimi ne Türk milletinin hissiyatı herhangi bir İktidarın Nâsır üslûbu ağız kullanmasına müsaittir. Ne kadar kudretli olursa olsun bir şahsın, memleketi o istikamete sürükliyebileceğini sanmak da hatadır. Şu anda Demokrat İktidarın "Görülmemiş Kalkınma"sı yüzünden çok müşkül bir mevkide bulunduğumuz hakikattir. Dış finansman imkânlarımızın azalmış olduğu, dövize muhtaç kaldığımız, ekonomimize kan verilmesinin fayda sağlıyacağı muhakkaktır. Ancak "Görülmemiş Kalkınma"nın, icap ederse yadeller parasıyla devam ettirileceği, ümid ederiz ki partisi içinde sadece Himmet Ölçmenin fikridir. Hatta onun dahi fikri değildir ve Konya milletvekili bunu, çocukça bir inançla, göz korkutmaya çalışmak için ifade etmiş, bunun nasıl kötü tesir yaratacağını düşünmemiştir. Bir daha sefere düşünürse daha iyi yapar.

★

Zira bizim, "Yadellerden dostlar" aramaya ihtiyacımız yoktur. Zaman zaman irad edilen şiddetli nutuklardaki telmihlere rağmen Batı dünyasının bize sempatiyle baktığı muhakkaktır. Başta Amerika, bu dünyanın bize kese ağzı açmaması için de hiç bir sebep yoktur. Dolarlar Amerikada, bunları münasip şekilde istiyecek İktidarı beklemektedir. Eğer Menderes III. Kabinesi yerini Menderes IV. Kabinesine bıraktığında Köprülü-Ökmen çiftinin şampiyonluğunu yaptığı iktisadî politika gerçekleşebilseydi, ekonomik bünyemizi sıhhate kavuşturmak temayülü fiiliyata inkılâp ettirilebilseydi, bırakınız Amerikalıları, bizzat bizim şikâyetçi olduğumuz hatalı yolda yürünmekte ısrar olunmasaydı, kısacası o kabinenin programı tatbike konulsaydı Himmet Ölçmen Konyada öyle konuşmak zorunda kalmazdı. Yarın Türkiyede bir İktidar değişirse ve yeni İktidar Kalkınmamızı iktisad kitaplarının en basitinde dahi bulunan prensiplere -doğruluklarını ispat etmiş prensipler- uygun şekilde devam ettirme yolunu seçerse, yani eldeki imkânlar israf edilmeksizin, iç politika âleti haline getirilmeksizin ve en rasyonel tarzda kullanılırsa Türkiyeye doların akmaması, yardımın gelmemesi için sebep yoktur. Iraktan Hindistana, İrandan Habeşistana pek çok memleketin gerçekten kalkınması için sermaye esirgemeyen beynelmilel teşekküllerin ve Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiyeye karşı hususi bir husumet beslediğini sanmak için mutlaka aşırı partizan olmak lâzımdır.

Himmet Ölçmenden bu sözleri dinleyen Amerikan heyetinin İstanbuldaki basın toplantısına, hiç âdeti olmadığı halde Tass Ajansının muhabiri koşup gelmiştir. Konya milletvekili lütfen bunun sebebi üzerinde biraz kafa yorar mı?

AKİS

ğinde huysuzluğu temsil ediyordu. Fakat 73 numaralı evin yemek salonunda Pazartesi günü saat 16 da dikdörtgen masanın başına oturulduğunda havaya derhal İnönü, Karaosmanoğlu, Arna havasının hakim bulunduğu sezildi ve bu hava toplantıların sonuna kadar böyle devam etti.

Tekrarlanmayan hatalar

Havanın mükemmelliği başkanlık meselesinde kendini gösterdi. Toplantının tabii başkanının İnönü olduğunda zerrece şüphe yoktu. İnönü sadece temsilcilerin en yaşlısı değildi, aynı zamanda Devlet Başkanlığı yapmış olan yeganesiydi ve bütün bunların üstünde şahsiyeti onu başkanlığa davet ediyordu. "Tabiinin icabı"nı yapmak suretiyle Hür P. ve C. M. P. heyetleri bir kompleksin zebunu olmadıklarını ispat ettiler. Gerçi bir kaç gün sonra İktidar organları bu iki partideki müfritleri kışkırtmak için "Tabiinin icabı" nın yapılmış olmasını istismara kalkışacaklar, Karaosmanoğlu ve Arnayı İnönünün dümen suyuna girmiş göstermeye kalkışacaklardı. Hattâ bu organlardan İstanbulda çıkanı Osman Bölükbaşıyı hasretle aradığını belli edecek ve İktidarın onu siyaset sahasından uzaklaştırmakla liderler arasındaki hırçınlık faktörünü de ortadan kaldırdığına yanacaktı. Zira kimse söylemek istemiyordu ama, herkesin aklındaydı: Eğer C. M. P. heyetine Genel Başkan başkanlık etseydi anlaşma bu kadar kolay olmaz, hava böylesine samimileşmez, iğneli sözler, -iğneli ve son derece münasebetsiz- mutlak İnönü ile Karaosmanoğlunun canını sıkardı. Hakikaten iki lider geçen yaz toplantılarında analarından emdikleri sütün burunlarından geldiğini henüz unutmamışlardı. Böylece İktidarın, zarar vermek için teşrii masuniyetini kaldırdığı Osman Bölükbaşı sadece muhalifleri birbirlerine doğru itmemiş, aynı zamanda yokluğuyla anlaşmalarını da kolaylaştırmış oluyordu ve onun bir "martyre — çilekeş" olmak suretile Demokrasimize yaptığı hizmet biraz daha büyüyordu.

Kaş Yaparken

İsmet İnönü 1950'de demiş ki: "D.P. idaresinde siyasi emniyetimiz apaçık ve pervasızca tehditler altındadır".

İsmet İnönü 1951'de de şöyle demiş: "Memleketin iktisadi, mali durumu tamamen tesadüfe bırakılmıştır".

İsmet İnönünün o zamanki bir lafı daha: "Demokrat Partiye rey vermemek lâzımdır. Devlet ve millet işlerini iyi görmez ve iyi düşünmez halde bulunan Demokrat Partinin yüksek liderleri ancak vatandaşların kendilerini tasvip etmediğini seçimlerde görürlerse belki uyanabilirler".

Şimdi bu sözleri hatırlatan sütunlarına alan kim? Ulus mu? Ne gezer. O Hilmi Uranın adeta sünneti gününden başlayan hatıraları ile meşgul. Ya kim? Kendinizi sıkı tutunuz: Görülmemiş dehası ve gazetecilik kabiliyetiyle Zühtü Hilmi Velibeşenin idare ettiği Zafer!

Aybi, 1950'de nasıl bir hakiki büyük devlet adamından olduğumuzu ispat ettiğiniz yetmedi, şimdi adamın aynı zamanda evliyalığı bulunduğunu da mı gözler önüne koyacaksınız?

Gerçi toplantının sonlarına doğru bir küçük kompleks belirtisi başını kaldırmaya çalışmadı değil, fakat İnönü - Karaosmanoğlu - Arna havası her şeyi tatlıya bağladı. İlk iki gün Heybeliadada toplanan temsilciler üçüncü gün gene İnönünün Taşlıktaki evini kendilerine karargâh ittihaz ettiler. Ne toplantı yeri, ne başkanlık bir mesele haline getirilmedi. "Sokaktaki Adam" ın aklından geçen her şey aynen tahakkuk etti, partiler teferruatı "şeref işi" yapmaktan dikkatle kaçındılar, böylece samimiyet Üçlü Toplantının alâmeti farikası olarak kaldı. Samimiyet kadar anlaşmak için iyi niyetin de varlığı kendini belli etti. Şimdiye kadar ki toplantılarda bu samimiyeti ve iyi niyeti daha ziyade Hür. P. ve C. M. P. liderleri göstermiş oluyorlardı, zira başkanlık ve toplantı mahalli meselesini mesele yapmayan onlardı. İnönünün etrafında toplanmış olmayı vadırgamamışlardı. İhtimal ki bunu propaganda vesilesi yapacak D.P. nin taktiği karşısında da bu sefer komplekse kapılmıyacaklardı. Buna mukabil C. H. P. nin samimiyet ve iyi niyetini gösterme zamanı İşbirliğinin ameli tarafını tatbike koyunca gelecekti. Eğer o zaman "Turgut Göle zihniyeti" C.H.P. ye hakim olursa bugünkü bütün iyi hava bir anda kaybolup gidecekti. Küçük iki parti bir zamanların hayali olan "riyazi müsavat" ı bir kenara itmişler, böyle bir pazarlıkla C. H. P. yi kandıramıyacakları gibi umumi efkârın hiddetini celpten başka netice alamayacaklarını da anlamışlardı. Ama kelimenin hakiki manasıyla müsavat, yani herkese kuvveti nisbetinde pay ayırmak ve bunu yaparken küçük partilerin koalisyona girmek suretile hakiki kuvvetlerinden fazlasını sağladıklarını unutmamak şarttı. C. H. P. bunu unuttuğu gün hak yiyen bir fırsatçı, bir bezirgân sıfatını sırtlamayı göze almalıydı. Riyazi olmayan bir müsavat içinde dahi C. H. P. nin fedakârlık yapmak zorunda olduğu muhakkaktı, ama fedakârlığın o türlüsü insaf dahilinde kalacaktı ve bunun aksini düşünmek insafsızlık olacaktı.

Toplantının sonlarında küçük partilerin temsilcileri İsmet İnönünün kendi partisini böyle makul bir feda-

"İSKAN MESELESİ KÜL HALİNDE ELE ALINDI" HAVADİS'TEN

kârlığa sevkedebilecek kudrette ve niyette olduğu kanaatine vardılar. Neticenin müsbet çıkmasında da en çok bu kanaat rol oynadı.

Ele alınan meseleler

Heybeliadadaki görüşmeler daha ziyade umumî meseleler üzerinde cereyan etti. Evvelâ görüldü ki İşbirliğinin lüzum ve ehemmiyetini herkes müdriktir. Sonra fikrî cephe konuşmaların esasını teşkil etti. İşbirliği niçin yapılacaktı, gaye neydi, buna Muhalefeti hangi zaruretler itiyordu? Konuşmalar ilerleyince bir husus elle tutulurcasına vüzuh kesbetti: Muhalefet partileri bir Husumet Andı imzalamıyorlardı. Dertleri rejimin selah bulmasıydı ve bunun için İktidar bir düşman olarak kabul edilmiyordu. İktidarın teması kabul etmesi şartıyla ona Muhalefet cephesinin fikirlerini dostça ve seçimlerden evvel anlatmak Üçlü komitenin kararları arasındaydı. Gerçi İnönüden başkasının bu vadide fazla ümitli olmadığı görüldü. İnönünün ümidi ise daha ziyade iyimserliği neticesiydi. Fakat toplantının bir Husumed Andı havası içinde geçmemesinde bu iyimserliğin rolü büyük oldu. Muhalefet cephesinin en basit bir hesapla milletin yüzde ellisinden fazlasını temsil ettiği muhakkaktı. Eğer İktidar buna rağmen başını kuma gömerse kanunî mücadeleye atılmaktan başka çare yoktu.

Heybeliada konuşmaları daha ziyade bu neviden umumî mevzularda oldu. Zaten bundan başkasını beklemek doğru değildi. Muhalefet liderleri bazı kırıcı laflardan sonra ilk defa olarak bir araya geliyorlardı. Fakat ikinci gün hava daha samimileşti. Bu, müzakereler esnasında temsilcilerin ceketlerini çıkarmalarıyla kendini belli etti. İlk günkü resmiyet ve çekingenlik dağılmıştı. Üçüncü gün Taşlıkta çatallı sayılabilecek meselelere daha rahat şekilde temas edildi. İşbirliğinin amelî cephesinde varılan neticeler daha ziyade prensiplerdi. Teferruata girmek için hem vakit erkendi, hem de İktidarın tutumu meçhuldu. Üstelik seçimin resmî işareti de henüz verilmemişti ve seçimlerin erkene alınması kararının Menderesin kafasında yer tuttuğu biliniyorsa da Menderesin fikrini değiştirmesi her zaman için kabildi.

Bu satırlar yazıldığı sırada muhalefet temsilcileri dördüncü toplantılarını yapıyorlardı. Taşlık görüşmeleri son görüşme olmamış, tebliğin hazırlanması için bir dördüncü görüşmeye lüzum hasıl olmuştu. Zaten partiler bir yandan üçlü görüşmeler yaparlarken, temsilciler diğer taraftan kendi partileri ileri gelenlerine malûmat veriyorlar, fikirlerini alıyorlardı. Bu bir nevi selâhiyet tazelemesi oluyordu. İnönünün bilhassa Şemseddin Günaltayla istişareye ehemmiyet verdiği görülüyordu. Hakikaten eski Cumhurbaşkanı ile eski Başbakan toplantılardan evvel Anadolu Yakasında görüştükleri gibi Salı günü Günaltay, Barutçu ve C. H. P. nın diğer ileri gelenleriyle birlikte Adaya geçti ve İnönünün evinde uzun müddet kaldı. Hür. P. liler kendi arkadaşlariyle İstanbulda temas ettiler. C M P. liler de aynı işi yapmaktan geri kalmadılar.

Bu, Üçlü Toplantı neticelerinin partiler tarafından kabul edileceğinin en güzel deliliydi.

MENDERESİN TALİHİ

Dostluk tezahürleri vardır; insana zarar verir. Hucumlar bulunur; insanı kuvvetlendirir. Şimdiye kadar bilinen şuydu: Ahmet Emin Yalmanın dostluk tezahurleri insana zarar veriyor. Meğer anlaşıldı ki madalyonun tersi de doğruymuş: Ahmet Emin Yalmanın hucumları insanı kuvvetlendiriyor. Seçimlerin arifesinde dört bir taraftan, ekserisini tamamiyle hakkettiği hücumlara uğrayan Adnan Menderesin bugünlerde tek talihi, galiba, bu hücumların arasında Yalmanınkilerin de bulunmasından ibaret.

Ahmet Emin Yalman Menderesi şiddetle tenkid ediyor. Menderes kendisine yanılmazlık izafe etmeye başlamıştır, Menderes tenkid tanımamaktadır, Menderes kabiliyetlerini herkesinkinden üstün görmektedir. Menderes ölçüyü kaçırmıştır. Bu tenkidleri doğru bulmamaya imkân yoktur, ama lütfen insaf ediniz, bunları söylemek hakkı Ahmet Emin Yalmanda mevcut mudur?

Adam seçimlerden sonra kalkar Amerikaya gider. Orada hiç bir fevkalâdeliği olmayan şekilde karşılanır, herkesin gördüğü alâkayı görür. Temasları neticesinde öyle büyuk bir başarı da kazanamaz. Siz bu seyahatin intibalarını bir de Ahmet Emin Yalmandan dinleyiniz. Aman efendim, Amerikalılar Adnan Menderesi görür görmez başlamamışlar mı ağlamaya, dövunmeye? "Allahım, sen neden bize bu çapta bir devlet adamı nasip etmedin" diye... Şimdi bunu bir ciddî gazetenin başmakale sutununda, Amerikayı tanıyan bir başyazarın kaleminden okuyan devlet adamı kendisine yanılmazlık izafe etmeye başlamaz da ne yapar, tenkid tanır mı, kabiliyetlerini herkesinkinden üstün görmez mi ve ölçüyü kaçırmaz mı?

Adam bir 6334 sayılı Basın kanunu çıkartır, Ahmet Emin Yalman alkışlar. Sonra, bu kanunun neticesi seksen yaşındaki Hüseyin Cahid Yalçın hapsedilir. O zaman Ahmet Emin Yalman barut kesilir, bütün hışmını döker. Ama kime karşı? Menderese mi? Hayır! Bu Hüseyin Cahid Yalçın hapsedilmek suretiyle memleketin batı dünyası nezdindeki itibarını iki paralık etmiştir.

Adam hata yapar, arkadan cayar. Haydi, Ahmet Emin Yalmanın sütununda bir alkış sesi: Hakikî devlet adamlığı budur! Adam kazmayı eline alır, İstanbulun altından girip üstünden çıkmaya hazırlanır; Ahmet Emin Yalman Fatih III.'ü hayranlıkla selâmlıyanlar arasındadır.

Şimdi, işler çıkmaza girmiştir. Şimdi memleket o gün alkışlanan, o gün övülen hareketlerin mukadder neticesiyle karşı karşıyadır. Şimdi 1950'nin o mütevazi, idealist, ölçülü Menderesi yerini D.P. nin hudut tanımaz, başkasının görüşünü görüş saymaz Genel Başkanı Menderese bırakmıştır. Bu yüzden ona herkes hücum edebilir, ancak onu bu hale itenler, Yalmanlar hiç olmazsa susup başlarını yere eğmelidirler.

Zira asıl hücum edilecek biri varsa o Menderesten çok, Ahmet Emin Yalmandır. Evet, hafıza-i beşer nisyan ile malûldur ama, bu kadar da değil...

D. P.

Endişe bulutları

Bu haftanın başında Pazartesi akşamı Heybeliadadan kalkan bir vapur Hür. P. ve C. M. P, temsilcilerini Turgut Göle ile beraber Köprüye getirirken İstanbulun başka bir semtinde denizin üzerine uzanmış bir köşk pırıl pırıl yanıyordu. Semt Heybeliadadan hayli uzak bir semtti. Ama pırıl pırıl yanan köşkün o akşam-

ki misafirlerinin ekserisi kafası içinde Refah Şehidleri caddesinin 73 numaralı köşkünde olup bitenleri dolaştırıyordu. Semt Florya, köşk Cumhurbaşkanlığı köşküydü. Bütün ışıkların yanması sebepsiz değildi: O gece bir ziyafet veriliyordu. Donanan köşkten ibaret kalmamış, İstanbul surları da aydınlatılmıştı. Bu, D. P. nin İktidara geçmesinden sonra sık sık Cumhurbaşkanlığı köşklerinde görülen mükellef resmi ziyafetlerden biriydi ve bu seferki İstanbulda tatil geçirmekte olan Irak Kralı Faysal II. şerefine veriliyordu. Saat dokuza yaklaşırken Bağdat 77 plâka numarasını taşıyan bir otomobil dış kapıdan girdi ve suyun üstü hizasından iç kapıya kadar geldi. Otomobil misafir Kralı taşıyordu.

Ziyafet son derece muvaffak oldu. Her şey hakikaten muhteşemdi ve aranılan, akla gelen ne varsa hepsi mevcuttu. Vaktin nasıl geçtiğini anlamak kolay olmuyordu. Florya köşkü C. H. P. İktidarı zamanında rüyasında dahi görmediği unutulmaz gecelerinden birini yaşıyor, sakin sulara akseden mehtap etrafa başka bir güzellik veriyordu. Toplantının sonlarına doğru mehtabın ışıklarına saz ve ses sanatkârlarının musikisi de katıldı. Sanatkârların en mutenaları o gece bulunup getirilmişti. Konserler geceye ayrı bir hususiyet verdi.

Fakat toplantıda bulunanlar düz saçları itinayla taranmış, yuvarlak yüzlü, yavaş yavaş şişmanlamaya başlayan bir misafirin durgun olduğunu görmekten kendilerini alamadılar. Misafirin, bütün eğlencelere rağmen içinin sıkıldığı anlaşılıyordu. Zihni bir meseleye takılmışa benziyordu. Zaman zaman kazıklar üstüne oturtulmuş terasa çıkıyor, hava alıyor, etrafı seyrediyordu. Eğlenemediği aşikârdı. O gece Başbakan Adnan Menderesi görenler bundan sadece bir kaç ay evvel Ankara Palasta İsmet İnönü ile Amerika Büyükelçisi Fletcher Warrren'in de bulunduğu bir masada neşeli kahkahalar atan Adnan Menderesi tanımakta güçlük çekeceklerdi.

Hakikaten Adnan Menderesin aklı o günkü Muhalefet toplantısındaydı. İktidar çevreleri Muhalefetin anlaşmak bir yana, bir araya gelebileceği hususunda dahi daima tereddüt izhar etmişti. D. P. Genel Başkanının etrafını çevirenler, bütün yârân gibi, Genel Başkanı memnun etmek için Muhalefetin İşbirliği yapamayacağı noktai nazarını müdafaa etmişlerdi. Halbuki üçlü temaslar görülmemiş bir sürat içinde gelişmiş ve işte liderler bir masanın etrafına oturuvermişlerdi. Bunların başında İsmet İnönü vardı ve asıl mesele oydu. Bir kaç aylık politika iflas mı ediyordu?

Hatalar silsilesi

Doğrusu istenilirse Muhalefet partilerini birbirinin kucağına bizzat İktidar atmıştı. Bütçe müzakerelerinde başlayan iyi hava meyva verseydi ve hele son "Bölükbaşı hatası" yapılmasaydı ihtimal ki Muhalefet bir araya gelemeyecekti. Zira bu partilerde birbirlerine karşı itimadsızlık gittikçe artıyordu ve C. M. P. de Osman Bölükbaşının, Hür. P. de Tavus kuşlarının tutumu, "koltuk meselesi" ni her şeyin üstüne çıkarıyordu. O kadar ki Hür. P. içinde "Eğer C.-H. P. bize üçte bir pay vermezse biz de bir beyanname yayınlar, milletten reyini muhteris C H. P. ye değil, gene D. P. ye vermesini isteriz" diyenler çıkıyordu. Fakat "Bölükbaşı hatası" bütün bunları telâfi etmiş, muhaliflerin gözünü açmıştı. Üstelik D.P. nin müstakbel seçimlere hangi sloganlarla girmekte olduğu da ortaya çıkmıştı. Bizzat Adnan Menderes meşhur Görülmemiş Kalkınmasını devam ettireceğini söylemiş ve Hürriyetmiş, Adaletmiş gibi feryatlara kulak asmayacağını bildirmişti. Muhalefet bundan gerekli manayı çıkartmıştı. Seçimler son fırsattı. Eğer İktidar D. P. den alınmazsa bir belirsiz müddet için batılı manasıyla Demokrasiye veda etmek lâzımdı.

İktidar Heybeliadaya kendisine haber getirecek bir çok eleman göndermişti. Bunların arasında gazeteciler olduğu gibi, gazetecilerin "bizimkiler" adını taktığı "meraklı vatandaşlar" da vardı. Onlardan gelen haberlerde ise müzakerelerin müsbet ilerlediği bildiriliyordu. Bunun neşe vermiyeceği muhakkaktı. Adnan Menderes o gün Ankaradan, yanında "hu-

AVRUPADA YERİMİZ

Avrupa güçleri uzun müddetten beri bir türlü inanmak istemedikleri bir gerçekle nihayet yüz yüze gelmişlerdir: Avrupada artık "Büyük devlet" yoktur. Geçen sonbahardaki Süveyş fiyaskosu bunu açıkça göstermiştir. Bulganin ve Ike'ın bir işareti bu hareketi daha başlangıçta durdurmağa kâfi gelmiş, İngiltere ve Fransa başları eğik ateş kesmeğe mecbur olmuşlardır. Bundan sonra da bir ekonomik şantaj başlamış, bu iki eski büyük devlete ancak kayıtsız şartsız kanal bölgesini tamamen tahliye ettikleri takdirde ve peşin ödemek şartiyle petrol alabilecekleri anlatılmıştır. Avrupa sanayiinin felce uğraması, ekonomik hayatın durması ancak bu şartlarla önlenmiştir.

Süveyş harekâtı Avrupa tarihinde bir dönüm noktasıdır. Artık belli olmuştur ki Avrupalı güçler, yaşamak için birleşmeğe mecburdurlar. Artık Avrupa devletleri değil, Avrupa birliği, "Avrupa" olmalıdır. Eninde sonunda bu birlik tahakkuk edecektir. Yoksa Avrupa devletlerinin yaşaması, iki taraftaki iki devin, Sovyetlerle Amerikanın, insafına kalmıştır. Avrupa güçlerinin ise yeni bir şantaja, yeni bir ablukaya tahammülleri yoktur. Hem hayat seviyelerinin, hem maddi ve manevî kıymetlerinin korunması ise, Avrupalı milletlerin iktisadî güçlerini muhafaza etmelerine bağlıdır. Bunun için de artık bir tek hal çaresi kalmaktadır: Mesailerini birleştirmek..

★

Bunun içindir ki Avrupa teşkilatlarının faaliyetlerine yeni bir hız gelmiş, "Avrupa Birliği" fikri yeniden aktüel mevzular içine girmiştir. Ancak bu defa çok daha realist bir görüşle hareket edilmektedir. Beş yıl evvelkinin aksine, halk efkârının iteledigi askeri formüller, ordu ve silahlanma tasarıları değil, müsbet ve reel elemanlara dayanan ve yaşayacak terkipler aranmaktadır. "Vatikan-Bonn" Avrupası artık geride kalmıştır. Şimdi Müşterek Pazar, Atom Birliği gibi halk efkârının samimiyetle alâkadar olduğu yapıcı ve müsbet formüller peşine gidilmektedir. İstikbalin tehlikeli perspektivlerini de bu formüller belki değiştirecek1erdir. Parlamentolar, Atom Birliği, Müşterek Pazar tasarılarını incelemeğe başlamışlardır. "Avrupa Birliği" tahakkuk yoluna girmiştir.

Mühim bir âmil de İngilterenin hareket tarzını - nihayet - değiştirmiş olmasıdır. Savaş sonundan beri, bütün propagandalara rağmen, Avrupa hareketlerini bazan sadece hasır altı bazan da açıkça sabote etmekle kötü bir şöhret yapan İngiltere şimdi "Avrupa" fikrine yanaşmakta hatta sabırsız bir heyecan göstermektedir. Müşterek Pazar ve Serbest Mübadele mıntıkası tasarılarında İngilterenin desteği büyük olmuştur..

Avrupa Birliğinin önünde engeller azalmıştır. Süveyş dersinden sonra milliyetçi bencillikler ortadan kalkmağa yüz tutmuş, millî menfaatleri, Avrupanın menfaatlerine tercih edenler azınlıkta kalmaya başlamışlardır. Bu, insan münasebetleri tarihinde çok mühim bir merhaledir. "Klan" dan, kabileden milletler konfederasyonuna gidiş ancak bu yapıcı safhalarla mümkün olacaktır.

★

Milletlerarası teşkilâtlarda Avrupa problemleri ön plâna geçmiştir. Avrupa İktisadî İşbirliğinde ise Avrupanın yeni dâvaları ele alınmıştır. Şimdilik sadece altı dev-

zuru mutad" zevattan Fatin Rüştü Zorlu ve Emin Kalafat bulunduğu halde gelmişti. Sabehleyin Başbakanlıkta kabineyi toplamış ve "mutad işleri" görüşmüştü.

İki yol

Muhalefetin işbirliği yapmasının iktidar değişmesi demek olacağını İktidar kampında pek çok kimse mükemmelen biliyordu. Bizzat Adnan Menderes, hem de D. P. nin kuvvetli sanıldığı yerlere gitmeyi tercih ettiği halde gittikçe daha az insanla karşılaşıyor ve bu Anadolu Ajansının bültenlerinde dahi hissediliyordu. Ajans İktidar ileri gelenlerini Erzurumda 100 bin kişiye karşılatmıştı. Karşılayıcılar Zonguldak'ta 50 bine inmişti. Kastamonuda ise ancak 10 binlerce insandan bahsetmeye Ajans cüret edebilmişti. Bu rakkamların mânası açıktı. Demokrat milletvekilleri temas ettikleri seçmenlerinden sadece şikâyet dinliyorlardı. Yalovalı seçmenler Dr. Sarollu İstanbul milletvekillerini "Hoş geldiniz, seçimlerden seçimlere teşrif eden milletvekillerimiz" diye karşılamışlardı. O kadar ki bütün Demokrat milletvekilleri nereye gitseler karşılarına muhaliflerin çıktığı zehabına kapılıyorlardı.

İşbirliği nasıl önlenecekti? Bir kısım Demokratlar "kanun yaparız, önlenir" diyorlardı. Bunun hiç bir şeyi önlemeyeceği, milleti sadece kamçılayacağı düşünülmüyordu. Halbuki İşbirliğini önlemek mümkündü. D.P. seçim emniyetini zedeleyen seçim kanununu ve ona benzeyen antidemokratik kanunları bir anda kaldırsa. Muhalefete hodri meydan dese D P. nin karşısına tek başlarına çıkmaktan çekinecek partiler bütün itibarlarını kaybedeceklerdi. Hakikaten eğer bugün millet İşbirliğini hararetle destekliyorsa bu, eşit şartlar altında seçim mücadelesinin imkânsızlığını takdir ettiği içindi. Oyun eşit şartlar altında oynanacak olduktan sonra koalisyon bir aciz ifadesinden başka mana taşıyabilir miydi? Ama o yola gidebilmek için ileriyi görebilmek ve sağlam sinirlere sahip olmak gerekiyordu.

Her halde İktidarın tutumu önümüzdeki haftanın sonunda yapılacak olan İstanbul İl kongresinde aydınlanacaktı.

VAR MIDIR, YOK MUDUR?..

Aydemir BALKAN

lete münhasır olan müşterek Pazarın genişletilmesine bunun bütün üye devletlere teşmil edilmesine çalışılmaktadır. "Avrupa Serbest Mübadele Mıntıkası" nda ise mallar ve hizmetler hudut tanımadan serbestçe yer değiştirebileceklerdir. Ziraî ürünler için daha şimdiden etüdler başlamıştır. Atom birliğinin de genişletilmesine, İskandinav memleketlerini de içine almasını temine gayret edilmektedir.

Avrupanın iki blok arasında yerini alabilmesi, dış pazarlarda yarışabilmesi için istihsalin ne kadar ehemmiyetli olduğu göz önünde tutularak yeni bir teşkilât, Avrupa Prodüktivite Ajansı kurulmuştur. Kısaca AEP olarak anılan bu ajans OECE içinde ve onunla koordinasyon halinde çalışmaktadır. AEP Avrupada istihsal problemlerini en kısa ve en çabuk yoldan hal çareleri aramakta, vaktin az, istihsal yarışmasında mesafenin çok olduğunu düşünerek hummalı bir faaliyet sarfetmektedir. Avrupa istihsal motörünün beyni şimdi AEP dir.

Az gelişmiş memleketlere geniş bir teknik yardım programı hazırlayan AEP, Sardenyada Yunanistanda ve Türkiyede "pilot-bölge"ler seçerek buralarda prodüktivite imkânlarını denemektedir. Bu yardıma AEP'nin diğer üyeleri de maddeten iştirak etmektedirler ki bütün üyelerin böylece grup halinde bir veya bir kaç ortağa yardıma katılmaları beynelmilel teşkilâtlarda ilk defa vuku bulmaktadır. Avrupa Konseyi ise yeni ve muşahhas tekliflerle Eylül dönemini açacaktır. Bütün bunlar Avrupa Birliği ve dayanışmasının ne kadar ilerlediğini göstermektedir.

★

Bütün bu faaliyetin içinde bizim yerimiz nedir? Rolümüz ne olmuştur? Plânlarımız, tasarılarımız hangileridir? İtiraf etmelidir ki Avrupa teşkilâtları içinde belki de en kötü partöner Türkiyedir. Bilhassa iktisadi hayatımızın çok zigzaklı bir yol takip etmesi, hareket tarzımızı mantıki bir sisteme bağlamamakta inad edişimiz, devlet işlerinde fikri bir gayret göstermekten kaçınmamız bizi, pek çabuk, bu teşkilâtlar içinde bir "figüran" haline sokmuştur.

Belirli bir plân ve düzen içinde değil de geçici şahısların elinde milletçe bir kutuptan diğerine kaygısızca atlayışımız, hatta bu düzenin fonksiyonu mevzuunda dahi bir anlaşma zemini bulamayışımız müttefiklerimizde haklı şüpheler uyandırmıştır. 1953 ten sonra dış ticaretimizin EPU dışına, Demir Perde memleketlerine kayması bizi pek de istenilmeyen sembolik bir ortak durumuna götürmüştür. OECE kurulduğundan beri dokuz senedir Pariste bulunan delegasyon üyelerimiz bu istiskali esefle hissetmektedirler. Üstelik memleketimizde birçok hürriyetin kısılması, basına gem vurulmaya kalkışılması Avrupa Konseyinde itibarımızı çok düşürmüştür. İşçi taleplerinin de zorlu bir şekilde susturulma teşebbüsü tam mânasıyla herşeye "tüy dikmiştir". Bunun akisleri ne AEP de ne de OECE'de hiç iyi olmamıştır.

Hükümet daima tek taraflı anlaşmalara, dış yardımlara, bilhassa Amerikanın kredilerine güvenmiştir. Ancak bir şey unutulmuştur. Biz bu teşkilâtlarda samimi bir gayret göstermedikçe, Batı anlamında çalışmadıkça, "bedavacı üye" değil de; hakiki bir partöner gibi hareket etmedikçe Amerikanın kredilerine de güvenmek hayaldir. Nitekim hayal olmuştur. Çünkü bunlardan "bonservis" almadıkça, Amerikanın daima elini uzatacağını sanmak güçtür...

★

Avrupa Birliği kurulmaktadır. Bir hummalı gayret Batının her köşesinde hissedilmektedir. Ancak Türkiyenin yeri nerededir? Bizim ise tembellere mahsus ikinci bir faraziyemiz daha vardır: Amerika, bize yardım etmeğe, elini uzatmağa mecburdur. Sovyetlerle Amerika arasındaki gerginliğe güvenerek milletin yüce menfaatlarını bu gerginliğin devamına istinat ettirmek, itiraf etmelidir ki, ciddi bir devlet politikası olamaz. Bu sakat olduğu kadar da tehlikelidir. Çünkü bu iki devletin, kısmen; tamamen veya muayyen bölgeler üzerinde anlaşabilmeleri ihtimal harici değildir. Gayri tabii bir durum olan "soğuk harp" üzerine devlet iktisat politikası inşa etmenin sürprizleri vardır. Türkiyeyi bir gün tamamen tecrit edilmiş vaziyette görmek istemiyorsak, Avrupa milletleri camiasında yerimizi ciddi olarak almalı, bu yeri hak etmek için de çok çalışmalıyız.

Tekrar edelim; bu ne D.P... ne de C H.P. meselesidir. Bu, Türkiyenin en azından üç nesillik dâvasıdır. Güneyimizde Arap memleketleri uyanmışlar, manen ve maddeten elhazlanmaya başlamışlardır. Kuzeyde Sovyetlerin imparatorluğu ise hızlı bir gelişme içindedir. Doğuda Asya memleketleri de süratle sanayileşmektedirler. Bu anaforların içinde milletçe hayatiyet gösterebilmek artık Atlantik ötesinden dolar dilenmekle olamaz.

Türkiye Atatürkten beri yüzünü Batıya, Avrupaya dönmüştür. Bu lafta, yaldızda kalmamalıdır. Bu çok gayret, çok alınteri istemektedir. Ancak evvelâ kendimizi bir şeye, düşünmeğe alıştırmamız lâzımdır.

Basın

Gönüllü gazeteciler!

Basın kanununda 1956 Haziranında yapılan tadillerin, "şeref ve haysiyetleri korumak" tan çok nelere yaradığı bu haftanın başında iyice anlaşıldı. Hele meşhur 19 uncu madde kullanıla kullanıla o hale getirildi ki birçok ciddî gazetenin birinci sayfaları değme mizah gazetelerinden daha güldürücü hale geldi. Resmî makamlar yerli veya yersiz, haklı veya haksız her vesileyle gazetelerde çıkan haberleri -hattâ resimleri- tekzipte birbirleriyle yarış ediyorlardı. Sıranın yakında karikatürleri tekzibe geleceği muhakkaktı.

Tekzip yazılarına hedef olmayan gazete yok gibiydi - Zafer ve Havadis hariç-, ama rekor, şüphesiz Hür. P. organı Yeni Gün'e aitti. Bu gazetenin okuyucuları muhtelif vesilelerle "cevap ve tekzip hakkı" nın nasıl kullanıldığını ve Ankara Savcısının bu meseledeki anlayışını öğrenmemiş olsalardı, gazeteyi okudukları zaman Yeni Gün'ün yazı işleri müdürünün aklını kaçırdığına hükmedebilirlerdi. Zira aklı başında hiç bir yazı işleri müdürünün B. R. imzasını kullanan muharririn yazılarını neşre cesaret edemiyeceği muhakkaktı. Ama okuyucular işin aslını çabucak öğrenmişlerdi. B. R. Yeni Gün'ün bir muharririnin adı değil, "Belediye Reisi" nin kısaltılmış şekliydi ve Yeni Gün'e neşredilmek üzere savcılık kanalıyla gönderilen tekzip yazılarının çoğunun altında bir "nevheves" e aitmiş gibi zannedilecek B. R. imzası bulunuyordu.

Hele bu haftanın başında Salı günü çıkan Yeni Gün'ün birinci sayfası, "cevap ve tekzip hakkı" nın Ankara Savcılığı tarafından ne şekilde anlaşıldığının belki basın tarihine geçecek bir misalini teşkil ediyordu. O kadar ki gazetenin yazı işleri müdürü, birinci sayfaya yerleştirdiği bir dişi klişeyle "Birinci sayfamızın tekziple doldurulması yüzünden haberlerimiz altıncı sayfamızdadır" diye bir kayıt oturtmaya mecbur kalmıştı. Birinci sayfa gönüllü gazeteci B. R. ile Ankara Savcısının müşterek himmetiyle, sekretere en ufak bir iş bırakılmamak şartıyla doldurulmuştu. Başyazıdan tutun da günün en ehemmiyetli haberlerine kadar hepsi bu yüzden altıncı sayfaya taşınmak zorunda kalmışlardı.

Salı günkü Yeni Gün'ün birinci sayfasında neler yoktu, neler... Bir lâstik firmasının reklâm resmi, otomobil lâstiği sıkıntısının değil bolluğunun mevcut olduğuna -pek silik bir şekilde bile olsa- şahadet ediyordu! B. R. nin iki satır konuşmak fırsatını bulmak şöyle dursun, yüzünü bile göremediği bir bisikletli turistten "aldığı" beyanat, "mamur ve müreffeh Ankara" nın turistlerde uyandırdığı "memnuniyet" i ifade ediyordu. Sokakları süpüren çöpçü ile Kızılay semtinin yüksekten çekilmiş bir resmi, Ankaranın ne kadar "derli toplu" bir şehir olduğunu gösteriyordu! Doğrusu gazetecilik heveslisi B. R. meslek aşkı ile iyice çalışmıştı. Ama yalnız bir ufak noktayı unutuyordu: Yeni Gün'ü okunsun diye Merih'e gönder miyorlardı. Gazete satışının en büyük kısmını Ankara şehrinde yapıyordu. Yani okuyucuları Ankaralılardı. Bunlar içinde yaşadıkları şehrin B. R. nin anlattığı gibi olmadığını iyi biliyorlar ve sarfedilen bu neviden gayretlerin sebebini de pek iyi bildikleri için bıyık altından kıs kıs gülüyorlardı.

Salı günü çıkan Yeni Gün'de üzerinde en fazla dikkatle durulması gereken tekzip yazısı şüphe yok ki, Ankara Cumhuriyet Savcısı Rahmi Ergil'in imzasını taşıyandı. Yeni Gün bir gün önce Kırşehir milletvekili Ahmet Bilginin B. M. M. başkanlığına

Salı günkü Yenigün

Haberler altıncıda!..

verdiği bir sözlü sorudan okuyucularını haberdar etmişti. Bu, gazeteciliğin en basit bir şekliydi. Bir milletvekili, teşrii vazifesinin bir icabını yerine getirmek maksadıyla hükümetten izahat istiyordu. Bu şüphesiz bir haberdi ve vazifesi haber vermek olan bir gazetede bu sözlü sorunun neşredilmesinden tabiî bir şey olamazdı. Ama gelin görün ki Ankara Savcısı vakit kaybetmeden bir tekzip kaleme alıp gönderebiliyordu. Yeni Gün'ün haberi yalanmıydı? Hayır.. Ahmet Bilgin hakikaten B. M. M. Başkanlığına bir soru önergesi vermişti. Esasen böyle bir önerge verilmemiş bile olsaydı, bunu yalanlamak hakkı Ahmet Bilgine ait olurdu. Milletvekili: "Hayır ben böyle bir önerge vermedim" derdi; yahut B. M. M. Başkanlığı: "Haber yalandır, makamımıza böyle bir önerge verilmemiştir" diyebilirdi. Ama böyle bir durum mevcut değildi. Ahmet Bilginin böyle bir soru önergesi verdiğinden bizzat Ankara Savcısı Rahmi Ergil bile şüphe etmiyordu. Rahmi Ergil -kanunları tatbik ile vazifeli bir hukuk adamıdır-, Ahmet Bilginin soru önergesinde adı geçtiği ve önerge gazetelerde neşredildiği için "cevap hakkı"nı hem de sırf kendi takdiriyle, kullanıyordu. Kullanıyordu ve ortaya bir mesele çıkıyordu: Bazı hukukçular, Savcının bu şekildeki hareketinin icranın teşrii kuvvet tarafından murakabesine karşı yapılmış bir müdahale olarak anlıyorlardı. Bu görüşe göre Ankara Savcısının hareketi Basın Kanununun 19 uncu maddesiyle kendisine tanınan hakkın bir suiistimalinden ibaret oluyordu. İşte Yeni Gün'ün idarecileri bu düşüncelerle Ankara Savcısını dâva etmeyi düşünüyorlardı. Bu dâvanın basın tarafından büyük bir alâka ile takip edileceği muhakkaktı.

Politikacılar

"Sokrat'ın Müdafaası"

Avukatıyla uzun uzun bir türlü açılmamış olan dâvasının ne zaman açılabileceği ve bu dâvada kendisini nasıl savunacağı yolunda konuşan uzunca boylu, saçlarına aklar düşmüş orta yaşlı adam, avukatı kendisiyle vedalaşıp gittikten sonra koğuştaki yatağına döndü. Elinde biraz önce avukatının kendisine getirdiği bir kitap vardı. Ortalık boğucu bir sıcak içindeydi ve orta yaşlı, saçlarına ak düşmüş adam sıcaktan bunalmış, bezgin bir halle kendisini yatağının üzerine bıraktı. Doğrusu canı hiç bir şey okumak istemiyordu. Bir müddet dalgın sırt üstü uzanıp durduğu yatağından doğruldu ve elindeki kitabın yapraklarını karıştırmaya başladı. Bu kitabı avukatından kendisi istemişti. Ama işte şimdi şu anda okumayı canı çekmiyordu. Gerçi kitap okumayı canı çekmiyordu ama yapacak başka bir işi de yoktu. Çaresiz elindeki kitabı okumağa başladı. İlk satırları adeta güçlükle okuyan adamın kır saçlı başı aradan üç beş dakika geçmeden kitabın üzerine doğru büyük bir dikkatle eğilmişti. Âdeta kitabı yutarcasına okuyordu. Kitabın adı "Sokrat'ın Müdafaası" idi ve bundan binlerce yıl önce fikirleri uğruna can vermiş bir kahramanın hayatının hikâyesiydi. Saçları kırlaşmış uzun boylu adam ise halen Ankara Merkez Ceza ve Tevkifevinde bulunan C. M. P. Genel Başkanı Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşıydı.

Saatler geçiyor, fakat Bölükbaşı bir türlü elindeki kitabı bırakmıyordu. Sayfalar sayfaları, dakikalar dakikaları kovalıyor; fakat Bölükbaşı elindeki kitaba dalmış, zamanın geçtiğini unutmuş hiç durmadan okuyordu. Hilton adlı koğuşta kendisi ile beraber ikamet eden arkadaşları zaman zaman takılıyorlardı: "Hayrola Os-

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

— VI —

Ahmet Cemalettin CEM

Hürriyetler verilmez alınır!

Bağış şeklinde gelen hürriyetlerin aynı kolaylıkla geleceği aşikârdır. Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler hakları olan hürriyetlerini almasını ve ona sahip olmasını bilmek zorundadırlar. Bu rejimin hedef ve gayesinin temeli olan tam ve ideal hürriyete varabilmek için istifade edilecek vasıta da ancak mevcut hürriyet olabilir. İnsanlar kendi düşüncelerine göre hareket edebildikleri zaman hürdürler. Ne kadar yabancı gelse de umumî arzunun yakınları içinde kendi seslerini tanıyabilmelidirler. Bugün zulmün her yerde hürriyeti tehlikeye düşürdüğünü, bu uğurda dökülen kanlar ve gözyaşları ile öğrenmiş bulunuyoruz. Her hisli insanın uzun zamandanberi vicdanında yaşıyan hürriyet mefhumu artık beşeriyet defterine geçmiş bulunuyor. Söz hürriyeti olmadıkça düşünce hürriyeti de olmıyacağını bugün bilmeyen yoktur. Düşünce hürriyeti kalkınca hareketler de tahdit olunmaya başlar ve insan ancak hareket ve düşünce sayesinde yenmeğe muvaffak olduğu tabiat kuvvetlerinin esiri olur. Birisine ne düşüneceğini söylemek hiç düşünmemesini söylemekten farklı değildir. İçten gelen hislere gem vurulmamalıdır. Bu taşkınlığa mani olmak özü hisli olanların hislerini uyuşturmak demektir. Değişmek ve gelişmek hürriyet ve insanlık için esastır. Tabiat bile her şeyi sınırlandırmıştır. Fakat Yirminci Asır insanı, tabiatın en inatçı imkânsızlıklarına karşı koymak ve hattâ meydan okumaktan zevk alır. İnsanın yaratıcı zekâsı tabiat tahditlerini kısmen ortadan kaldırmağa muvaffak olduğu gibi, sosyal manialarn da neler olduğunu meydana çıkartmıştır. Sosyal engellerle mücadele hür yaşamak için şarttır. Hürriyetin tahdidi ancak hürriyete eşit hakkı olan başka bir insanın hürriyetini korumak için olursa haklı görülebilir. Aksi takdirde bu hakkı çiğniyenlere kafasiyle, kalemiyle set çekmek şahsiyet sahibi insanların hareket tarzı olur.

İşte Demokrasi, ferdin hürriyeti ile topluluğun hakimiyetini bağdaştırmağa çalışır. Yani ferde tanınmış ve onun tabiî hakkı olan hürriyet sınırlarını, çoğunluk iktidarının hiç bir bahane ile aşmamasıdır. Şayet çoğunluk kararına iştirak etmeyen azınlığın hukukuna, çoğunluk hürmet ediyorsa böyle bir toplulukta, topluluğun hakimiyeti ile hürriyet bağdaşmış demektir. Bunun için de ilk şart, çoğunluğun bu hakimiyet hakkını sadece kendisi için değil fakat azınlığın da dahil olduğu topluluk için kullanmasıdır. Aksi hareket tarzında, çoğunluğun isabetsiz ve adaletsiz kararlar almasını önlemek, bu kararların hiç değilse sıhhatli olmasını sağlamak ve çoğunluğun baskısını engelleyici tedbirler alınaz zaruri ve kavuşturulması en doğru yol olacaktır.

Mevcut hürriyet içerisinde mücadele ile genişletilen hürriyetler teminat altına alınmadıkça, zamanla kıymetinden kaybedeceği ve hattâ belki de tamamen bu haklardan mahrum kalınacağı göz önünde tutulmalıdır. Evet, her ne kadar Devlete ve halka karşı programını gerçekleştirme taahhüdü altına giren bir parti iktidara geldiğinde seçmen grubuna karşı en az ahlâken programı ile bağlı ise de, bu asla yeter bir teminat sayılamaz. Nasıl ki çıkan her kanunun murakabesi zaman ve şartlara göre ıslâh edilen anayasa uygunluğu araştırılması ve icabında müstakil anayasa mahkemelerine baş vurmak zarureti duyuluyorsa, aynı şekilde parti programları da kazaî murakabeye tabi olmalıdır. Seçmen vatandaşlar programa aykırı kanun ve icraata karşı dâva açabilmelidirler. Bununla beraber en mukaddes silâh olan seçim unsurunu iyi kullanmak, programından ayrı yol tutanı bu yolla cezalandırmak, haklarını korumasını bilenlerin işi olacaktır. Seçim, çoğunluğun kararını yerine getirmek mesuliyetini kimlerin üzerine alacağını tayin eder.

Emerson; "Neticeleri vasıtalarda aramalı" diyor. Eğer insanî ve liberal neticelere vasıl olmak istiyorsak insanî ve liberal bir şekilde hareket etmemiz lâzımdır. Onun için demokratik bir gaye uğruna mücadele eden kimseler, evvela kendilerini Demokratik bir tarzda hareket etmeğe hazırlamalıdırlar. İşte öğrenilmesi ve tatbik edilmesi en zor olanı da budur. Bunun için eğitim sistemlerinin demokratik gayelere ve metodlara göre hazırlanması, yetişecek neslin demokrasiye ihanet etmemesi bakımından lüzumunu ortaya koyar. Meselâ mektepten mezun olur olmaz, hayatın bir çok hususlarına iştirak etmesini beklediğimiz bir insanın tedrisat hakkında verilen kararlara fikren iştirakte bulunmalarını sağlamak, bu husus için atılacak ilk adımı teşkil eder. Eğitim yoliyle öğretilen demokratik âdetler, sonunda, demokratik hayat şeklini meydana getirirler.

İktisat sahasında ise vaziyet başka zaviyeden incelenebilir. Efkârı umumiye tarafından ya serbest hususî teşekküller veya devletin kontrolü altındaki kollektif teşekküllerden biri tercih edilir. Hususî teşekküller hürriyeti sağlar. Fakat emniyeti garanti etmezler. Diğerleri ise aksine hürriyet pahasına emniyeti sağlar. Tek çeşitli iktisadî teşekkülü benimseyen bir cemiyetten ise, muhtelif iktisadî teşekkülleri kabul edenlerin hürriyetleri daha çeşitli olur. Çünkü bunda değişik kaynaklardan faydalanmak mümkündür. Şahsî teşebbüsler, kooperatif teşekkülleri, müttehit teşebbüsler, Hükümet teşekkülleri gibi, iktisadî teşekküllerin böyle çeşitli oluşu iktisadî keşiflerin artmasına da yardım eder. Bunların telifi mümkün olmazsa ekonomik tecrübelerden yalnız bir tip insan faydalanabilir. Diğerlerinin hakkı kaybolur. Demokratik bir Hükümet şeklini muhafazaya çalışan her Devlet, çeşitli ekonomi sistemini benimsemelidir. Gayesi de hem emniyeti, hem de hürriyeti sağlamak olmalıdır. Bu da plânlı bir şekilde teknolojiden faydalanarak insanların artan ihtiyaçlarını karşılamakla mümkün olur. Eğer plânlı hareket etmeyip, gaye gerçekleştirilmez ise, demokrasi hayal olmağa mahkûm kalır. Çünkü insanlar çaresiz kalınca emniyeti hürriyete tercih edeceklerdir.

Demek oluyor ki, hürriyetleri için lütuf beklemeyip mücadele etmesini bilen, bu yolla elde ettiklerini teminat altına alarak ona sahip olmasını başaran, eğitim sistemlerini demokratik gayelere ve metodlara göre hazırlayan, ekonomide hem emniyeti ve hem de hürriyeti sağlıyabilen milletler demokratik rejim içinde yaşamağa azmetmişlerdir.

Azmeden başarır!

man Bey? Polis romanı okuyorsun galiba. Bir türlü başın kitaptan kalkmıyor".

Bölükbaşı aslında son derece hareketli bir insandı. Âdeta durduğu yerde duramazdı. Ama hapishaneye girdiğinden beri üstüne bir ağırlık, bir durgunluk gelmişti. Artık eskisi kadar hareketli, cevval görünmüyordu. Zamanının hemen hepsini okumayla geçiriyordu. Türkiyede çıkan hemen bütün gazeteleri günü gününe takip ediyor, son satırına kadar okuyordu. Zaman zaman da karısından yahut avukatlarından bir kitap getirmelerini istediği oluyordu. İşte "Sokrat'ın Müdafaası" da bunlardan biriydi. Bölükbaşı o akşam geç vakit kitabı bitirdiğinde okumaktan gözleri iyiden iyiye yorulmuştu. Canı yemek yemek bile istemiyordu. Erkenden uyumak için yatağına girdi. Günlerden beri belki ilk defa, deliksiz bir uyku uyudu. Kitap Bölükbaşının sinirleri üzerinde son derece teskin edici bir tesir yaratmıştı. Bir insan fikri uğruna bundan binlerce yıl önce de ölse demek ki fikirleri yaşıyordu. Üstelik yaşayan bu fikirler tarih önünde sahibini değil, kendisini ölüme mahkûm edenleri suçlandırıyordu...

Bölükbaşı ertesi sabah uyandığında üzerinde bir kırıklık hissetti. Hilton adı verilen 10 ncu koğuşun havası o kadar ağır, üstelik sıcak da o kadar fazlaydı ki önce üstündeki ağırlık ve kırıklığı koğuşun ağır havasına ve sıcaklarına verdi. Ancak öğleye doğru farkına vardı ki bağırsaklarındaki ağrı gittikçe şiddetini arttırmakta ve ateşi de gittikçe yükselmektedir. Hapishane usulleri gereğince viziteye çıkan Bölükbaşıyı muayene eden doktor etraflı bir muayeneden sonra teşhisini koymuştu: Bölükbaşında "kolit" vardı. Mide bozukluğu, iştahsızlık, halsizlik ve ishal bundan mütevellitti. Derhal gereken müdahale yapıldı. O andan sonra Bölükbaşı tam bir perhize girdi. Yediğine içtiğine artık daha çok dikkat ediyordu.

Evvelki hafta Çarşamba günü başlayan bu hastalık Bölükbaşıyı 38 derece ateşle yatağına bağladı. Ancak hafta içinde sülfamitlerle yapılan tedavi tesirini kısa zamanda göstererek ateşi düşürdü ve Bölükbaşı biraz rahat nefes alabildi.

Bölükbaşı bir taraftan hastalığıyla uğraşırken, bir yandan da partiler arası işbirliği mevzuunda cereyan eden son gelişmeleri dikkatle takip ediyor ve bilhassa kendi partisi tarafından yayınlanan tebliğden sonra işbirliği hususunda atılan adımlara bakarak bir netice çıkarmağa çalışıyordu. Siyasi bir partinin lideri olmasına rağmen parti idare heyetinden olan arkadaşları ile hemen hemen hiç temas edemiyordu. Parti idare heyetindeki arkadaşlarından ancak bir iki tanesi, ayni zamanda avukat oldukları için kendisi ile görüşme imkânına sahiptiler. Diğerleri hapishane idaresinin aldığı bir karara göre normal ziyaret günleri olması gereken Çarşamba ve Pazar günleri bile Bölükbaşı ile konuşamıyorlardı. Ancak geçen haftanın son günü ziyaret saatinde Fuat Arna ile Ahmet Bilgin kapıda saatlerce sıra bekledikten sonra Merkez Cezaevinin demir parmaklı kapısından içeriye alınmışlar, merdivenlerden çıkmışlar, kapılardan geçmişler ve nihayet karşılıklı ufacık iki hücrede, o da aralarında iki kat cam ve bir tel kafes arkasından beş dakikacık görüşebilmişlerdi. Mevzu şüphesiz işbirliği idi ve Bölükbaşı arkadaşlarına Heybeliada görüşmeleri için iyi talih diliyordu.

Mediha Bölükbaşı ve çocukları ziyaret saatını bekliyorlar

Bu, eziyetlerin küçüğü...

DEMOKRASİ

Milletlerin hayatında, zaman zaman bazı dâvaların, sosyal ilginin mihrakını teşkil ettiğine şahit olmaktayız. "Muhalif partiler arasındaki işbirliği" konusu da, bir seneden ve hele bir aydanberi, gerek konuşmalarda, gerekse yazılarda hemen en büyük yeri işgal etmektedir. Meselenin topluluk hayatımız bakımından arzettiği önemin mahiyeti göz önünde bulundurulursa, bu alâkayı normal saymak gerekir. Biz şahsen asla şüphe etmiyoruz ki, üç parti arasında bugün başlamış olan müzakerelerin menfi veya müsbet bir sonuca varması, memleketin siyasi kaderinin uzunca yıllar için karanlık yahut aydınlık olmasını, büyük ölçüde tâyin edecektir. Zira, bilhassa 1954 denberi antidemokratik istikamette dev adımlarla ilerleyen ve demokrasinin kalelerini birer birer düşüren D.P.-nin, önümüzdeki seçimleri kazanması, demokrasi dâvasının bir nesil boyunca akamete uğraması tehlikesini doğurabilir. Son seçimden bu yana, "mahkeme istiklâlini", "seçim emniyet, hürriyet ve eşitliğini", "Basın hürriyetini", "toplantı hürriyetini", "tedris hürriyeti ve üniversite muhtariyetini" pek ağır bir surette zedeleyen, memurun tarafsızlığı ve vatandaşın eşit muamele görme hakkını bertaraf eden bir partinin bu sistemli siyasi irticaa rağmen yeniden seçilmesi, onun tuttuğu diktatörlük yolunu tasvip mânasında tefsir olunacaktır. Seçimi kazanan bir D. P. nin, pek daha rahat bir surette, "Vatandaş hürriyet ve demokrasi değil, baraj, çimento fabrikası ve yıkıp yeniden yapma istiyor" dövizini bir bayrak yaparak, dikta rejimini bir sistem halinde tamamlayacağını bu günden tes'it etmek için, kâhin olmağa lüzum yoktur.

Demokrasi en doğru ve hayırlı olduğu kadar, muhafazası en zor ve vatandaşa pek büyük vazifeler hatta fedakârlıklar yükleyen rejimdir. Bu idare tarzında, alelâde vatandaş, siyasi hayat bekçiliğini yapmağa, daima uyanık bulunmağa, hürriyet nizamı için ciddi tehlikeler belirince, medeni cesaret göstererek "Artık Yeter!" demeğe mecburdur. Siyasi hayatın nüvesini teşkil eden partilerin de, her şeyden önce, prensipler için mücadele etmeleri, demokrasinin yaşayabilmesi için zaruridir. Esasen şahsi ve zümrevi menfaatlar etrafında birleşmiş olan insanların kurduğu siyasi teşkilât, ancak bir komitedir, bir kliktir; yoksa demokrasinin anladığı manada bir parti değildir. Bugün,

TARAFTARI PARTİLERİN İŞBİRLİĞİ ZARURİDİR

Muammer AKSOY

siyasi hayatımızın içinde bulunduğu durum ise, acı olmakla beraber pek berrak bir manzara arzetmektedir: Ya D.P. nin iktidarı devam edecek ve böylece demokrasiye veda edilecektir; yahut da, antidemokratik gidişin bugün biricik müdafii olan adı "demokrat" parti, azınlığa düşürülecek ve böylece demokrasi kurtarılacaktır. Bir memlekette siyasi hayat bu safhaya varınca, "demokrasi taraftarı partiler"i birbirinden ayıran küçük görüş farkları ve parti mücadeleleri, müşterek tehlike atlatılıncaya kadar sona erer. Demokratik partiler, bütün kuvvetlerini, demokrasiyi kurtarma gayesi etrafında seferber etmeğe mecburdurlar. Eğer memleketimizde nisbi seçim esası kabul edilmiş olsaydı, mesele kendiliğinden halledilirdi. Ne yazık ki seçim kanunumuzun sistemi, taraftarları milletin sinesinde sadece bir azınlık teşkil eden partinin, Mecliste çoğunluk elde etmesine imkân verebilmektedir. İşte bu sebeple, demokrasi cephesine verilen reylerin bölünmesine mâni olmak, millî bir borç halini almıştır. Bu kat'i lüzuma rağmen muhalif partilerin anlaşamıyarak, demokrasi için aşikâr bir tehlike haline gelen D.P. nin seçimi kazanma şansını çoğaltmaları, tasavvur olunabilecek siyasi gafletin azamisini ve memleket için en acısını teşkil edecektir. Gayeyi bu derece gözden uzak tutan "demokrasi taraftarı partiler"in millet ve tarih karşısındaki mesuliyetleri de, demokrasiye kıyanlarınkinden daha hafif olamaz.

Karşı karşıya bulunduğumuz tehlikenin azametini idrak ettikleri halde, işbirliğini hâlâ tereddütle karşılayan azınlığın görüşü, bilhassa üç mülâhazaya dayanmaktadır:

1 — Müştereken alınacak kararların tatbiki hususunda, partilerin birbirlerine kâfi derecede itimad etmemeleri. Partilerden birinin mahalli teşkilâtınca şuursuz bir partizanlık yoluna sapılması halinde, gayenin akamete uğrayacağı endişesiyle, işbirliğinin müsbet netice vermesi hususunda ümitsizliğe düşmek, kanaatimizce aşırı bir kötümserliktir. Her üç partinin üst kademelerinde bulunan tanınmış simaların, derhal ve fasılasız olarak yapacakları yurt gezileri sayesinde, partilerin teşkilâtına ve diğer ilgililere, işbirliğinin yapılmaması halindeki tehlikenin büyüklüğü kâfi derecede anlatılırsa, endişeye mahal kalmaz. Bilhassa tarafsız aydınların hele hukukçuların, üzerlerine düşen memleket vazifesini ve manevi mesuliyetlerini idrak ederek, bütün milleti "demokrasi ve hukuk devleti" cephesinde toplamak için, partisiz seçmene birliğin zaruretini telkin etmeleri sayesinde, oyun bozanların sayısı, neticeye tesir edemiyecek bir halde düşürülebilir.

2 — İşbirliğinin, mahallî teşkilâttaki adaylık heveslilerinin mukavemetine sebep olacağı ve bu yüzden bir çok rey kaybedileceği iddiası. Partililerin en ateşli müdafileri arasında, mebus olmağa çok büyük önem verenlerin, hatırı sayılır bir yer tuttuğunu göz önünde bulundurmamak, realiteleri inkâr etmek olur. Ancak, bu unsurun rolünü de mübalâğa etmemek icabeder. Partili vatandaşların ve teşkilât başındakilerin çoğunluğunun, "memleketin hayati menfaati" veya "kendisinin mebusluğu"ndan biri tehlikeye düştüğü zaman, mebusluğu feda edeceğini farzetmeğe mecburuz. Esasen böyle düşünmezsek, bugün demokrasi için savaştığını kabul ettiğimiz partilerin dahi, hakiki bir parti sayılmalarına imkân bırakmıyacak kadar prensipten uzak, ferdi ve zümrevi menfaatler peşinde didinen insanlar topluluğu olduğunu iddia etmek gibi bir tezada düşmüş oluruz. Azınlığı teşkil eden müfrid particilerin tutumu ise, yukarda kaydettiğimiz tedbir sayesinde düzeltilebilir. Nihayet 2/3 çoğunluğun elde edilmesi halinde, gelen Meclisin Kurucu Meclis vazifesini görerek rejim meselelerini çözdükten sonra dağılması esası üç parti tarafından taahhüt edilir ise, mebusluk mücadelesinin doğuracağı mahzurlar da hafifletilmiş olur.

3 — İşbirliği halinde Demokrat Partinin kanuni ve fiili zorlukları daha da arttıracağı iddiası. Bugünkü şartlar altında muhalefet partilerinden birinin seçimi tek başına kazanmayı ümit etmesi, hayale kapılmak olur. Buna mukabil milletin çoğunluğu tarafından desteklenen bir "demokrasi cephesi"nin kurulması, seçim mevzuatının değiştirilmesini mümkün kılabilir. Çünkü, mevcut şartlar altında seçimin milli iradeyi gereği veçhile tezahür ettirebileceğini tasavvura imkân yoktur. Bu hakikatı Demokrat Parti liderleri, 1946 - 1950 seneleri arasında sayısız defa ifade etmiş bulunmaktadırlar. Muhalefetin birleşmesi halinde, milletin büyük bir çoğunluğunu teşkil eden müttehid cepheye karşı, D.P. nin, "seçim emniyet, hürriyet ve eşitliğini mümkün kılan eski hükümler"e dönmemekte israr etmesi, biraz zor tasavvur olunabilir. Aksi halde, normal bir seçimden kaçındığını ve buna müsaade etmek istemediğini, açıkça itiraf etmiş duruma düşecektir. Bu hakikatın millet tarafından şüpheye yer kalmıyacak surette öğrenilmesi ise, dâvanın halli için lüzumlu büyük bir merhalenin kat edilmesi demektir.

Hele D.P., seçimin milli iradeyi tezahür ettirmesine mâni olacak yeni tedbirler almak yoluna giderse, bu davranışın doğuracağı arzu edilmez gelişmelerden millete ve tarihe karşı, sadece o mesul olacaktır. Nihayet muhalefetin, bu günkü ve müstakbel pek kötü seçim şartlarını göz önünde bulundurarak, gerekirse seçime girmemek suretiyle, "demokrasi yolundan çıkanları mesuliyetleri ile baş başa bırakabilmesi" de, ancak işbirliği sayesinde gerçekleştirilebilir. Pek kötü şartlar altında seçim bütün mânasını kaybedince, elde kalan bu biricik meşru mücadele vasıtasının tesir derecesini, asla küçümsememek gerekir.

★

İşbirliğinin fiili ve hukuki zorlukları, "işbirliği olmalı mı olmamalı mıdır" sualini cevaplandırmağa kâfi gelemez. Meselenin hal sureti, "demokrasiyi kurtarma gayesine, işbirliği olmadan mı, yoksa işbirliği sayesinde mi daha kolay ulaşılabilir" sualine verilecek cevapta saklıdır. Biz işbirliğinin, hedefe ulaşmak için bugün elimizde kalmış tek çare olduğuna kaniyiz. Ulaşılacak gayenin önemi, bu husustaki müşküllerden pek daha ağır basmaktadır. Türk Milleti, bıçak kemiğe dayanınca, imkânsız sanılan işleri bile başarmasını bilmiştir. Yeter ki, gayenin hayati önemine kani olsun.

Bu gün alelâde vatandaş, artık uzunca bir tecrübe ile öğrenmiştir ki, demokrasi asla bir lüks değil, topluluk hayatında refah ve saadetin biricik anahtarıdır. Hürriyet, adalet, eşitlik ve insan haysiyetine hürmetin, gereği gibi sağlanmadığı bir toplulukta, iktisadi hayatın da, sonunda tahammül edilmez bir gelişme arzedeceğini, aklı selim sahibi vatandaşın artık öğrenmiş olduğuna inanıyoruz. Bir topluluğun kaderini, "üyelerinin, siyasi hayattaki gelişmelere karşı göstereceği ilginin ve bu hususta esirgemiyeceği cesaret ve fedakârlık derecesinin tâyin edeceği hakikati"ni hâlâ öğrenemediysek, demokrasinin ardından, yaşlı gözlerle şu acı vecizeyi bir kere daha tekrarlamaktan başka yapılacak bir şey kalmamış demektir: Her memleket lâyık olduğu rejime sahiptir!

Kömür

Kasım Gülek

Hem delilli, hem mesnetli

Siyaset sahnesinde

Ankaralı ve İstanbullu vatandaşların kışlık kömürlerinin peşinde koştukları şu sıralarda "kara elmas" ufak bir hamle ile siyaset repertuarında lâyık olduğu mevkii alıyordu. Hâdise Kasım Gülek'in Çaycumada verdiği nutukla başladı. C.H.P. Genel Sekreteri, partisinin iktidardayken hazırladığı kömür plânından bahsediyordu. Sabık iktidarın 6 Ocak 1948'de Bakanlar Kurulunca tasdik edilen plânı, kömür istihsalini 10 yılda 10 milyon tona çıkartmayı kararlaştırmıştı. 1954'de 7,4 milyon tona varılacaktı. Bütün bu tedbirler alınmış. Marshall plânından Amerikan yardımı temin edilmişti.

Samet Ağaoğlu, radyoda okunması 20 dakika süren beyanatında "Hangı plândan bahsediyorsunuz" diyordu, "esasen plân yapmak kâfı değil, tatbik etmek marifet.." C.H.P. her şeyde olduğu gibi kömür mevzuunda da bir şey yapmamıstı. D.P. iktidarı her şeyi olduğu gibi kömürü de dinamikleştirmişti. C.H.P. 10 sene sonraki istihsali 10 milyon değil, en çok 5,040 milyon ton olarak tesbit etmişti. D.P. hükümeti eski plânları değiştirmiş, 1960 için istihsal miktarını 8,352 milyon ton olarak tesbit etmişti. 1957 de istihsalin 6,5 milyon tonu bulacağı unutulmamalıydı. Bu miktar 1954 için 5.711 milyon ton, 1955 için, 5.496, 1956 için ise 5,889 idi. Tabiî ki bu miktarlar satılacak kömürü ifade etmiyordu. Yı-

MAHRUMİYETLİ KALKINMA

Birinci beş yıllık plânını muvaffakkiyetle bitiren Hindistan 16 aydan beri ikinci beş yıllık plânı gerçekleştirmekle uğraşmaktadır. İlk plân hakikatén beklenmedik bir muvaffakiyet oldu. Millî gelirin yüzde 11 artacağı tahmin edilirken, artış yüzde 18'i buldu. Zirai istihsal yüzde 14, sanayi istihsalı yüzde 50 arttı. Yeni plân daha büyük iddialarla ortaya çıkmaktadır. Millî gelir beş yıl içinde yüzde 25 yükselecektir Geçen plânın 35 milyar Rupilik yatırımına mukabil, bu devrede 62 milyar yatırılacaktır. Tasarruf imkânlarının çok zayıf olduğu Hindistan gibi dünyanın en fakir memleketlerinden biri için bu miktarlar bir hayli yüksektir. Fakat kitlelerin bir an evvel sefaletten kurtulmaya azmettikleri düşünülürse, bu rakkamlar çok büyük gözükmiyecektir.

Nitekim ilk güçlükler çok geçmeden kendisini gösterdi: Döviz kaynaklarının erimesi ve fiatların hızla yükselmesi.. Enflâsyonu daha fazla körüklemek istemiyen Nehru, işçilerin ücretlerinin arttırılması talebini reddetti.

Hikâyenin buraya kadar olan kısmı belki pek mühim değildir. Mühim olan, Nehru hükümetinin bu durum karşısında nasıl hareket ettiğidir.

Nehru evvelâ hükümet masraflarını kısmakla işe başladı. Kendisi de dahil olmak üzere devlet memurlarının maaşları yüzde 10 nisbetinde azaltıldı. Masraflarını kısmak için Nehru ufak bir daireye yerleşti. Emniyetini teminle vazifeli 200 memura yol verdi. Cumhurbaşkanı Prasad da bundan böyle seyahatlarını hususî trenle değil, herkesin bindiği trenle yapmağa başladı.

Hükumet masraflarını kısmak iktisadi bakımdan belki pek fazla bir şey ifade etmiyebilirdi. Fakat herkese kemerini sıkmasını tavsiye eden bir hükümetin işe evvelâ kendinden başlaması en âdil hal çaresiydi. Nehru başkasına çuvaldızı batırmadan önce, iğneyi kendinde deneyen adamlardandı. İktisadi bakımdan daha ciddi tedbilere sıra, ondan sonra geliyordu.

Kredi hacminin artışını muazzam bir iktisadi kalkınmanın delili olarak gösterecek yerde, bankalara krediyi kısmaları ve sıkı bir seçmeye tâbi tutmaları için emir verdi. Bununla da yetinmedi. Enflâsyonla mücadelenin en sağlam silâhı vergileri arttırmaktı. İstihlâk veya ithalât vergilerini arttırmak, esasen güç hayat şartları içinde bulunan fakir Hindistan halkına gadretmek olacaktı. Bu sebeple Nehru, vergi yükleri hafif olmamasına rağmen zenginleri vergilendirmeyi seçti. Çoğunu büyük arazi sahiplerinin teşkil ettiği 36 bin zengin, yeni vergiler ödiyeceklerdi.

Nehru böylece evin içinde alınacak bütün tedbirleri almıştı. O halde göğsünü kabarta kabarta dış yardım istiyebilirdi. Kimse ona evvelâ evini düzene koy, sonra yardım istemeye gel diyemezdi. 300 milyon da istese, 500 milyon da istese alabilirdi.

Nitekim gelecek ay Maliye Bakanı Krishnamachari, Washington'a gidecek ve oradan her halde elleri dolu dönecekti.

Hindistan hakikaten kalkınıyordu ve bu memleketin kalkınmasından alınacak çok ders vardı.

★

Hindistandan başka bir misal de Fransaydı. Son yıllarda Fransada istihsal şimdiye kadar görülmemiş bir şekilde yükselmişse de, talebin daha fazla artması malum güçlükleri doğurmuştur: Fiatlar yükselmektedir, döviz kaynakları tükenmektedir..

Halkın, rahatından en ufak bir fedakârlık yapmaya hazır olmadığı bu memlekette hükumet ne şekilde hareket etmektedir? İktisaden yapılacak tek bir iş vardır: Talep aşırıdır, o halde kısılmalıdır. Fakat iktisadi gelişmeyi durdurmamak şartıyla...

Genç Maliye Bakanı Félix Gaillard tereddüt etmedi. Talebi kısmaya evvelâ hükümetten başladı. 1958 bütçesinde 600 milyar frank tasarruf yapılacaktır. 600 milyar frank tasarruf!. Bu, Türkiyenin iki senelik bütçesi demektir. Bütçenin şişmesini büyük bir zafer olarak ilân edeceği yerde, Fransa bütçesini budamaktadır. Cezayir harbine rağmen askerî masraflar bile kısılmaktadır.

Hükümetin attığı ikinci adım, sübvansiyonları kesmek oldu. Bu durum süt, et, şarap, otobüs, havagazı fiatlarını bir miktar arttıracaktır. Bazı maddelerin fiatlarının yükselmesi ve bütçe açığının azalması sayesinde enflâsyonu durdurmaya çalışmaktadır. Bu da kâfi gelmezse yeni vergilere baş vurulacağı muhakkaktır. Şimdiden birçok iktisatçı vergilerin arttırılmasını istemektedir.

Menderes IV. Hükümeti de bu hakikatleri bilmiyor değildi. Hatta programına bile geçirmişti. Ama ne çare ki "hafıza-i beşer nisyan ile malûl" idi.

kandıktan sonra Kasım Güleke göre yarısı, edebiyatçı bakana göre yüzde 87'si heba oluyordu.

Gene hikâye kitapları sahibi bakana göre, istihsal ihtiyaca bol bol yetiyordu. "Şimdiye kadar kaydedilmemiş stoklar" teşkil edilmişti. "Bir politika ihtırasının zebunu olarak" Kasım Gülek mutadı üzere "rakkamsız, delilsiz, mesnetsiz" konuşuyordu.

Kömürsüzlüğün ne olduğunu çok iyi bilen kömür karneli veya karnesiz İstanbullu ve Ankaralı vatandaşlar, bermutad rakkamlarla konuşan İktidarın izahatını tatlı tatlı dinliyorlardı.

Bu arada sabrı tükenen bir eski bakan da münakaşaya katılmadan duramadı. Fethi Çelikbaş kömürsüzlük dolavısıyla 1954'de kâfi derecede vagon tahrik edilemediğini ve Sivas Çimento Fabrikasının bu yüzden az istihsal yaptığını açıklıyordu. Fethi Çelikbaşın şahidi de sevimli Devlet Bakanı Emin Kalafat idi. Hattâ Çelikbaş o sırada 800 bin ton kömür ithali lüzumunu belirtmişti. Talihi bugünlerde tekzipçilik yapmak olan edip bakanın tekzibi Çelikbaşın sözlerine yeni bir şey ilâve etmiyordu.

C.H.P. Genel Sekreteri bu sefer "rakkamlı, delilli, mesnetli" bir şekilde cevap vermeye ahdetmişti. Tekzipci bakan bu sefer, Kasım Gülekin geçen haftanın sonunda Konyada söylediği sözlere cevap vermekte epey güçlük çekecekti.

Kasım Gülek Konyada neler söylemişti? Amenajman plânı 1948'de bal gibi yapılmıştı. 10 yıl içinde istihsal 10 milyon tona çıkarılacaktı. Delil mi? 1951 yılında, yani D.P. İktidarı zamanında hükümetçe hazırlatılan "Türkiyede Marshall plânı" adlı rapora bakmak kâfi idi. Krediler temin edilmiş, siparişler verilmiş ve işe başlanmıştı.

Samet Ağaoğlu
Edip

D.P. İktidara gelince durum ne oldu? D.P. Amenajman plânını 23 Mayıs 1952'de revizyona tâbi tutmuştu. C.H.P. Plânı, Samet Ağaoğlunun iddia ettiği gibi, tezyid edilmemiş, bilâkis eksiltilmişti. Yeni plânın rakkamları şöyledir:

Satılabilir istihsal

Sene	Plân	Tahakkuk	Pl. nazaran açık
1954	3.900.000	3.400.000	500.000
1955	4.600.000	3.300.000	1.300.000
1956	4.800.000	3.100.000	1.400.000

İyi Okuyucu

Kasım Gülekin Zaferi okuduğu, hem de iyi okuduğu Konya nutkundan sonra anlaşıldı. Bunun delili Konyada kurulacağı vaadedilen Çimento Fabrikasının "macera" sını Zaferin ağzından aynen şöyle nakletmesiydi:

24.1.1954 "Konya Çimento Fabrikası ihale edildi, iki sene içinde bitecek"

30.8.1954 "Konya Çimento Fabrikası hazırlıkları ilerliyor."

8.11.1954 "Konyada yeni bir Çimento Fabrikası kuruluyor."

27.11.1954 ve 8.12.1954 "Konyada Çimento Fabrikası kurulacak"

6.1.1955 "Fabrika için şirket kuruldu, Almanya'ya heyet gidiyor."

12.1.1955 "Almanya'da yeni mukavele imzalanıyor."

20.2.1955 "Konya büyük bir sanayi bölgesi olacak."

26.2.1955 "Konya Çimento Fabrikası kurulacak."

16.3.1955 "Konya Çimento Fabrikası inşaatı başlıyor."

26.2.1955 "Konya Çimento Fabrikası inşa halinde."

26.9.1955 "Temel atma merasimi hazırlığı." (Halbuki 1954 seçimlerinden önce yapılan mukavelesine göre bu tarihte tecrübe işletmesine başlaması gerekmektedir.)

15.10.1956 "Konya Çimento Fabrikasının temeli Cumhuriyet Bayramında atılıyor."

Plânın tamamiyle tahakkuk ettirilemediği aşikârdı. Hatta halen dahilî ihtiyaç bile lâyıkiyle karşılanamıyordu. Halbuki C.H.P. plânına göre ihracat yapmak mümkün olacaktı. Kömürden 90 milyon Türk lirası karşılığı döviz kazanılabilirdi. Maliyetinin dörtte birinden aşağı fiatlarla

Fethi Çelikbaş
Sabır taşı

şeker ihracına çalışıyordu ama döviz Zonguldak topraklarında yatıyordu. D.P. İktidarı "anlaşması güç ve çelişik kararlarıyla döviz imkânlarını çarçur" etmiş, tesislerin açılışını ihmal etmişti. C.H.P. plânına göre 1953 Şubatında bitmesi lâzım gelen lavuar 3 sene sonra işletmeye açılmıştı. İstihsalin artmasını temin edecek tesislerin hepsi asgarî ikişer, üçer senelik gecikmeyle işletmeye açılabilmişti. Bu suretle hem istihsal sekteye uğramış, hem altın yumurtlayan bir döviz kaynağı kurutulmuştu.

D.P. İktidarının kömür istihsalini ihmal ettiğini AKİS müteaddit defa yazmıştı. Ne yazık ki bu sahada da araba öküzlerin önüne koşulmuştu.

Şimdi söz edebiyatçı bakanındı, bakalım anlatacak ne hikâyeler bulacaktı.

Kalkınma

Meydan muharebesi

İktidarın başı geçen haftanın ortasında, Perşembe günü Kastamonu'da bir zafer müjdesi veriyordu: "İktisadî istiklâl mücadelesinin meydan muharebesi kazanılmıştır", "Müşküller siperleri tahliye etmiştir".

Jilet bıçağı, dikiş iğnesi ve nal mıhı için bile dışarıya muhtaç olduğumuzu hatırlayan vatandaşlar, doğrusu istiklalin, nasıl olup ta kazanıldığını pek iyi anlayamıyorlardı. "Yok"lar kendilerini zaferden pek daha kuvvetle hissettiriyorlardı. Gazeteler 51,5 milyon liralık ithalâtın an-

cak 22 günlük ihtiyacı karşılayabileceğini yazıyordu. Aynı gün Konyada bir D.P. milletvekili -Himmet Ölçmen- Amerikan ticaret heyetine "Siz dünyayı yerinden oynatmağa çalışırken ben hâlâ köyümde, kasabamda kandil yakarsam, onbinlerce köyümde içecek su yok, okul yoksa, iğnesinden ipliğine kadar hariçten satınalmak zorunda olan bir millet olarak nasıl durabilirim?" diyordu. Hattâ orada da durmıyarak Amerikayı "yadellerden" yardım aramakla tehdit ediyordu.

Bu durumda acaba hangi zaferden bahsediliyordu? Eğer mutlaka meydan muharebesi kazanıldığına inanmak lâzımsa, Türk parası, Dış ticaret ve müstehlikler bu çetin harbin mağlûpları arasındaydı.

Sonra muzaffer başkumandan niye bu derece telâşlanıyordu, niye bu derece sinirliydi?

Madem ki "İktisadî İstiklâl Savaşı" kazanılmıştı, niye "içteki ve dıştaki siyaset bezirgânları", Türkiyeyi "siyasî istikbalinden kısmen olsun mahrum etmek"le itham ediyordu? Mağlûplara karşı müsamahakâr davranmak, galiplerin şanından değil miydi?

Doğrusu her şeye rağmen vatandaşlar, Başbakanın sözlerine inanmak istiyorlardı. "Hayat pahalılığı vardır diyenin aklına şaşarım" dediği zaman bile, yanıldıklarını düşünerek boyunlarını bükmüşlerdi. Buğday fiatlarının arkasından ekmek fiatları da artınca içtimaî adaletten bahsedilmiş, vatandaşlar da "Eh, bizde de içtimaî adalet böyle olur" demişlerdi. Şimdi ne diye meydan muharebesinin kazanıldığına inanmıyacaklardı? Beşuş çehreler, bu itimadın en büyük deliliydi.

Gençler geliyor

Başbakan üç günlük konuşmalarında yeni bir mevzua da temas et-

İKTİSADÎ İSTİKLÂL

Doğan AVCIOĞLU

İktisadî istiklâl savaşımızın meydan muharebesi kazanılmıştır" deniyor. "Müşküllerin tahliye ettiği siperler" artık birer birer işgal edilecektir..

Fatihlere yakışan bu sözlerin sahibi, iktisadî istiklâlin ne demek olduğunu ve nasıl elde edileceği hususunda bir şey söylenmemekte, zaferi tebşirle yetinmektedir.

Bir meydan muharebesi sonunda kazandığımız bu iktisadî istiklâl nedir acaba? İlk bakışta akla, iktisadî bakımdan dışarıya hiç bir surette muhtaç olmamak gelmektedir. En ufak bir maddeyi bile dışardan ithal etmeye lüzum kalmamıştır. Böyle bir durum ne mümkündür, ne arzuya şayandır.

İktisadî istiklâlden anlaşılacak ikinci bir mâna, dış âlemle olan alışverişimizi denkleştirmek olabilir. Fakat istiklâl, sadece ithalâtı kısmak sayesinde gerçekleştirilirse, fiatı bir hayli pahalı olacaktır. Avrupanın en geri memleketi Portekiz, bu mânada mutlak istiklâle sahiptir. İktisadî kalkınmadan vazgeçmek pahasına elde edilecek zahirî bir istiklâl, hiç bir şey ifade etmiyecektir. Zira temel gaye hızlı iktisadî kalkınmadır. İktisadî istiklâl kalkınma gerçekleştikten sonra elde edilecektir. Fakat kalkınma, yatırım demektir. Yatırım maddelerinin birçoğu dışardan gelmektedir. Halen yatırımlara harcanan 3 liranın 1 lirası ithalâta gitmektedir. Bu ağır yatırım yükünü kendi imkânlarımızla karşılamak mümkün değildir. Dış yardım bir zarurettir. Bu sebeple dış ticaret açığının ve "yok" ların çoğaldığı, kapı kapı dışardan yardım arandığı şu günlerde, iktisadî istiklâlden bahsedenleri ciddiye almak zordur. Şu halde iktisadî istiklâl yarına ait bir meseledir. Ancak istikbalde dış âlemle olan alışverişimizi denkleştirmeyi ümit edebiliriz. Ne Başbakan Menderes, ne Doktor Schacht, o mutlu günün tarihini şimdiden tâyin edecek durumda değildir.

Fakat iktisadî istiklâl bakımından iyi yolda olup olmadığımızı şimdiden söylemek mümkündür. İçinde bulunduğumuz durum hiç de gönül açıcı değildir.

★

Döviz ihtiyacı hızla artmaktadır. Baraj, yol, liman v.s. gibi doğrudan doğruya müstahsil olmıyan yatırımlar döviz yutmaktadır. 1950 de 94,7 milyon lira olan inşaat malzemesi ithalatı, 1955 sonunda 251,9 milyona yükselmiştir. Başbakanın 1957 de çimento ithal edilmiyeceğini söylemesine rağmen, çimento ithali devam etmektedir. Barajların etrafında gelişeceği ümit edilen sanayi kolları döviz ihtiyacını daha da arttıracaktır. Kurulan sanayinin bakım, tamir ve ham madde ihtiyacı bile mühim bir yük teşkil etmektedir. 1950 - 1955 yılları arasında, istihlak sanayii imalâtı iki misline çıkmış, fakat bu sanayinin ithalât ihtiyacı da hemen hemen aynı nisbette artarak 142 milyondan 275 milyona yükselmiştir. Ham maddesi dışardan gelen sanayilerin düşüncesizce kurulması, döviz meselesini daha da güçleştirmiştir. 1950 de 125 milyon döviz harcayan gıda ve mensucat sanayii, yokların çoğalmasına rağmen, 1955 te 234 milyon liralık ithalat yapmıştır.

Evvelce temin edilen uzun vadeli kredilerin ödeme günü de kapıya gelip çatmıştır. 1955 - 1956 yılında ödenen devlet borçları taksitleri 151 milyon liraya yükselmektedir.

★

Döviz ihtiyacının artmasına rağmen, ihracat düşmektedir. 1953 te 1 milyar 108 milyon lira olan ihracat, 938 ve 877 milyondan geçerek 1956 da 853 milyona kadar inmiştir. İthalatı kısmak için alınan sıkı tedbirler kâr etmemiştir. Dış ticaret açığı 1955 te 386 milyonla, 1953 seviyesinin üstündedir.

İhracatı arttırmak için gayret sarfedileceği yerde, para makinaları çalıştırılarak iç istihlâk körüklenmiştir. 1953 - 1956 yılları arasında pamuk istihsalinin 139 binden 168 bine fırlamasına mukabil, aynı tarihlerde pamuk ihracatı 100 bin tondan 35 bine düşmüştür. İstihsal artmakla beraber hayvan ihracı 1950 de 61,4 milyon lira döviz getirirken, bu rakkam 1955 te 42,5 milyondan ibarettir.

Yağlı tohumlar ve bakliyat için de durum değişik değildir. Kötü hava şartlarının buğday istihsalini azaltmasına rağmen, yumuşak buğday ithali pahasına da olsa, sert buğdayı satmak mümkündü. Fakat mühim miktarda sert buğdayın ekmek imalinde kullanılmasına seyirci kalınmıştır.

Esasen azalan ihracatın bir kısmını Almanya, Fransa, İngiltere gibi memleketlere olan ticari borçlarımızı ödemeye tahsis etmek zarureti hasıl olmuştur.

Görüldüğü gibi iktisadî kalkınmanın, dolayısiyle iktisadî istiklâlin temel meselelerinden biri olan döviz durumu parlak bir manzara arzetmemektedir. Döviz için bir meydan muharebesi vermek zarureti vardır. Bu hususta muharebe henüz göze alınmamıştır.

İthalâtı kısmak fayda etmemektedir, bilâkis priorité dahilinde yatırım malları ithalatını arttırmak gerektir. Bunun da başlıca çaresi "Sam Amca" ya veya "yadeller"e güvenmekten çok, ihracatı çoğaltmaktır. İhracatın yükselmesi, bir taraftan ihraç mallarının istihsalini arttırmak, yeni ihraç malları bulmak, diğer taraftan bu malların dahilde istihlâkini kısmak sayesinde mümkün olacaktır. Bu yapıldıktan sonra, her şeye rağmen mahdut kalmaya mahkûm dövizlerin en isabetli şekilde kullanılması düşünülecektir.

Kahramanlık ve fedakârlık pahasına da olsa, iktisadî istiklâle götüren en kısa yol budur. Ancak bu yolu seçen bir İktidar, iktisadî istiklâl savaşının meydan muharebesini kazanmayı ümit edebilir.

mişti. Türkiyenin nüfusu senede 1 milyon kadar artıyordu. 1955 te 24 milyon olan nüfus, 1960 ta 30 milyonu bulacaktı. Hakiki artış 750 bin civarındaydı ama bu bile muazzam bir rakamdı. Gençler bir ordu halinde geliyordu. Acaba İktidar ,bu çocukların gelişine hazırlanıyor muydu? Senede 750 bin nüfus, bir sürü mektep, bir sürü ev, bir sürü beslenecek yeni ağız demekti. Halen okul çağındaki çocukların yarısının okuyup yazma bilmediğinden haberdar olanlar, bu suale evet diyemiyorlardı. 15 üniversite daha açacağını söyleyen İktidarın, arabayı öküzlerin önüne koşmasından korkuyorlardı.

Hızla artan nüfus, köylerde beslenemiyen kimseleri şehre sürükliyecekti. Bu, yeni yeni gecekondular demekti. O zaman ne yapılacaktı? Acaba "mühürlü mumla mı davet ettik, dönsünler köylerine" mi denilecekti?

1953 ten beri nüfus artması, millî gelir artışından daha hızlı olmuştu. Bu sebeple millî gelirden adam başına düşen hisse günler geçtikçe küçülüyordu. Nüfus artışı, üzerinde hassasiyetle durulacak son derece ciddî bir meseleydi. 30 milyon olmakla övüneceğimiz yerde, artan nüfusun ortaya çıkardığı halli güç meselelere çare getirmeye çalışılmalıydı.

Demir ve Çelik

Karabükteki Demir ve Çelik tesisleri tevsi ediliyordu. Fabrika müdürünün dediğine göre bu, diğer tevsi projelerine benzemiyordu. Şimdiye kadar memleketimizde âdet, "anahtar teslimi komple tesisler siparişi" idi. Veriyordun dövizi ecnebi firmaya, o da sana anahtarı ile birlikte tesisi teslim ediyordu. Bu sefer, denildiğine göre, tesislerin çelik konstrüksiyonunun tamamı ve makina aksamının bir kısmı Karabükte imal edilecekti. Bina inşaatının bile büyük ölçüde döviz yuttuğu düşünülürse, tesislerin yapılmasında bizim de tuzumuzun bulunması sevinilecek bir şeydi.

Fabrika müdürünün söylediği gibi, demir ve çelik ihtiyacımız günden güne artmaktadır. Aylık istatistik bültenlerini açanlar çelik ve çelikten mamûl maddelere her ay ne kadar döviz harcadığımızı göreceklerdir.

D. P. iktidarı daha ilk günden Karabükün tevsiine gitmekle son derece isabetli bir iş yapmış olacaktı. Zira çeliği dışardan gelen Kalkınma son derece pahalıydı. Ne çare akılmız başımıza çok geç geliyordu. Döviz israf ederek, yıllarca taşıma suyla değirmen döndürülmeye çalışıldı. Önce çeliği, çimentoyu imâl etmek zaruriydi. Ancak ondan sonra büyük binalar inşaasına girişmeliydi. İstimi arkadan gelen Kalkınma olmazdı. Geç te olsa Karabük fabrikalarının genişletilmesi iyi bir teşebbüstü.

Ç A L I Ş M A

Sendikalar

Çimento işçileri

Geçen Pazar İstanbulda sıcaklar evlerine en bağlı kimseleri bile bir ağaç altına veya bir sahile kaçırırken İstanbul Çimento Endüstrisi İşçileri, Bakırköyün Osmaniye semtindeki bir kahvede-Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun bir cilvesi olarak kahvenin kapalı kısmında- sendikalarının yıllık kongresini yapıyorlardı. Osmaniye Emniyet Komiserliği kahvenin hemen karşısında olduğundan hiçbir olağanüstü tedbir alınmadığı derhal göze çarpıyordu.

Vakıa sıkı emniyet tedbirleri ancak bazı sendikaların toplantılarında alınıyordu. Ama çimento endüstrisi işçilerinin uğradıkları haksızlıklar yüzünden 1953 yılının ilk aylarında İstanbul işçi çevrelerindeki galeyanı hatırlayanlar için bu toplantının ehemmiyeti büyüktü. Hakikaten 1953 yılının ilk aylarında patlak veren bir hâdise çimento endüstrisinde çalışan işçilerin nasıl perişan bir halde olduklarını bütün "vatan sathı"na duyurmuştu. 1950 yılından uzaklaşıldıkça diğer hürriyetler ve haklar gibi işçilerin hak ve hürriyetleri de çiğnenmeğe ve kanunun himayesi fayda vermemeğe başlamıştı. Grev gibi lokavt ta yasaktı. Fakat işverenler -bugün de olduğu gibi- işçilerine toptan olarak yol veriyorlar, onları kanunsuz olarak fazla çalıştırıyorlar, ücretlerini ve fazla mesailerini ödemiyorlar, iş emniyeti ve sağlığına uymuyorlardı. Fakat kanuna karşı açıkça cephe aldıklarını ilân eden sadece bir iki işverendi. Hasan Tahsin Aker de bunlardan biriydi. Bakırköydeki çimento fabrikasının eski sahibi -çünkü halen ölmüştür- işçilerinin devamlı şikâyetleri karşısında nihayet baklayı ağzından çıkarmış ve "T.C. kanunlarının fabrikasının duvarları dışında kaldığını, içeri giremediğini" açıkça işçilere bildirmişti. İşte bu beyan çimento işçileri ile birlikte İstanbuldaki bütün işçileri çileden çıkarmıştı. Bu yalnız kanunlara değil, fakat işçilere de açıkca bir hakaretten ibaretti. Haber İstanbuldaki işçiler arasında yıldırım hızı ile yayıldığı gibi Türk-İş ve memleketin heryerindeki bütün işçi teşekkülleri de müstebit bir işveren olan Hasan Tahsin Akerin kanunları ve işçileri hiçe sayması karşısında "hareketsiz" kalmamağa karar verdiler. Yapılacak ilk iş "durumu protesto etmek" için bir miting hazırlamaktı. İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinin önderliğinde bu fikir derhal bütün memlekete yayıldı. İşçiler bu miting için her türlü yardıma hazır olduklarını derhal ve açıkça bildirdiler ve yardımın sözde kalmıyacağını göstermek için miting tertip komitesine memleketin her yanından para yardımları gelmeğe başladı. Bu, Türk işçisinin şuurlandığını gösteren örnek bir hareketti. Miting için hazırlıklar devam ederken bir taraftan da İstanbul Vilâyetinden müsaade alabilmek için bir müracaat yapıldı. O tarihte henüz toplantı yasağı yoktu. Osmanlı devrinden kalma "Tecemmüat Kanunu" ise toplantıları yasak etmediği gibi önceden "izine" de bağlı tutmuyordu. Sadece idarî mercilerin toplantıyı -o da bazı hallerin vukuu halinde- dağıtmak yetkisi vardı. İşçilerin toptan işlerinden çıkarılmalarını, yani lokavt yapılmasını, binaenaleyh kanuna karşı gelinmesini protesto etmek ve kanunları hiçe sayanları halka tanıtmak maksadıyla bir toplantı yapılacaktı. Böyle bir toplantının memleket menfaatlerine zarar değil, fayda vereceği meydandaydı. Hele işçilerin nizam ve kanunlara karşı bir harekette bulundukları şimdiye kadar görülmemişti. Onun için bu toplantının dağıtılması düşünülemezdi. Fakat yüzbinlerce işçiyi bir araya toplayıp bu kadar masraf yaptıktan sonra bu mitingin dağıtılması, işçi liderlerini güç durumda bırakabilirdi. Bu sebeple mitingi hazırlıyanlar "ihtiyatlı" - hatta fazla ihtiyatlı - davranarak vilâyetten müsaade almak istemişlerdi. Kanunen yasak olmayan bir miting için müsaade istemek yanlıştı. Nitekim bu yanlış hareketin cezası ileride çekilecekti. Vilâyet aylarca işçileri oyaladıktan sonra nihayet mitinge izin vermişti. Çünkü işçiler miting tarihi olarak tesbit ettikleri 15 Mart 1953 günü her ne pahasına olursa olsun miting yapmayı kararlaştırmışlardı. Bütün işçi teşekküllerine bu yolda talimat verilmişti. Nitekim 15 Mart sabahı erken saatlerde İstanbulun en uzak semtlerinden kalabalık işçi grupları şehre doğru ilrelemeğe başlamışlardı. Vapurlar adam almıyordu. Sabahın ilk seferlerini yapan vapurlar Paşabahçeden, Üsküdardan tıklım tıklım işçilerle dolu olarak Boğaza yanaşıyorlardı. Galata ve Atatürk köprülerini polis kordonları tutmağa başladı. Taksim meydanına giden bütün yollar polis ve jandarma tarafından tutulmuştu. Resmî makamlar mitinge izin verirken "sureti hak" tan görünmeyi düşünmüşler, fakat işçilerin bu kadar şuurlu olarak ve dayanışma ile harekete geçeceklerini hesaplamamışlardı. Onun için bu emniyet tedbirleri alınıyor ve işçilerin mitingine izin verilmediği, ortada bir anlaşmazlık bulunduğu ileri sürülerek mitinge engel olmağa çalışılıyordu.

Fakat ok yayından fırlamıştı. Alınan bütün tedbirlere rağmen Taksim meydanı işçilerle dolmuş, kalabalık işçi kitleleri Taksim etrafındaki mahallelere, pastahanelere, işkembeci dükkânlarına kadar yayılmışlardı. Miting saati yaklaştıkça

SEÇİM VE İŞÇİLER

Âdil AŞÇIOĞLU

Memleketimizin geleceği bakımından bir dönüm noktası teşkil edecek olan seçimlerin yaklaşması işçilerin kuvvetlerini toplayıp bir birlik halinde hareket etmeleri lüzumunu ortaya çıkarmıştır.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiyede de işçi hareketi daima terakki ve sosyal adalet taraftarı olmuş, her türlü gerilik, hürriyetsizlik, haksızlık, adaletsizlik ve inhisarcılık rejimlerine karşı cephe almıştır. Bu bakımdan işçilerimiz kendi mesleki ve siyasi hak ve hürriyetleri kadar memleketin bütün vatandaş zümreleri için hayati ehemmiyeti olan genel demokratik hak ve hürriyetlerin de daima en hararetli müdafileri olmuşlardır. 1946-1950 yılları arasında memleketimizde başlayan demokratik gelişme hareketlerine ilk katılanlar arasında işçilerimiz bulunmuş ve bütün varlıkları ile muhalefetin ön saflarında yer alanlar gene onlardı.

Memleketin mesut geleceği için ilk şartı teşkil eden sosyal adaletin gerçekleşmesi bakımından, o günden bugüne kadar hiçbir ilerleme kaydedilmediğinden işçilerimiz bugün de dünkü mevkilerini muhafaza ve daha âdil, daha hür, daha zengin bir yurt için mücadelelerine devam etmektedirler.

Son istatistiklere göre memleketimizin faal nüfusu 10 milyon civarında olup bunun % 20 sini işçiler teşkil etmektedir. Bu hale göre Türkiye'de oy kullanma hakkına sahip en az 2 milyon işçi mevcuttur. Hakikatte ise bu rakkamın çok daha yüksek olması lâzımdır. Çünkü birçok işyerleri gizli çalıştığı gibi, herhangi bir işyerine bağlı olmadan kendi vasıtalarile geçinen fakat yanında ücretli çalıştıramıyan daha yüzbinlerce işçi vardır. Memleket nüfusunun çoğunluğunu köylülerimizin teşkil etmesi karşısında seçimlerin akıbeti üzerine tesir edebilecek en kuvvetli sosyal grubun köylüler olduğu kanaati umumidir. Bununla beraber şurasını da unutmamak lâzımdır ki, memleketimizde köylü ve işçi ayrılığı zannedildiği kadar kesin değildir. İstihsalin ve hizmetlerin çeşitli kollarında çalışan milyonlarca işçinin çoğu şehirlerden çok köylerden gelmiştir ve yılın muayyen devrelerinde gene köye dönmektedir. Bilhassa mevsimlik işlerde çalışanların çoğunun zaman zaman köylerine dönüp köyle şehir arasında bir köprü kurdukları unutulmamalıdır. Bu durumdan bazı neticeler çıkarmak mümkündür. İşçilerin çoğunun devamlı olarak şehirlerde kalmayıp muayyen mevsimlerde köylerine dönmeleri işçi sınıfının daha kuvvetli ve mütecanis bir hale gelmesine engel olduğu için zararlıdır. Bununla beraber, yüzbinlerce insanın şehirde, fabrika ve makinelerle ve aydın çevrelerle temasa geçtikten sonra köylere dönmeleri de bazı yeni görgülerin yaşayış ve düşünüş şekillerinin köye girmesine sebep olmakta ve köylüler şehirlerde olup bitenler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaktadırlar. Bu suretle "köy", "şehir" den ve onun dert ve düşüncelerinden habersiz bir kapalı kutu ve sadece kendi menfaatlerini düşünen bir topluluk olmaktan kısmen çıkmaktadır.

Bu müşahedeler işçilerin seçim ve sosyal politika bakımından sadece bir sayı olarak ele alınmasındaki isabetsizliği ortaya çıkartmakta ve işçilerin teşkil ettikleri gerçek kuvveti belirtmektedir.

Bu durum karşısında siyasi partilerin işçileri kendi saflarına çekmek için sarfettikleri gayretler gün geçtikçe çoğalmaktadır. D. P. yanlış bir politika güderek işçilerin teşkilâtlanma, çalışma hürriyetleri bakımından muhtaç oldukları imkânları vermemekte, buna karşılık işçi meskenleri ve lojmanları ile işçileri kendi tarafına çekmeğe çalışmaktadır. Aslında işçilerin kendi paraları ile veya gene onların ve işverenlerin ödediği primlerden hasıl olan İşçi Sigortaları Kurumunun kredileri ile yaptırmağa muvaffak oldukları mesken ve lojmanlar işçiler için birer ıstırap kaynağı olmuştur. Kooperatifler yolu ile kendilerine mesken yaptırmağa çalışan işçilerin sayısı son derece azdır. Çünkü kooperatiflere katılmak için gerekli sermayeyi verebilecek kadar yüksek ücret alan işçilerin sayısı 3 5 bini geçmemektedir. Sonra bu kooperatifler ne belediyeden ne de devletten arsa temini hususunda umdukları yardımı görememişlerdir. Müteahhitler tarafından aldatılmışlar ve hükûmet bu müteahhitlere karşı hiç de sert davranmamıştır. Evler oturulması imkânsız bir halde inşa edildiği gibi şehirden uzaklıkları ve ilgisizlik sebebi ile -Eskişehir'de olduğu gibi - buralara yol yapılmamış, su ve elektrik verilmemiştir. Bu suretle D. P. nin övündüğü "mesken politikası" iflâs etmiş ve işçileri kazanmağa değil, kaybetmeğe sebep olmuştur. Hür. P. ye gelince, bu partiye mensup genç bir iki milletvekilinin Meclis içinde ve dışında işçi meseleleri hakkında gösterdikleri ilgi ve cidden teşekküre değer çalışmaları dışında işçileri tatmin edebilecek bir "sosyal politika" ya sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu parti tarafından B. M. M. ne son olarak verilen bir grev kanunu tasarısının da mesele etraflı olarak incelenmeden ve sırf siyasi teşebbüsün öncülüğünü elde tutmak için hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu tasarı işçileri tatmin etmekten o kadar uzaktır ki, Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan haklı olarak işçilerle yaptığı bir konuşmada "isterseniz bu tasarıyı kabul edelim" demiştir. Tabiatiyle işçiler bu teklife derhal itiraz etmişlerdir.

İşçi meselelerinin klâsik liberal bir anlayışla çözülmesine imkân olmadığını "Demokrat Parti tecrübesi" göstermiştir. Binaenaleyh Türk işçisinin bugün çeşitli sebepler yüzünden kendi başına siyasi bakımdan teşkilâtlanma imkânlarından mahrum olması bütün ümitlerini C. H. P. ye bağlamasına sebep olmaktadır. C. H. P. bugün için işçi meselelerinin halledilebilmesi bakımından gerekli sosyal politikayı takip edebilecek bir siyasi teşekkül gibi görünmektedir. Devrimcilik, halkçılık ve devletçilik gibi prensipler bu partinin işçi hareketini daha kolay anlayıp takip etmesini ve desteklemesini mümkün kılacak şartlardır. Ne var ki, bugün gerek Meclis içindeki, gerek dışındaki faaliyetlerinde CH P. işçi meselelerini lâyık oldukları ehemmiyetle ele almamıştır. Meselâ İşçi Sendikaları Birlik ve Federasyonlarının kapatılmasını Meclise getirmemiş ve getirildiği zaman da tesirli müdahalelerde bulunmamıştır.

Grev mevzuunda da bu partinin iktidarda bulunduğu sırada çıkardığı kanun bugün D. P. ve Hür. P. tarafından hazırlanan lâyihalara nazaran işçilere daha elverişli olmakla beraber, bu hususta her iki partinin tasarılarından daha ileri ve etraflı bir tasarının hazırlanıp Meclise getirilmesi devrimci, devletçi ve halkçı bir parti için bilhassa bu seçim devresinde en zaruri vazifelerden biridir.

Partilerin bu tutumları karşısında işçilerin bütün kuvvetlerini derleyip toplamaları ve seçim dolayısıyla partilerin kendilerine karşı gösterdikleri yakınlıktan faydalanmasını bilerek askıda kalmış meselelerini hallettirmeğe çalışmaları lâzımdır. Bu arada bütün millet için seçimlerde asıl halli gereken mesele 7 yıl evvel az bulup şimdi kaybettiğimiz 1950 yılı hürriyet ve şartlarına dönülüp dönülmeyeceğidir. İşçiler dahil olduğu halde bütün halk tabakalarının 1950 deki şartları daha ileri götürmek hususunda besledikleri ümitler boşa gitmiş ve bugün herkes 1950 deki şartları her bakımdan yeniden sağlamayı bir ilerleme ve kazanç saymağa başlamıştır. İşçilerin herkesten fazla bu müddet içinde sıkıntı çektikleri, hürriyetlerinin kısıldığı, haklarının çiğnendiği düşünülecek olursa, 1950 şartlarını yeniden kazanmak için milletle elbirliği yapacakları muhakkaktır.

heyecan ve sabırsızlık dalgası gittikçe yayılıyor ve polis kordonundan bir yolunu bulup kurtulabilenler Taksim meydanına doğru akın ediyorlardı.

Mitingte kimlerin konuşacağı ve ne konuşacağı evvelden yazılı olarak hazırlanmış ve bu nutuklar tertip komitesine imzalı olarak verilmişti. Bütün hazırlıklar tamamdı.

İşçilerin bu şuurlu ve muntazam hareketinden endişeye düşen resmî makamlar mitingi her ne pahasına olursa olsun dağıtmağa karar vermişlerdi. İşçileri ancak işçi liderleri dağıtabilirlerdi. Bunun üzerine polis ve jandarma kuvvetleri işçi liderlerini ve İstanbul İşçi Sendikaları Birliği üyelerini meşhur Opera Binasının yanındaki karakola "celbederek" mitinge müsaade edilmediğini ve işçileri dağıtmalarını ihtar ettiler. İşçi liderlerinin ve birlik üyelerinin itirazları bir fayda vermedi. Mitingi dağıtmayı üzerine alan jandarma yüzbaşısı makineli tüfeği uzatarak içinde "leblebi veya kahve çekirdeği" bulunmadığını işçi liderlerine hatırlatıyordu. Bu suretle işvereni kanuna saygı göstermeğe davet etmek isteyen işçiler aynı kanun tarafından susturulduklarını hayretle ve dehşetle görüyorlardı. Demek ki bir işveren kanuna meydan okuyabiliyordu, fakat işçiler kanunî haklarını dahi kullanamazlardı. Kanun burada da işverenlerden yana çıkmıştı. Bu suretle Türk işçi tarihinde ve belki de memleket tarihinde eşi görülmemiş bir şuur ve dayanışma örneği olan büyük bir miting, silâh zoru ile dağıtılıyordu. Esasen o tarihten sonra gittikçe diğer hürriyetler de kısılmış ve nihayet bugünkü hallerine gelmişlerdi.

Memleketin kalkınması için ilk şart olarak iktidarca ileri sürülen "çimento"yu yapanlar 1957 Türkiyesinde gene toplu olarak işlerinden çıkarılıyorlar. İl Hakem Kurulları çimento işçilerinin 75 kuruşluk saat ücretini arttırmak isteklerini yıllardanberi sistemli olarak geri çeviriyordu. Çimento işçilerine eskiden olduğu gibi bugün de gerekli elbise ve çizmeler verilmiyor işyerlerinde sağlık şartlarına uyulmuyor, su ve duş bulunmuyor ve memleketin kalkınmasında "harç" olarak kullanılan çimentonun istihsalinde 20 yıldanberi çalışan işçiler bugün 6 lira gündelikle çalışmağa zorlanıyordu.

Bundan 4 yıl önce bu gibi haksızlık ve kanunsuzluklara karşı işçiler miting yapmasalar da buna teşebbüs edebiliyorlardı. Şimdi böyle bir harekete teşebbüs etmek bile suçtu. Hasan Tahsin Aker ölmüştü, fakat onun yeğeni Orhan Aker "merhumun" prensiplerini sadakatle tatbik ediyordu. Çimento istihsalindeki artıştan işçi değil, Hasan Tahsin Akerin mirasçıları faydalanmıştı. O halde katlanılan fedakârlıklar, yokluklar, ıstırap ve haksızlıklar kimin içindi? Bütün bunlar "nurlu yıllar"ın kimin için olduğunu gösteriyordu. Kalkınmanın nimetleri bazı kimselere, külfetleri de halkın sırtına gidiyordu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İngiltere

Tokatlanan Lord

Baron Altrıncham'ı hiç değilse görünüşte diğer İngiliz asılzadelerinden ayırdetmeğe imkân yoktur. Bir muhafazakâr bakanın oğludur. Bütün asılzadeler gibi Eton ve Oxford'dan geçmiştir. Kraliçenin muhafız alayında hizmet ettikten sonra aylık bir mecmua neşrine başladı. Londranın en şık mahallesi Belgravia'daki muhteşem apartmanında yaşamaktadır. Otuz yaşındaki genç, uzun boylu ve yakışıklı lordun etrafında asılzade kızları belki beni alır ümidiyle pervane gibi dönmektedirler. Demek oluyor ki Lord Altrıncham Muhafazakâr Partinin parlak istikballerinden biri olmak için bütün kozlara sahiptir. Ama ne var ki, genç Lord, muhafazakârların nefretini kazanmak için elinden geleni yapmaktadır. "Tory"ler en az Bevan kadar ondan nefret etmektedirler. Haksız da değillerdir. Bundan üç yıl evvel uzunboylu Lord, Carlton Klübünde, Lordlar Kamarasına ayak atmıyacağını söylediği zaman majestenin asılzadelerinin kan tepelerine çıkmıştı. Genç adamı siyasî iktidarın miras gibi babadan oğula geçemiyeceğini söylüyordu. Lord doğmuş olabilirdi, fakat bu, Lordlar Kamarasına girmek için kâfi bir hak sayılmamalıydı.

Elizabeth II

Bir liseli tavuskuşu!.

Süveyş seferi sırasında genç Lordun sesi tekrar işitildi. Bütün asılzadelerin Nâsır'ı bir kaşık suda boğmağı arzuladıkları o günlerde, Lord Altrıncham Muhafazakâr Hükûmetin siyasetini tenkit ediyor, Eden'i istifaya davet ediyordu. Bununla beraber genç Lordun şahaserini görmek için geçen haftanın başını beklemek lâzımdı. Lord geçen hafta mecmuasında Kraliçeye hücum eden imzalı bir makale neşrediyordu. Kral ailesinin bu hareketini tenkit etmek İngilterede çok nadir vuku bulan şeylerdendir. Fakat görünüşte öteki asılzadelere benzese bile, kafaca ayrılan Lord, bu âdete metelik vermiyordu. Evvelâ Majestelerini çeviren insanları tenkitle işe başladı. Kraliçe, Buckingham'da kabiliyetsiz, akılları hiç bir şeye ermeyen insanların arasında yaşıyordu. Kraliçe de esasen fazla bir meta değildi. Kraliçelik vazifelerine hiç de iyi hazırlanmamıştı. Tavuskuşu gibi kurulan zenginler ve asılzadeler arasında, monden toplantılara ve at yarışlarına gitmekten başka hiç bir iş yapmıyordu. Nutukları, mide bulandıracak kadar berbattı, üstelik Kraliçe mahcup bir mektep talebesi kadar da şahsiyetsizdi. Genç olduğu için şimdilik biraz seviliyordu. Halk genç kraliçeleri severdi, fakat kırk yaşına gelince işler çatallaşacaktı. Kraliçe şahsiyet kazanmaya çalışmalıydı. Yoksa İngiliz tahtı tehlikedeydi.. Çok ciddi Times gazetesi hariç, ertesi gün bütün gazeteler Lordun makalesinden parçalar neşrediyorlardı. Muhafazakâr Daily Express'in başlığı "Bir Lord Kraliçeye hücum ediyor"du.

Asılzadelerin yüzleri öfkeden kıpkırmızı olmuştu. Strathmore Kontu "Altrıncham memleketten kovulmalıdır. Ah, bir tabancam olsa, onu gebertirdim!" diyordu. Argyle Dükü "Bu adamın asılması, boğulması, parça parça edilmesi" arzusunu izhar ediyordu. Köylüler Lordun sayfiyedeki evine gelmişler, pencerelere bir metre boyundaki harflerle "Kraliçeye dokunmayın" diye yazmışlardı.

Kopan gürültüye rağmen, Lord Altrincham, geçen hafta ortasında televizyonda konuşmaya geldiğinde son derece soğukkanlı ve neşeli görünüyordu. Kendini müdafaa etti: "Kraliçeye hürmetim vardır. Tenkitlerim sadece tahtı kuvvetlendirmek gayesine matuftur" dedi. Maalesef h televizyon konuşması da hâdisesiz bitmedi. Uzun boylu ve yakışıklı Lord Stüdyoyu terkederken, kısa boylu kabak kafalı bir adam tarafından tokatlandı. Öbürkü asillerden görünüş bakımından bir farkı olmayan Lordun bir sürü tehditten hissesi, sadece bir tokat oldu.

Fakat Altrincham'ın tarafını tutanların sayısı da az değildi. Bir sürü telefon ve mektup, Lordun tasvip edildiğini bildiriyordu. Daily Express'e gelen her üç mektuptan biri Lordu tutuyordu. Hakikaten Kraliçenin vaktini harcayış tarzı bir çok İngilizin hoşuna gitmiyordu. Geçen bütün bir haftayı, Goodwood'daki at

yarışlarında geçirmesi pek beğenilmemişti.

Buckingham Sarayı öfke içinde susuyordu. Majestenin basın işlerini tedvire memur bendeleri, gazetecilere gayet sert bir tonla: "Majestenin bu makale hakkında diyeceği hiç bir şey olmadığını ve programlarında da en ufak bir değişiklik yapmadığını" söylüyorlardı. Bu haftaki program Cowes'ın son derece aristokrat kayık yarışlarıydı...

Doğu Almanya

Evdeki hesap çarşıda

Geçen hafta Çarşamba günü, öğleye doğru, Doğu Berlindeki Schönenfeld Hava Alanına TU - 104 tipi Rus yapısı büyük bir tepkili yolcu uçağı indi. Bu uçağın içinden çıkanları, ilk ağızda, uçak kapısının karşısına gelen duvara iliştirilmiş kırmızı bir bez kuşak üzerine sarı harflerle yazılmış "Berlin en yakın dostlarını candan selâmlar" ibaresi karşılıyordu. Ancak uçaktan indikten sonra otomobillere binen bu "en yakın dostlar", meşhur Stalin Caddesi boyunca ilerlemeye başlayınca, "candan selâmlar"ın kırmızı bez kuşak üzerinde kaldığını anlamakta gecikmediler. Zira uçaktan inen misafirler geçtikleri bütün yollarda Doğu Berlinlilerin büyük kayıtsızlığı ile karşılaşmışlardı. Yol kenarında birikenler ise işlerinden zorla ayrılarak ellerine birer döviz tutuşturulmuş işçilerle, alelacele toplanılmış bir talebe kalabalığından teşekkül eden cansız ve ruhsuz bir kitleden başka bir şey değildi. Evet, eğer hava alanında başta Ulbricht olmak üzere Doğu Almanyanın bütün ileri gelen devlet adamları ile bir selâm kıt'ası yer almasaydı, halkın ilgisizliği karşısında bu " en yakın dostlar" ın Sovyet Rusyanın 1 numaralı adamı Krutçef ile son günlerde yıldızı parlamaya başlayan Mikoyan olduğunu söylemek çok güç olacaktı.

Mikoyan

Sert ithamlar

Krutçef'in Doğu Almanyaya yapacağı bu ziyaret uzun bir müddet önce kararlaştırılmış bulunuyordu. Ancak o zamanlar Krutçef'in yanısıra Bulganin'ın de seyahate katılacağı düşünülüyor, kimse bu ayrılmaz ikizlerin Doğu Almanya yolculuğunun arifesinde birbiriyle bozuşacağım aklına bile getirmiyordu. Halbuki o günden bu yana köprülerin altından çok su akmış ve Krutçef yanında Bulganın değil, fakat Mikoyan olduğu halde yola çıkmıştı.

Sovyet Rusyanın 1 numaralı adamının Doğu Almanya gezisi oldukça yüklü bir program çerçevesi içinde cereyan ediyordu. Krutçef Berlin'e ayak bastığı gün önce Doğu Berlin garında bir konuşma yapmış, ertesi gün Doğu Almanya Halk Meclisi önünde verdiği bir nutukta da Batı Almanya Başbakanı Dr. Adenauer'e şiddetle çatmaktan kendini alamamıştı. Sovyet Komünist Partisi birinci sekreterine göre Dr. Adenauer ikinci bir Hitler'den başka bir şey değildi. Batı Almanya şu sırada militaristlerle intikam taraftarlarının eliyle idare ediliyordu. Almanyanın birleştirilmesi Batılıların hazırladığı emperyalist plânların değil, fakat Doğu Almanya idarecilerinden Grotewohl'un 1953 Haziranında ileri sürdüğü plânın tatbiki ile gerçekleşebi-

---

Kapaktaki asker

Mareşal Zukov

Rus meseleleriyle uğraşan mütehassıslar son tasfiyeden beri şu suale bir cevap bulmağa çalışmaktadırlar: Zukov ne yapmayı düşünmektedir?

Hakikaten Kızılordunun meşhur şefi halen "tahtlar" devirecek kadar kuvvetlidir. Parti Genel Sekreteri Krutçef, rakiplerinden kurtulmaya muvaffak olduysa, bu ancak Mareşal Zukov'un desteklemesi sayesinde gerçekleşebildi.

Ya Mareşal bir adım daha atıp Krutçef'in de yerini alırsa?.. Zukov'u şahsen tanıyanlar böyle bir ihtimal karşısında "hayır" diyorlar. O tam bir askerdir, en ufak siyasi ihtirasa sahip değildir. Napolyon olmayı aklına bile getirmemektedir.

Maamafih Stalin, Mareşal Zukov'un vakınları gibi düşünmemişti. İkinci Dünya Harbinden muzaffer çıkan Zukov'u mutlak hakimiyeti için bir tehdit olarak görmüştü. Harp kahramanı, çizmelerini silmeye vakit bırakılmadan önce Odesa'ya, sonra da Urallara gönderilmişti.

Mareşal Zukov'un yıldızının parlaması için Stalinin ölümünün beklenmesi lâzım geldi. Meşhur diktatörün ölümünden 24 saat sonra, Mareşal Zukov yeniden ordunun başına geliyordu. Malenkof hükümetinde Savunma Bakanı yardımcısı olan Zukov, 1955 te Savunma Bakanlığına yükseliyordu. Son tasfiye hareketiyle de eski harp kahramanı Rusyanın 2 numaralı adamı mevkiine yükseliyordu. Artık Zukov'un Bulganinin yerine başbakan olacağı rahatça söylenebiliyordu.

Kısa boylu, tombul ve mavi gözlü Mareşal bundan 62 yıl evvel Moskova civarındaki bir köyde dünyaya gelmişti. 19 yaşındayken Çar'ın ordusuna gönüllü yazılmıştı. İhtilâlde Kızılordu saflarında çarpıştı. 1919 yılında Parti üyesi olan Zukov, Harp Akademisine girdi. Meşhur Alman generali Von Seeckt'in yanında askeri bilgisini ilerletti. Stalin'in bir çırpıda 374 generali tasfiye etmesi Zukov'un mesleğinde yükselmesini bir hayli kolaylaştırdı. Zukov, 1941 de Genel Kurmay Başkanıydı. Ama asıl şöhretini İkinci Dünya Harbine borçludur. Alman orduları Rusya'da süratle ilerliyordu. Bizzat Stalin panik içindeydi. Moskova neredeyse düşmek üzereydi. Zukov, Sibiryadan celbettiği taze kuvvetlerle Rus başkentini Alman işgalinden kurtarmaya muvaffak oldu. Bundan sonra zaferler birbirini takip etti. Stalingrad, Leningrad, Dinyeper zaferlerine Zukov'un adı yazılmıştı. Nihayet 1945 te Kızılordunun başında Berline girdi.

Eisenhower ile Berlinde tanıştılar. İki asker arasında kısa zamanda samimi bir dostluk doğdu. Bu dostluk, 1955 yılına kadar karşılıklı gönderilen mektuplarla devam etti. Son tasfiyeden sonra bile, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower, Zukov'un son derece ahlâk sahibi bir adam olduğunu söylüyordu.

Macaristan hâdiselerinden sonra geri gelen kış havasından, Cenevre Konferansının mütebessim günlerine dönmek kabil olursa Eisenhower karşısında muhatap olarak eski silâh arkadaşını bulmaktan duyacağı memnuniyeti saklamıyordu.

lirdi. Bilindiği gibi, Grotewohl'un geçen Federal Almanya parlâmento seçimlerinin arifesinde ileri sürdüğü bu plân, iki Almanya'nın bir konfederasyon kadrosu içinde birleşmesini derpiş ediyordu.

Krutçef'in yaptığı bu konuşmadan birkaç gün sonra Rostock'ta söz alan Mikoyan da aşağı yukarı aynı şeyleri tekrarlıyordu. Sovyet Rusyanın birinci Başbakan yardımcısına göre, Sovyet Rusya Batı Almanya ile dostluk münasebetleri kurmaya çalışmış, fakat bu memleketin militarizm ve intikam yolunda ilerleyen idarecileri Rus gayretlerini hep boşa çıkarmışlardı. Mikoyan, bu sözlerine delil olarak son günlerde Moskova'da Sovyet devlet adamlarıyla görüşmeler yapmakta olan Batı Almanya heyetinin takındığı tavrı gösteriyordu. Bu heyet meseleleri tarafsız bir şekilde inceleyeceğine esirlerin iadesi gibi sun'i bir mesele yaratarak bunu görüşmelerin mihveri haline getirmeye çalışıyordu. Halbuki Mikoyan'ın söylediğine göre, Rusyada tek bir Alman vatandaşı bile kalmamıştı. Eğer kalsaydı Sovyet Rusyada bulunan herkesin istediği yere gitmek hürriyetinden faydalanarak zaten şimdiye kadar çoktan memleketine dönmüş olurdu.

Doğu Almanya'yı ziyaret eden Sovyet idarecilerinin bütün konuşmalarında Batı Almanya devlet adamları ile uğraşmaları Batı Almanya seçimlerinin arifesinde yapılan bu yolculuğun asıl gayesinin ne olduğunu bütün açıklığıyla ortaya koyuyordu. Öyle anlaşılmıştı ki Krutçef ile yanındakilerin bütün hedefi Doğu Almanyayı ziyaret etmek değil, fakat bu ziyaret sırasında yapılacak propaganda ile Dr. Adenauer ve partisini iktidardan düşürmekti. Halbuki Batı Almanyadan alınan haberlerden anlaşıldığına göre, Sovyet idarecilerinin kendi işlerine burunlarını sokmaları Almanları sinirlendiriyor, Adenauer'in durumunu zayıflatacağına büsbütün kuvvetlendiriyordu. Patavatsız misafirler, bu noktayı önceden dikkate almak zorundaydılar. Ama gösterilen gayretlerin istikameti ne olursa olsun Almanyanın birleştirilmesi meselesi de tıpkı dünya sulhü gibi iki büyük kuvvetin, A.B.D. ve Sovyet Rusyanın, anlaşmasına bağlı bulunuyordu.

A. B. D.

Bir casus yakalandı

Bundan dokuz yıl kadar önce, 1948 ortalarına doğru, New York'a Rudolf İvanoviç Abel ismini taşıyan kısa boylu, orta yaşlı bir adam geldi. Soranlara Avrupa'dan Kanada'ya göçen Rus mültecilerinden olduğunu söylüyor, görünüşe bakılırsa ekmeğini fotoğrafçılıktan kazanmaya çalışıyordu. New York'a ayak bastıktan sonra işleri iyi gitmiş olmalı ki 1952 yılında, Brooklyn'de, Federal Mahkeme binasının tam karşısına gelen apartmanın alt katında ufak bir fotoğraf stüdyosu açmaya muvaffak olmuştu.

Fakat İvanoviç Abel'in başlangıçta iyi gittiği anlaşılan işleri, bu Haziran içinde birden bozuluverdi. Amerikanın meşhur Muhaceret Dairesi memurları Rus asıllı fotoğrafçının vesikalarının tamam olmadığını tesbit etmişler ve kendisini, Birleşik Devletler topraklarında kanunsuz ikamet etmek ithamı altında Texas'taki McAllen tevkifevine yollamışlardı. İvanoviç Abel kendisine yüklenen bu suçu bir türlü kabul etmiyor, masum olduğunu ispat etmek için gerekli makamlara başvuracağı yolunda tehditler sallamaktan geri kalmıyordu. Muhaceret Dairesi memurları biraz daha dikkatli bir tahkikat yaptıkları takdirde, İvanoviç Abel'in bir yanlışlığa kurban gittiği gün gibi meydana çıkacaktı!

Ali Bin Galip

Postu kaptırmıyor

Ancak bu İvanoviç Abel denilen fotoğrafçı, biraz akıllı bir adam olsaydı, derinleştirilmesini istediği tahkikatın sonunda sadece hürriyetini değil, aynı zamanda başını da kaybedeceğini kolayca anlayabilirdi. Nitekim, İvanoviç hakkındaki tahkikat derinleştikçe Muhaceret Dairesi memurları hayretler içinde kalıyorlardı. Rus asıllı fotoğrafçının New York'ta bir stüdyosundan başka iki tane de evi vardı. Bu evlerden birinde oturduğu zaman Emil Goldfus, diğerinde oturduğu zaman ise Martin Collins ismini kullanıyordu. Hele İvanoviç Abel ismi altında çalıştırdığı fotograf stüdyosu... Burası normal bir stüdyodan çok, ufak bir laboratuvarı andırıyordu. Bir kenarda en modern mikrofilm makinelerinden düzinelercesi dururken, diğer yandan stüdyonun arkasındaki karanlık odada da Rus yapısı en yeni bir alıcı - verici telsiz makinesi bulunuyordu.

Meselenin böyle bir yola dökülmesinden sonra Muhaceret Dairesi tahkikatı Amerikanın meşhur Tahkikat Bürosuna devretmişti. Bu bürönun çalışmaları sonunda elde edilen netice ise büsbütün hayret vericiydi. Zira Tahkikat Bürosunun çalışmaları sonunda İvanoviç Abel'in bütün Birleşik Amerikadaki Rus casus şebekesini idare eden adam olduğu anlaşılmıştı. Bu bakımdan, Abel, şimdiye kadar Amerika toprakları üzerinde yakalanan en mühim casusların başında geliyordu. Birleşik Devletlerdeki Rus ajanlarından gelen bütün malûmat Abel'in stüdyosunda toplanıyor ve dışarıya oradan gönderiliyordu. Bunun gibi, Amerikanın en gizli yerlerinden çekilen fotoğrafların mikrofilmi de bu stüdyoda yapılıyor, ondan sonra da madenî para, kurşun ve dolma kalem gibi şeylerin içine yerleştirilerek Sovyet Rusya'ya kaçırılıyordu.

Tahkikat Bürosu çalışmaları sonunda Abel'in bir kaç suç ortağını tesbit etmeye de muvaffak olmuştu. Bunların başında, 1952'den 1956'ya kadar Birleşmiş Milletlerdeki Rus heyetinde vazife gören Mikhail Svirin geliyor, ondan sonra da Reino Hayhanen, Alexandre Korotkof, Vitali Pavlof gibi isimlere rastlanıyordu. Svirin, Pavlof ve Hayhanen 1952 yazında Rus haberalma teşkilâtının Moskovadaki merkezinde bir toplantı yapmışlar, ondan sonra da Birleşik Devletlere gelerek çalışmalarına başlamışlardı. Tahkikat Bürosunun tesbit ettiğine göre Abel ile üç suç ortağı arasındaki en son görüşme geçen Şubat ayında vuku bulmuştu. Dördüncü suç ortağı, yani Alexandre Korotkof ise resmî kayıtlara göre Birleşik Devletlere hiç gelmemişti. Demek ki, Korotkof Amerikan topraklarına ya gizlice, yahut da başka bir isim altında girmiş bulunuyordu.

Amerikadaki en büyük Rus casusluk şebekesinin meydana çıkarıldığı haberi üzerine Sovyet Büyükelçiliğine başvuran gazeteciler, buradan elleri boş olarak ayrılmışlardı. Washington'daki Sovyet makamları, bu haber hakkında herhangi bir yorum yapmaktan kaçınmışlardı. Doğrusu, bu, üzerinde Rusların öyle kolay konuşabileceği cinsten bir mesele de değildi.

Arabistan

İsyan devam ediyor

Bir ara bastırılır gibi olan Maskat ve Umman isyanı, geçen hafta içinde yeniden dünya siyaset sahnesinin ön plânına geçiverdi. Filhakika, bir yandan isyanın baş aktörü İmam Ali Bin Galib İngiliz müdaha-

lesinin sona erdirilmesi için hafta başında Birleşik Amerika ve Sovyet Rusya'ya baş vurur, Washington'daki Arap devletleri temsilcileri meseleyi Birleşmiş Milletlere getirmeye çalışırken, diğer yandan asilerin elinde bulunan Nizva kalesini ele geçirmek için taarruza geçmiş bulunan İngiliz kuvvetleri de hafta sonunda asilerin şiddetli mukavemeti ile karşılaşıyorlardı.

Asilerin hücuma geçen İngiliz kuvvetleri karşısında, bu derece dayanabilmeleri, doğrusu hem beklenmiyor, hem de temenni edilmiyordu. Beklenmiyordu, çünkü General Robertson idaresindeki İngiliz kuvvetlerinin Maskat Sultanının askerleri ile Kraliyet Hava Kuvvetlerinin de yardımıyla isyan mıntakasını kolayca hattâ dövüşe lüzum bile kalmadan temizleyeceği sanılıyordu. Asilerin bu harekete uzun bir hazırlık devresinden sonra giriştikleri anlaşılıyor, ellerinde otomatik tüfeklerle en modern piyade silâhları bulunduğu biliniyordu ama İngilizler bunların karşısına zırhlı birlikler halinde çıktıkları için üstünlük General Robertson'da kalacağa benziyordu. İsyanın bastırılması geciktikçe anlaşmazlık asilerle Umman ve Maskat Sultanlığı, dolayısıyla İngiltere arasında kalmaktan uzaklaşıyor, milletlerarası bir hal alıyordu. Hem öyle milletlerarası bir anlaşmazlık ki, bunun içine Orta Doğunun bütün devletlerinden başka her an Amerika ve Rusya da karışabilir, ikinci bir Süveyş meselesinin patlak vermesi her an beklenebilirdi.

Hakikaten, Umman ve Maskat isyanı gün geçtikçe içine daha çok menfaatin karıştığı, daha çok cepheli bir mesele olmak durumuna geliyordu. Bir kere, Mısır meseleyi Arap Birliği kanalıyla Birleşmiş Milletlere götürmeye teşebbüs ederken bu isyandan son günlerde içine düştüğü yalnızlıktan kurtulmak için faydalanmak istemekteydi. Bilindiği gibi, Ürdün'ün Suudi Arabistan ve Birleşik Amerika saflarına doğru kaymasından, Suudilerle Haşimiler arasındaki yakınlaşmadan ve Lübnan'da Batı taraftarlarının seçimleri zaferle bitirmelerinden sonra Mısır'ın Orta Doğudaki üstünlüğü son derece azalmış bulunuyordu. Eğer Birleşik Amerika Batı tesanüdü uğruna Umman asilerini takbih etmeye kalkışırsa, bunların arkasında olduğu açıkca anlaşılan Suudi Arabistan'ı gücendirmiş olmayacak mıydı? Bu netice Mısır'ı sadece memnun edebilirdi. Eğer Amerika Suud'u gücendirmemek endişesiyle hareket eder de İngiltere'nin müdahalesini tasvip etmediğini açıklarsa bu sefer Orta Doğudaki son İngiliz nüfuzu da darbe yemiş ve İngiltere ile Amerika arasındaki görüş ayrılıkları bütün açıklığıyla ortaya çıkmış olacaktı.

Bundan başka, mesele uzadıkça sadece Amerikan - Suudi Arabistan veya Amerikan - İngiliz münasebetleri değil, aynı zamanda bütün Arap devletleri ile Batı âlemi arasındaki münasebetler de çetin bir imtihan geçirmeye doğru yol alıyordu. Acaba Eisenhower doktrinini kabul eden Arap devletleri Batılıların Arap milliyetçilik cereyanlarını söndürmeye uğraştıklarını ileri sürerek mesele uzadıkça Mısır'ın safına geçmeye meyletmeyecek miydiler? Sonra gene meselenin uzamasıyla Arap devletlerinin kendi aralarındaki münasebetlerde de bazı güçlükler çıkabilirdi. Meselâ Umman petrollerinde gözü olan Aramco Şirketini Suudi Arabistan desteklerken bu petrolleri işleten Iraq Petroleum isimli İngiliz şirketinin arkasında da Irak'ın desteği bulunuyordu. Aralarında yeni dostluk kurulan bu iki devlet karşılıklı menfaatlerini nasıl bağdaştırabileceklerdi? Bu sualleri cevaplandırmak, doğrusu hiç kolay değildi.

Bütün bu endişeler bir tarafa bırakılsa bile, Umman isyanı bir an önce bastırılmadıkça Sovyet Rusya Orta Doğu işlerine burnunu sokmak için yeni bir fırsat bulmuş olacaktı. İşte Batılıları korkutan en kötü ihtimal de buydu. Bu bakımdan, geçen hafta bütün Batı âlemi Umman ve Maskat isyanının bir an önce bastırılmasını temenni ediyor, General Robertson idaresinde İngiliz ve Umman kuvvetlerinin Nizva kalesini ele geçirmeye muvaffak oldukları haberini bir müjde olarak karşılıyordu. Ancak gelecek günlerin daha ne gibi hâdiselere gebe olduğu da, asilerin elindeki bir kalenin işgaline bakılarak, şimdiden söylenemezdi.

Suriye Savunma Bakanı Halid El Azm
Eğilmek te bir hünerdir...

Suriye

Rusya'nın kucağında

Bundan birbuçuk ay kadar önce, Kremlin'deki son temizliği bildiren bir Arapça yayınında Moskova radyosu o zamanlar şöyle demişti: "Sovyet Rusyanın Arap devletlerine karşı takip ettiği kardeşçe yakınlık politikası sadece bir kişinin eseri değildir. Bu kardeşçe yakınlık şahısların çok üstünde bulunan bir ana prensiptir. Bu bakımdan, Şepilof yoldaşın iş başından uzaklaştırılmasından sonra Sovyet Rusyanın Arap devletlerine karşı takip ettiği politikada bir değişiklik beklenmemelidir. Bilâkis, Sovyet Rusya ile Arap devletleri arasındaki kardeşlik ve yakınlık bağı bundan sonra daha da kuvvetlenecektir.."

Hakikaten Moskova radyosunun bu sözlerinin üzerinden geçen birbuçuk, iki ay içinde, Sovyet idarecilerinin her hareketinden Araplarla Rusya arasındaki münasebetleri daha da sıkılaştırmak niyetinde oldukları açıkça seziliyor ve geçen hafta içinde Moskovada yayınlanan bir resmi tebliğden de bu sıkı münasebet ağına düşen ilk Arap devletlerinden birinin Suriye olduğu anlaşılıyordu. Savunma Bakanı Halid El Azm'ın başkanlığında ve geçen ayın son günlerinde Moskova'ya giden bir Suriye heyeti, Rus devlet adamlarıyla yaptığı onbeş günlük görüşmeler sonunda, Arap devletleriyle Sovyet Rusya arasındaki münasebetlerde yeni bir safha açan bazı neticelere ulaşmıştı.

Rus - Suriye görüşmelerinden sonra yayınlanan müşterek tebliğde

belirtildiğine göre, Suriye'nin siyasi ve iktisadi bağımsızlığını korumak emelinde olan Sovyet Rusya, bu memleketin kalkınması için gerekli mali ve teknik yardımı hem de kayıtsız şartsız olarak yapmağa amade bulunuyordu. Sovyetler Birliği bu mali ve teknik yardıma, ilk olarak, Suriyede demir ve karayolları, hidroelektrik santralleri ve sınai tesisler kurulması için gerekli malzeme ve teknisyenleri yollamakla başlayacaktı. Gerçi bu mevzudaki teknik teferruat henüz kararlaştırılmış değildi ama kalabalık bir Sovyet mütehassıs heyeti memleketin ihtiyaçlarını tesbit etmek üzere önümüzdeki günlerde Suriyeye gidecek, ayrıca, Sovyet Rusya her gerekli gördüğü zaman bu sadık dostunun topraklarına yeni yeni heyetler yollamaktan geri kalmıyacaktı. Bu sonuncularının da birincisi gibi teknik heyetler olup olmayacakları mevzuunda hiçbir sarahat yoktu.

Moskovanın Suriyeye yapacağı askeri yardıma gelince, görüşmeler sonunda yayınlanan resmi tebliğde böyle bir yardımın ismi bile geçmiyordu. Ancak Suriye-Rus görüşmelerine Sovyetlerin Genelkurmay Başkanı Mareşal Sokolovski'nin de katıldığı ve Suriye heyeti içinde ise yüksek rütbeli subayların bulunduğu düşünülürse Halid El Azm'ın Moskovadan askeri yardım mevzuunda da bazı neticeler elde ettiği kolayca kestirilebilirdi. Nitekim, Moskovada bulunduğu sıralarda yaptığı bir konuşmada, Suriye Savunma Bakanı, Sovyetlerin yaptığı yardımlar neticesinde Suriye ordusu potansiyelinin son derece artmış olduğunu açıklamaktan çekinmemişti. Bilindiği gibi, Mısır'a karşı girişilen İngiliz ve Fransız müşterek hareketine kadar, Sovyetler Arap devletlerine, bu arada Suriye'ye silâh ve malzeme yardımını Mısır yoluyla yapıyorlardı. Bu hareketten sonra ise Rusların artık doğrudan doğruya yardıma girişmiş bulundukları söylenmekteydi. Hattâ gene söylendiğine göre bu yardım sonunda Suriye ordusunda Sovyet yapısı tankların ve piyade silahlarının sayısı son derece artmıştı. Eğer Halid El Azm'ın Moskovada yaptığı konuşmalardaki bazı üstü kapalı sözlere bakılırsa önümüzdeki günlerde bu sayının çok daha fazla bir artış göstermesi beklenebilirdi.

Halid El Azm'ın Moskovada yaptığı konuşmalarda dikkati çeken diğer bir nokta da, bu konuşmaların büyük ölçüde Demir Perde gerisi devlet adamlarının yaptıkları konuşmaları andırmasıydı. Suriye Savunma Bakanı hemen bütün nutuklarında Sovyet Rusyaya methiyeler sunuyor, Batı dünyasına şiddetle hücum ederek Amerika ve İngiltereyi emperyalizmle suçlandırıyordu. Evet, şu sıralarda Suriyeyi tam bir Sovyet peyki saymak belki doğru olmıyacaktı ama Türkiyenin güney komşusunun hiç olmazsa bir peyk olma yoluna girdiğini söylemek de büyük bir kehanet sayılmazdı.

K A D I N

İstanbul

Su kızları

Serin bir yaz akşamı idi. Ağustosun başı olmasına rağmen Moda Plâjı o akşam âdeta sonbahar manzarasına bürünmüştü. Tahta iskeleler bomboştu ve denizde geciken tek tük müşteriler, soğuktan şikâyet ederek giyinmeğe koşuyorlardı. Yalnız eşofmanlı bir genç kız hâlâ depar tahtasında dolaşıyor, zevkle suyu seyrediyordu. Rüzgâr durmuştu, deniz sakindi. Genç kız eşofmanını çıkardı, nefis plonjonla suya daldı. Adı Semin Tengiz idi. Moda spor yüzücülerindendi ve akşam antrenmanına gelmişti. Plâjın gazinosunda oturan sarışın bir kadın merakla genç kızı seyrediyordu. Biraz ötedeki esmer adama:

"— Semin nasıl, vaziyeti iyi mi?" diye sordu.

Güneşten yanmış adam, -antrenör Fuat Törkey idi-, sarışın kadına gülümsiyerek:

"— Sayenizde çok iyi, dedi.. Her anne sizin gibi çocuklarını spora teşvik etse işimiz çok kolaylaşır". Sonra kronometresini ayarlıyarak kalabalık bir genç kız grubuna yaklaştı:

"— Haydi çocuklar, geciktiniz!" diyordu. Eşofmanını çıkaran depar tahtasına koşuyordu. Kuvvetli kolları, kendisine has yürüyüşü ve şirin tebessümü ile Selma Hassan, en arkadan geliyordu. Son günlerde kırdığı rekorlarla bütün alâkayı üzerine çeken bu genç kız, sporcu arkadaşlarının iftiharı olmuştu. Herkes Selmayı teşvik ediyor, herkes Selmadan büyük işler bekliyordu. Onlar depar tahtasına vardıkları zaman Semin Tengiz ilk üç yüz metreyi bitirmişti ve diğerine başlıyordu. Çok tatlı, yumuşak, rahat bir kurbağlama ile yüzüyordu. Genç kızlar, Selim Duru, Fuat Törkey, Kemal Kezelden direktifler alarak bir bir suya daldılar. Selma Hassan en başa geçmişti.. Karada yavaş, suda hızlı gidiyordu. Serbestte ona rakip yetiştirmek cidden güç olacak gibiydi. Fakat Sevgi Durunun güzel stilini seyretmek te hakikaten zevkli birşeydi. İnce yapılı Meral Ekran antrenörlerin bütün alâkasını çekiyordu. Çünkü sırtüstü, yeni bir rekor kırması bekleniyordu. Yüzücü kızlar arasında Seçkin Sarıer, Leylâ Uyanık, Duygu Sükan, Dilek Gözen, Ayşe Perinbürge de çalışmaları ile dikkat nazarını çekiyorlardı. Ama içlerinde en takdir edilecek olanı muhakkak 1954-1955 sırtüstü rekortmeni Münevver Taran idi. Genç kız o yandan bu yana evlenmişti ve evlendikten sonra yüzücülüğü devam ettiren yegâne kadındı. Çarşıya, pazara koşuyor, evinin bütün işini yapıyordu ve gene de sabah, akşam antrenmanlara yetişiyordu.

Antrenman yapan yüzücü kızlar arasında en çok alâkayı çekenlerden birisi de Başak Dölensoy idi. Başak henüz 12 yaşındaydı ve hakikaten bir başağa benziyordu. İnce ve narindi; uzun sarı saçları kuyruk şeklinde toplanmıştı. Ciddi surette çalışıyor, bale derslerine, yüzmeye ve okumaya aynı şekilde ehemmiyet veriyordu. Babası eski bir yüzücü olan Remzi Dölensoy idi ve annesi küçük Başağı, her sabah Beyoğlu tarafından Kadıköye, antrenmana getiriyordu. Zaten bütün yüzücü kızların anneleri yüzmeyi en azından kızları kadar seviyorlardı. Annenin ço-

Moda'lı yüzücüler antrenmandan sonra
Denizden çıkan sağlam ruhlar

Şanslı Kadın

Jale CANDAN

Madem ki dünyaya gelmek bazı tesaduflere bağlıdır, demek ki "yaşamak", bu güzel şey bir şans işidir. Dünyaya geldikten sonra, binbir tehlikeye karşı koyarak "yaşıyabilmek" de gene şansa bağlıdır. Hele "insan gibi yaşamak" bunun için lâzım olan hasletlere sahip olmak ve bu hasletleri kıymetlendirecek bir cemiyette bulunmak muhakkak ki, şansların en büyüğüdür. Ama bunların ötesinde, başımıza gelen herşeyi, muvaffakiyeti veya muvaffakiyetsizliği, şansa kadere ve kısmete bağlıyan bir zihniyete inanmak güçtür. Hele kadın topluluklarında pek revaçta olan "şanslı kadın" tâbiri üzerinde durulmağa değer. Çünkü bu tâbir, temsil ettiği zihniyet bakımından kadınlar ve bilhassa yetişen genç kızlar için zararlıdır. Birçok anneler kızlarının güzelliği konuşulduğu zaman, içlerini çekerek, "şansı güzel olsun" derler. Zaten halk arasında dolaşan bir rivayete göre çirkinlerin talihi güzel olurmuş. Bu acaba neden böyledir. İlâhi adaletin çirkinlere böyle bir avantaj bahşettiğini düşünmek yersizdir. Çirkin denilen insan, hayat yarışına, mühim bir handikap ile katıldığını hissettiği içindir ki, bunu kendi gayreti ve çalışması ile telâfiye çalışır ve o zaman da kolayca, hem şansına, hem kadere kısmete hâkim olur. Mesele her genç kızın, her genç kadının hayatta ne istediğini bilmesi ve şansa güvenmeden, sırf kendisine güvenerek gayeye erişmek için çalışmasıdır. Kimi zenginlik ister, elini soğuk sudan sıcak suyu sokmamak ister, bunun için de parlak bir izdivaç ister.. Neden olmasın? Cemiyette çok muhterem zengin kadınlar vardır. Bunlar cemiyete çok faydalı da olabilirler. Ama rüyadaki prens, hiçbir zaman gelip kapıyı çalmıyacaktır. Zengin kadının vazifeleri diğerlerinkinden daha kolay değildir. Kültürü, görgüsü, her sahada bilgisi olmalıdır. İstisnalar hiçbir zaman kaideleri yapmıyacağına göre, sözde "hiçbir meziyeti olmıyan filânca şanslı kadına özenip" kendi şansına küsmek akıllılık değildir. Bazı genç kızların hayali ise, yalnız temiz, mesut, küçük bir yuvadır. Bu düşünce ile evlenirler de nedense sonradan, ekseri büyüklerin tesiri altında kalarak parlak izdivaçlara özenir, komplekslere kapılır, bedbahtlığa düşerler ve "şans" larına küsmekle meseleyi hallederler.

Bazı kadınlar için en mühim şey, kocaları tarafından sevilmektir. Aşk için yaşıyan bu kadınlar aşkın ancak devamlı gayretler, fedakârlıklar, psikoloji ve bilgi ile devam ettirilebileceğini bilmelidirler. Sevilmek bile yalnızca "şans" a bağlanamaz. Eskiden fena bir evlilik bir kadının bütün hayatını mahvetmeğe yeterdi. Hayatı yenebilecek şekilde hazırlanmış, ekmeğini kazanmaya muktedir ve çalışmaktan yılmayan kadın bu tehlikeyi önlemiştir. Hayat bazan güzel, bazan kötü tesadüflerle karşımıza çıkar. Ancak güzel tesadüflerden faydalanmak için de, kötüleri yenmek için de irade ve enerji lâzımdır. Erişilmez bir "şanslı kadın" efsanesini böylece yıkarsak "mesut kadın" adedi fazlalaşacaktır.

cuk üzerindeki telkin kabiliyeti, Moda banyolarındaki gazinoda bariz şekilde görülüyordu. Spor, muhakkak ki gençliği maruz olduğu birçok tehlikelerden kurtaracak en müessir bir meşgaleydi. Yüzme ve deniz sporlarına gelince bunlar sporun en faydalı, en temiz bir şubesiydi. Türk gençliğinin boyu, gün geçtikçe uzuyorsa bunda sporun ve bilhassa yüzmenin mühim bir rolü olduğu muhakkaktı. Bilhassa sırtüstü yüzme vücudu çok güzelleştiriyordu. Meşhur yüzücü ve sinema yıldızı Esther Williams hatıralarını anlatırken genç kızlığında tombalak, pısırık ve daha ziyade çirkin bir kız olduğunu söylemişti. Ona vücudunu, güzelliğini, saadetini kazandıran şey hep denizdi. Yavaş yavaş incelmiş, uzamış, kendi kendisine karşı güveni artmıştı. Demek ki denizin aynı zamanda ruh üzerinde çok müsbet tesirleri olabiliyordu. Yaz tatilini yüzme sporları yaparak geçiren gençler enerjilerini faydalı bir yere harcamak, onu kontrol etmek imkânını da kazanıyorlardı. Anneler, yetişmiş çocuklarının, bilhassa içkiye ve sigaraya alışmamalarından büyük bir memnuniyet duyuyorlardı. Kısacası çok bahsedilen şu "yaramaz gençlik" için, spor her derde deva gibi görünüyordu.

Hava yavaş yavaş kararıyordu. Yüzücü kızlar teker teker antrenmanı bıraktılar, ıslak mayolarının üzerine geçirdikleri eşofmanlarla tahta iskeleler üzerinde koşarak, jimnastik yaparak ısınmaya çalıştılar. Hepsinin sudan çıkmış balığa benzeyen bir hali vardı. Doğrusunu isterseniz üşümüşlerdi. Bir Amerikalı dünya yüzme şampiyonu, Moda'da, 22 derece suda yüzmek istediği zaman bunda muvaffak olamamış ve yüzen çocuklara hayret etmişti. Hakikat şuydu: Yüzücülerin 24 derecede yüzmeleri lâzımdı, bunun için de

Başak Dölensoy
Deniz aşkı

"kapalı havuz" şarttı. Bu havuzlar kışın ısıtılmalı ve böylece antrenmanlar yaz kış devam etmeliydi. Halbuki yazın birkaç ay antrenman yapan çocuklar kış aylarında tamamiyle hamlaşıyor ve böylece dünya çapında bir varlık gösteremiyorlardı. Herkesin bir derdi vardı. Yüzücü kızlarınki ise "kapalı havuz" derdiydi. Yoksa istidatlar birer birer yok olup gideceklerdi.

Moda

Model seçmek

Kumaş almak kolaydır, model seçmek zordur. Her kadın bunu bilir. Hakikaten beğenilerek alınan birçok kumaşların fena model ve fena terzi yüzünden bozulduğu çok defa görülmüş şeydir. Bunun için model seçerken bazı noktalara dikkat etmek lâzımdır. Evvelâ modelin kumaşa uygun olması şarttır. Büzgüye iyi giden bir kumaş, dar biçime hiç gitmeyebilir, bazı kumaş pli tutar, bazısı tutmaz. Buruşan bir kumaş kolay ütülenebilecek bir biçimde seçilmelidir. İyi dökülen kumaş vardır, kabarık duran kumaş vardır. Bir modeli gösterecek ve göstermiyecek kumaş vardır. Her kadın tecrübe ile hangi kumaşların hangi biçimlere gideceğini az çok bilir. Fakat model seçerken bunu kâfi derecede nazarı dikkate almaz. Halbuki terzisi ile bu yolda istişare edip öyle karar vermesi, icap ederse kumaşın bir parçası üzerine tecrübe yapması şarttır. Meselâ nervür çalışılacak bir elbise için evvelâ ufak bir parça çalışmak, büzgüyü, pliyi ufak bir parça üzerinde denemek gayet kolaydır. Hele günden güne fazlalaşan yeni kumaşlar için bu âdeta şarttır.

Model kumaşa uymalıdır ve aynı

zamanda model diktiren kadının biçimine de uymalıdır. Öyle modeller vardır ki yalnız çok ince kadınlar için düşünülmüştür ve öyleleri vardır ki tombullarda daha hoş ve gösterişli duracaktır. Meselâ şişman bir kadın zayıf bir kadına gidecek olan biçimi seçerse yalnız çirkinleşmekle kalmıyacaktır, elbisenin biçimi bozulacaktır. Kalçalı, geniş omuzlu kadınlar için düşünülmüş modeller de zayıfların üstünden dökülecektir. Dikkat edilecek üçüncü nokta terzinin kabiliyetidir. Ufak bir terziye zor ve iddialı bir biçim vermek kumaşı ziyan etmek demektir. Bu takdirde şıklığı "kup"larla değil buluşlar, renkler, aksesuarlarla yapmak, kolay biçimleri seçmek lâzımdır. Model seçerken mümkün mertebe en son ve en güzel büyük mecmualara bakmak, bir kadını kolayca demode olmaktan kurtaracaktır. En son modellerde bile insan daima sade, klâsik biçimler bulabilir. Ancak değişen bir hava vardır ki, iyi giyinmek isteyen her kadın, bu havayı takip etmek mecburiyetindedir. Uydurma modellerden seçilen biçimler, ekseriya uydurma olur, çabuk modası geçer. Bunların çoğu üstelik fazla süslü ve teferruatlıdırlar. Gene dikkat edilecek bir nokta da seçilen modeli olduğu gibi muhafaza etmektir. Bazı kadınlar modelleri istedikleri gibi değiştirirler. Halbuki bu ekseriya biçimleri bozar. İyi modeller uzun bir etüd neticesi meydana geldiğine göre bunların herhangi bir yerine dokundu mu o modelin hiç bir kıymeti kalmaz. Meselâ çok açık yakalı bir elbisenin yakası biraz kapandı mı, o elbisenin biçimi tamamiyle bozulur. Bazı kadınlar beğendikleri modelleri kesip saklarlar ve ihtiyaç oldukça o biçimlere gidecek kumaşlar alarak dikişlerini diktirirler. Bu giyimi çok kolaylaştıran bir usuldür. Çünkü insan çoğu zaman sevdiği ve kendisine yakıştırdığı modelleri bulamaz. Kısacası model seçmek kolay iş değildir ve bunu bilerek yapanlar hem güzellik, hem de ekonomi kaidelerine hizmet etmiş olurlar.

Orijinal bir model
Ve mankeni...

Bir defilede model beğenenler
Ona yakışır, fakat size!...

EĞİTİM

Çocuk Suçluluğu

Tehlikeli artışlar

Bundan bir ay kadar önce Frankfurt çocuk mahkemesinin verdiği kararlarla ün salmış hâkimlerinden biri orman yangını çıkarmakla suçlandırılan bir yaramazı bin ağaç dikerek büyütmek cezasına mahkûm etmişti. Kararın okunmasından sonra kendisiyle görüşen gazetecilere, hâkim, "Böylece bu çocuk yalnız ağaç dikip büyütmenin ne zor bir iş olduğunu anlamakla kalmayacak, aynı zamanda ufak bir orman yetiştirerek ağaç yakmış olmanın ilerde doğurabileceği komplekslerden de kurtulacaktır. Tabii verdiği zararı telâfi etmesi de caba!" diyordu.

Alman çocuklarının nisbeten masum suçları karşısında kalan meslekdaşlarına, Amerikan hâkimleri, hiç şüphe yok ki, daima büyük bir gıpta ile bakmışlardı. Frankfurt mahkemesinin baktığı ağaç yakma, şeker çalma, birbirini dövme davaları Amerikan çocuk mahkemelerine giden vak'aların yanında zemzemle yıkanmış gibi kalıyordu. Bu gerçeği bütün açıklığıyla görmek için New York polisinin sadece bu, ayın ilk haftası içinde kaydettiği çocuk suçlarına bir göz atmak yeter de artardı. Haftanın ilk vak'ası New York'un meşhur Central parkında olmuştu. Hepsi de 20 yaşından küçük bir zorba güruhu, parkın banklarından birinde oturan 16 yaşındaki Edward Sims'in üzerine saldırarak bir televizyon anteni vasıtasıyla çocukcağızın kafasını kırmışlar, iki dişini sökmüşler, bütün bunlar yetmiyormuş gibi kalbine bir de bıçak sokmuşlardı. Bu vak'adan iki gün sonra da 15 yaşlarında iki çocuk, New York'un ara sokaklarından birinde, akranları Michael Farmer ile Roger Moshanne'ı bıçaklamaya kalkışmışlardı. Farmer yediği bıçak darbelerinin tesiri altında derhal ölmüş, Moshanne ise altı yerinden yaralı olduğu halde hastahaneye kaldırılmıştı. Mütecavizlerden biri, mahkeme önünde verdiği ifadede şöyle demişti: "İnsan etine saplanan bir bıçağın çıkardığı sesi duymak istiyordum".

Eğer bir haftanın bilânçosu bundan ibaret olsaydı, New York hakimleri hallerinden şikâyet etmeyeceklerdi. Fakat bu ikinci vak'anın üzerinden bir gün bile geçmeden Richard L. Stokes isimli bir gazeteci odasında ölü olarak bulundu. Yapılan tahkikat sonunda, 60 yaşındaki gazetecinin, hepsi de gençlerden müteşekkil bir çete mensuplarından yediği dayak sonunda öldüğü anlaşılıyordu. Nihayet bundan iki gün sonra da bir New York polisinin oğlu öldürüldü. Genç Cobert Praeger yolda bir zorba grubunun hücumuna uğramıştı ve yediği tekme ve yumruklara dayanamıyarak daha hastahaneye kaldırılırken yolda can vermişti.

Kumarbaz çocuklar

Ayıbı hepimizin

Ancak, çok kesif bir nüfus topluluğu barındırdığı için daha fazla vak'aya şahit olan New York'un çocuk suçluluğu meselesinden en çok acı çeken tek yer olduğu söylenemezdi. Londra ve Paris polisi arka mahallelerin cinayetlerinde cocuk parmağı bulmaktan bıkıp usanmış, Tokyo şehri de küçük gangsterlerin elinden yaka silker olmuştu. İkinci Dünya Harbini takip eden yıllar içinde, bütün dünyada olduğu gibi, Türkiyedeki çocuk suçluluğu da devamlı bir artış gösteriyordu. Okuyucularınız, gazetelerde görülen çocuk suçluluğu vak'alarının her yıl biraz daha çoğaldığına elbette dikkat etmiş olacaklardı.

Suçun gerisindekiler

Günümüzde bir sosyal âfet haline gelmiş bulunan çocuk suçlarının gerisindeki sebepleri saymak, doğrusu pek kolay değildir. Hukukçular ve psikologlar, bu sebepleri, genel olarak fizik ve irsi sebepler ile sosyal ve psikolojik âmiller diye isimlendirdikleri iki büyük grup içinde toplamaktadırlar. Fizik sebepelr arasında bünye zayıflı ile aklî melekelerin normal derecede gelişememiş bulunmasını, ebeveynden tevarüs edilen, hastalıkları saymak mümkündür. Ancak bazı marazî had vak'alar dışında bu fizik ve irsî sebepler tek başına çocuk suçluluğunu izah edemezler, "Terbiye" ile "sosyal cevre" nin çocuk hayatında oynadığı mühim rol, göz önünde tutulunca çocuk suçluluğunun fizik ve irsî sebeplerini sosyal ve psikolojik âmillerle tamamlamak zarureti kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Cocuk suçluluğunun ilk olarak belirdiği Ondokuzuncu Asrın başlarında, bunları teknik gelişmeler neticesinde büyük merkezlere yapılan göcler ve bu merkezlerde kesif işçi mahallelerinin teşekkülü, bu mahallelerdeki maddî ve manevî hayat şartlarının kötülüğü, ana ve babanın fabrikada çalışmasıyla aile terbiye ve ihtimamından mahrum kalan çocuğun sokağa düşüp kaderini maceraya terketmesi veya çocukların pek genç yaşlardan itibaren fabrikalarda çalışmağa mecbur kalmaları gibi başlıca birkaç sebebe irca etmek mümkündü. Ancak zamanla bunlara daha mutıl başka sebepler de eklenmiştir. Aile kontrolunu üstünde hissetmediği ve yapıcı bir terbiye almadığı için kendilerini kolaylıkla zevk ve macera âlemine atmak temayülünde olan çocuklar, teknik gelişmenin en yüksek haddine ulaştığı şu sıralarda sinemalarda, oyun ve bayram yerlerinde, kendilerine her gün bir başka veçhesini gösteren sokaklarda bu zevk ve macera ihtiyaçlarını tatmin yolunun çeşitlisini buluyorlar, ondan sonra da kendilerini bu âlemden bir türlü kurtaramıyorlardı. Kendi haline bırakıldıkları için meydanı boş bulan bu medeniyet kurbanları, hayal ve macera âlemlerini devam ettirebilmek kaygısıyla ve çok defa bu âlemden aldıkları ilhamlarla önce işi hırsızlığa döküyorlar, aile icinde yeter derecede şefkat ve ilgi görmedikleri müddetçe daha ilerilere gitmekte bir mahzur mülâhaza edemedikleri için, kısa bir zaman sonra da cemiyetin başına bir bela kesiliyorlardı. Genç yaşta ağır ve yorucu bir iş hayatına atılmak zorunda kalanlara gelince, onlar da muhtaç bulundukları huzur ve sükûn saatlerinin sayılı olması dolayısiyle önlerine ilk çıkan her çeşit eğlence ve zevke kendilerini kaptırıveriyorlar ve bu durum da ruhlarında bir muvazenesizlik ve düzensizlik yaratıyordu.

Günümüzün bütün hukukcuları, çocuk suçluluğunun önüne geçmek için herşeyden önce bu suçluluğun sosyal ve psikolojik âmilleri üzerinde durmak gerektiği hususunda ittifak etmektedirler. Bu âmilleri bertaraf etmek için ise önce aile müessesesini ele almak ve ona eski vazife ve itibarını iade etmek lâzımdır. Filhakika, suç işleyen çocukların büyük bir kısmının ya aile bağları gayet zayıf olan, ya da hiç yeri yurdu bulunmayan zavallılar olduğunu istatistikler açıkça ortaya koymuştu. Aile bağı zayıf olan çocukların günahı hiç şüphesiz, herkesten çok ana babalardadır. Evsiz barksızlarınki ise -maalesef- hepimizin sırtındadır.

Çocuğunu terbiye eden anne

Eğitim kundaktan başlamalı

C E M İ Y E T

Kraliçe Dina

Evlâd muhabbeti

Memleketimize güney doğudan aristokrat turist akını devam ediyor. İstanbulda bulunan **Irak Kralı Faysal, Veliahd Prens Abdülilâh**, Sabık Irak Başvekillerinden **Tevfik Süveydi** ve **Erşed El Ömeri**, Sabık Ürdün Kralı **Tallâl**, zevcesi Ana Kraliçe **Zeyn**, çocukları muhtelif prens ve prensesler, Kral **Hüseyin**'in kızı Prenses **Aliye** vesaire gibi hanedan mensuplarına ilâveten geçen hafta Ürdün Kraliçesi **Dina** ve İran Ana Kraliçesi **Melike Turan** da teşrif ettiler. Daha küçük aristokratlar ve cepleri sterlin dolu sair güneydoğulu turistler de o kadar mebzul ki İstanbul sokaklarında birkaç senedir pek seyrekleşen yeni model otomobiller son günlerde tekrar normal bir manzara oldu. İlk bakışta bu durum çoktandır memleketimizi Orta Doğunun sıklet merkezi yapmak iddiasında bulunanlar hesabına bir kazanç gibi görünmekteyse de, misafirlerimizle yapılan hususi konuşmalar hakikatin bunun tam tersi olduğunu meydana koymaktadır. Memleketimize rağbetlerinin sebebi: Türk parasının düşüklüğü.

★

Memleketimizi ziyareti sırasında bir fatih gibi ağırlanan, bilhassa kredi bakımından vaadettiği şeylerle hepimizin sevinçten uykularımızı kaçıran **Alfred Krupp**'un, talihsiz İzmir vapurunun benzerini kolay tediye şartlarıyla vaptırıp bu kaybımızı telâfi edeceği ilân olunmuştu. Yeni İzmir'in ne vakit denize indirileceğini düşünürken aldığımız bir haberle gemi yerine bu ümit suya düştü: Herr **Krupp** hem 28 milyon gibi muazzam bir ücret talep etmekte, hem de bunun hepsini nakit olarak ve peşin istemektedir. Tabii bunun üzerine İkinci İzmir'in yapılmasından vazgeçilmiş ve karar Almanyaya bildirilmiştir

★

Sekiz ay kadar evvel İtalyaya gitmiş olan bir Denizyolları heyeti hâlâ dönmemiştir. Heyet âzalarının aileleri de yanlarında bulunmaktadır. Kendilerinin Türkiyede kalan sair akrabaları akıbetleri hususunda endişeye düşerek sağ olup olmadıklarını araştırmaya başlamışlardır.

★

Sıcaktan ve susuzluktan bunalan İstanbul halkı akın akın plâjlara firar etmekte, orada da arada sırada daha kötü bir belâya çatıp gittikçe çoğalan hırsızlar tarafından soyulmaktadır. Son kurban: muharrir **Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu**... Geçen hafta bir sabah Caddebostan Plâjındaki kabinesinde bıraktığı ceketinin ceplerini boş bulunca tepesi delinmişe dönen Nizamettin Nafiz polise koşmuş ve şu beyanatı vermiştir: "Parayı hırsıza helâl ediyorum. Yalnız boncuktan mamûl çantamı iade etsin. O çantayı bana hapishanede Adapazarı Canavarı hediye etmişti".

★

D. P. İstanbul İl Merkezine dert yanmağa gelen Esnaf Derneği temsilcileriyle görüşürken **Dr. Mükerrem Sarol** ortaya yepyeni bir ekonomik anlayış atarak iktisat ilmine büyük bir hizmette bulundu. Fiatlar dolayısiyle süte su katmağa mecburiyet hasıl olmasından şikâyet eden sütçülere cevaben Dr. Sarol şu fetvayı verdi: "Süt istihlâki artmıştır. Buna mukabil istihsal azdır. İstihsal istihlâki karşılamamaktadır. Bu vaziyet karşısında elbette süte su katılacaktır.".

★

Ağlamak, ağlatmak, inlemek ve inletmekle meşhur şarkıcı **Johnny Ray** İstanbula geldi ve bu işlere meraklı bir kadın sürüsünün hücumuna uğradı. "Her yer karanlık" kahramanı **Münir Nurettin Selçuk** da aynı gün yurda döndüğünden, okuyucular gazetelerdeki "Ağlatan şarkıcı" ibaresinden kimin kastedildiğini anlamakta güçlük çektiler.

★

Görülmemiş Kalkınma notu: Avrupa Konseyinin bildirdiğine göre senelik nüfus artışında Türkiye yüzde 2.2 ile Avrupa birincisidir. Halkımıza "Aferin" ve "kolay gelsin" deriz.

★

İstanbulda Açık Hava Tiyatrosunda temsiller vermeğe başlayan "Night And Doy Follies" revüsünün gala gecesi beklenmedik bir hâdiseyle umulduğundan daha da hoş oldu. Dünyanın meşhur esprileriyle tanınmış şandörü ve dizörü **Roland Truchot**'nun Marakeşli "fakir" kıyafetinde sahneye fırlayıp iki kızı uyutmak için bir spritizma numarasına henüz başlamışken şiddetli bir gürültüyle sahnenin sarsılması bir oldu. Seyircileri şaşırtmak için sahneye çıkan artistin o andaki şaşkınlığı bu infilâkın imar hareketine ait olduğunu bilen İstanbulluları epey güldürdü.

★

Beynelmilel sahada edindiğimiz şöhretlere bir misal daha katıldı: Yirmi iki yaşındaki **Arthur Donald Keller** ile ondokuz yaşındaki Türk karısı **Tanju Dilek** Türkiyeye eşyalarının arasında 830 dolar değerindeki kürkten tutun da Elvis Prestley'nin en son Rock'n Roll parçalarını ihtiva eden 73 plâğa kadar değişik şeyler bulunan onüç bavulla dönmek üzereyken 31 Temmuzda tevkif edilmişlerdir. Tanju Dileğin avukatı **Milton Win**, "bütün hâdisenin esef edilecek bir yanlışlıktan ibaret" olduğunu söylerken İstanbulda bir bankanın Umum müdürü olan pederi de bu işin içinden çıkması için zevcesini derhal Amerikaya göndermiştir.

★

Peterson, Kont Zenlson, Haus Carhat ve **Menc Reinhart** adlarında dört Alman genci Beyoğlundaki gazinolardan birinde rakı içerek ortalığı bir birine kattılar. Gençlerin üzerinde para yerine bıçak, tabanca ve cop bulunmuştur.

★

Daima tevazuundan bahsettiğimiz viyolonist **Suna Kan** Avrupa'dan son dönüşünde gazetecilerin bütün suallerini cevapsız bırakarak, "Menajerim **Faruk Yener**'i Radyo Evinde bulup konuşabilirsiniz" dedi. Sunanın nişanlısı **Ahmet Üstel** saadetinin zirvesinde olduğundan Sunanın bu cevabını belki duymadı ama gazeteciler uzun müddet bu acaip cevabı unutamıyacaklar.

Suna Kan

Konuşma yasağı!.

M U S İ K İ

Sanatkârlar

Pablo Casals
Gönül kocamayınca...

80'e 21

Günümüzün ünlü musikişinaslarından, 80 yaşındaki İspanyol çellisti Pablo Casals'ın, öğrencilerinden biriyle -21 yaşındaki Marta Montanez'le - evlendiği geçen hafta açıklandı. Hafta başında New York'a gelen haberlere bakılırsa nikâh 3 Ağustos günü Porto Riko'da kıyılmıştır. Bildirildiğine göre merasim, sanatkârın, Porto Riko'nun başkenti San Juan civarındaki evinde yapılmış ve nikâhta birkaç aile dostundan başka kimse bulunmamıştır. Evlenme şahitlerinden biri, Casals'ı birkaç ay önce geçirdiği kalp krizinde tedavi eden bir doktor, öteki de Alfredo Matilla adlı bir musiki tenkitçisidir.

İhtiyar viyolonselciyle genç karısı, balaylarını denizde geçirmişlerdir. Evlendikten bir iki gün sonra sanatkâr çift, Fransaya hareket etmişlerdir. Casals orada, Prades şehrinde kendi idaresinde yapılan musiki festivalinin 1958 plânlarını gözden geçirecektir. Yola çıkarlarken, sanatkârın evlendiğini bilmiyenler, Miss Montanez'in sol elindeki yüzüğü farketmişlerdir. Buna rağmen genç zevce, evlendiklerini ilân etmek istememiş, "yüzüğüme bakıp da neticeler çıkartmaya kalkmayınız" demiştir.

Casals, Maria Montanez'le üç yıl önce tanışmıştı. Miss Montanez, Prades'da, Casals'la viyolonsel çalışmak için bir burs kazanmıştı.

Casals, İspanyada İç Savaş çıktığından beri bu Fransız kasabasında yaşamaktaydı ve orayı, dünyanın sayılı musiki merkezlerinden biri haline getirmiştir.

Caz

Klarinete hayat aşısı

Cazda klarinetçilik bugün, bir bakir saha halindedir. Yeni Orlean klarinetçilerinin ve daha sonra Benny Goodman'ların, Artie Shaw'ların altın çağı geçince, diğer çalgılardaki cazcılarla boy ölçüşebilecek klarinetçiler nedense yetişmemiştir. Genç çalgıcılar trompetin, trombonun, saksofonların parlak sesini klarinete tercih etmişlerdir. 1940 yılından bu yana caz hayatına katılan, önemli yirmi trompetçiye veya tenor saksofoncuya karşılık bir veya iki klarinetçi saymak bile güçtür. Bir Stan Hasselgard'ın ilerisi için zaten fazla ümit vermiyen meslek hayatı ölümle sona ermiş, bir Buddy de Franco'nun ilerisi için çok ümit veren başlangıcı anlaşılan istidat yetersizliği yüzünden devamlı olamamış, bir Tony Scott ise bugüne kadar henüz, kendisine verilen öneme lâyık olduğunu ispat edememiştir. Şimdilik, klarinetin artık bir caz çalgısı olmaktan çıktığı söylenebilir.

Bununla beraber son iki yıl zarfında hiç olmazsa tek bir musikişinas, bu ihmal edilmiş çalgıyı yeniden hayata kavuşturma bakımından, Hasselgard'lardan, De Franco'lardan, Scott'lardan çok daha fazla ümit vermektedir. Bu musikişinas, cazı çiğnenmiş yolların dışına çıkarmak isteyen yenileyicilerin en tesirlilerinden biri olan Jimmy Giuffre'dir. Aynı zamanda bestekâr olan Giuffre'nin, caz hakkında kaideleri inkâr eden görüşleri vardır. Ona göre cazın muayyen bir çalgılamaya, sürekli tempoya, irticali çalışa ihtiyacı yoktur. Bu görüşlerine rağmen Giuffre'nin çalışı çok kere cazın kaidelerini reddetmiye lüzum görmiyen birçok musikişinastan daha fazla, kaidelere sadık intibaını vermektedir. Gerçi bestelerinden bazıları cazla hiçbir münasebeti olmıyan şeylerdir. Fakat caz çerçevesi içinde kalmıya çalıştığında Jimmy Giuffre, pek az beyaz musikişinasın ulaşabildiği bir cazcılık seviyesine varmış görünmektedir.

Jimmy Giuffre ilk olarak, bir YMCA orkestrasında klarinet çalmıya başladı. Bilhassa büyük orkestra cazından gördüğü yeknesaklık, onun uslûbunun gelişmesine çok yardım etti. Gerek klarinet uslûbuna, gerek caz kompozisyonu anlayışına yeni birşeyler getirmek istiyordu. Bugün 36 yaşında olan sanatkâr birçok büyük orkestrada çalıştı. Bunların arasında Woody Herman ve Boyd Raeburn'ünkiler gibi ileri bir hamleyi temsil edenler, Jimmy Dorsey ve Buddy Rich'inkiler gibi geleneklere uyanlar, nihayet Garwood Van ve Spade Cooley gibi tamamen ticari teşekküller vardı. Giuffre solist olarak önce - Shelley Manne ve Shorty Rogers gibi Kaliforniyalı musikişinaslarla birlikte çalışırken - tenor ve bariton saksafonculukla şöhret yapmıya başladı. Klarinetçiliği daha yeni tanınmaktadır. Bestekâr olarak, on yıl kadar önce Woody Herman orkestrası için yazmış olduğu - bu orkestranın repertuarındaki en şöhretli parçalardan biri - "Four Brothers" ile tanındı. Bu parça klâsik büyük orkestra üslûbunda yazılmıştı. Bugünkü parçaları tamamen farklı bir anlayışı temsil etmektedirler. Nasuhi Ertegünün Atlantic firması için yaptığı "The Jimmy Giuffre Clarinet" adlı bir uzunçalan plâk, sanatkârın gerek klarinetçiliği, gerek bestekârlığı hakkında gayet iyi fikir vermektedir. Alto ve bas klarinetler, flüt ailesi, celesta, korangle, fagot vs. gibi cazda kullanılmıyan çalgılar için yazılmış bestelerinden bir kısmı caza aykırı şeylerdir. Bununla beraber, caz çalgılamasına ve biçimlerine başvurduğu zaman Giuffre şahsiyetini daha iyi ortaya koymakta ve hem de caza gerçekten yeni birşey getirmiş olmaktadır.

Jimmy Giuffre'nin klarinet tekniği bir Benny Goodman veya bir Buddy de Franco kadar ileri değildir. Fakat Giuffre'nin çalışını dinledikten ve gelişmiş tekniği olan klarinetçilerle kıyas ettikten sonra, virtüozluğun şart olmadığı daha iyi anlaşılmaktadır. Az notalı, iyi kurulmuş melodik çizgileriyle ve ritmik biçimiyle dikkat çeken, koyu renkli, havalı, çok tesirli bir klarinet tonuyla seçkinleşen bu üslûp Jimmy Giuffre'yi, Yeni Orlean Klarinetçilerinden beri, cazın en iyi klarinetçisi payesine yakıştırmaktadır.

Jimmy Giuffre
Yeni bir kral

SİNEMA

A. B. D.

Bir ortaklığın sonu

Bazı radyo istasyonlarının sinyalleri gibi bir Laurel - Hardy filmi de, seyircilerinin pek iyi tanıdıkları bir sinyalle başlardı. Ama harpten sonra yetişen nesil için bu sinyal yabancıydı. Zira epey zamandır beyazperdenin bu sevimli zayıf - şişko çifti film çevirmeyi bırakmışlardı. Perdeden uzaklaşmaları, komikliklerinin modası geçtiğinden değildi. Gerçi Laurel - Hardy'den sonra beyazperdede bir hayli yeni komik türemişti. Marx Brothers, Bob Hope, Danny Kaye, Abbott - Costello... sürekli olarak film yapımına girişmişlerdi. Öte yandan belli bir komedi anlayışının bir zaman moda olup sonra unutulduğu, bazan yeniden canlandığı da görülürdü. Ama Laurel - Hardy "eskimiyen" bir çiftti. Böyle olduğu halde 1944 te çevirdikleri "Big Noise - Kuru Gürültü" den sonra ortalıkta görünmez olmuşlardı. Bunun sebebi, Laurel - Hardy'nin artık istedikleri gibi çalışmak imkânı bulamayışlarındandı. Bunun üzerine televizyona geçtiler. Amerikan seyircilerini beyazperdede olduğu kadar eğlendirdikten sonra bu defa Amerika dışındaki memleketlerde turneye çıktılar. Bu arada pek sevdikleri film çevirme fırsatını bir kere daha Fransada ele geçirdiler. Fakat "Attoll K. - Vergi Düşmanı" çok zayıf bir eserdi. Fransız stüdyolarının çalışma tarzı, onlara Amerikan stüdyolarınınkinden bile yabancı gelmişti. 1955 te üçüncü Avrupa turneleri ilki kadar başarılı geçmiş, yeniden Amerikaya dönmüşlerdi. Yeniden film çevirmek ümidi her zamankinden canlıydı. Fakat Laurel'in uğradığı felç bu ümidi boşa çıkardı. Geçen hafta Hardy'nin ani ölümü ise, otuz yıldır iki yüzden fazla filmde süregelen oyun arkadaşlığının bir daha geri dönmemek üzere sona erdiğini gösteriyordu.

Laurel ve Hardy işbaşında

Film çevirmek bir zevkti...

Bir yanığın neticesi

Laurel - Hardy çiftinin birlikte çalışması bir kaza sonunda başlamıştı. 1927 de, uzun zamandır oyunculuğu bırakmış olan Laurel, Hal Roach stüdyolarında komedi filmleri rejisörlüğü yapıyordu. Günün birinde, Hardy'nin baş komik olarak görüneceği bir filmin rejisörlüğünü üzerine aldı. Fakat film çevrilirken Hardy kızgın yağla kolunu yakınca Laurel istemiyerek oyunculuğa yeniden başladı, Hardy'nin bıraktığı yerden filme devam etti. İkisini aynı filmde seyreden Hal Roach birlikte çalışmalarını, bir "çift" yaratmalarını ısrarla isteyince ikisi de neticeden pek şüpheli olarak işe başladılar. Fakat ondan sonra filmler birbiri ardından söküm etti. Eğer ikisinin müşterek bir üzüntüsü varsa, hiç şüphesiz bunu daha evvel niye akıl etmediklerinden ileri geliyordu. Zira daha 1917 de aynı filmde oynamışlardı. Fakat birbirlerinden pek haberleri yoktu. O zamana kadar geçirdikleri macera ise perdede yarattıkları tipler kadar birbirinden farklıydı

Laurel - Hardy çiftinin zayıfı olan Stan Laurel (asıl adı: Stanley Jefferson), 1890 da İngiltere'de Ulverston'da doğmuştu. Çocuk denecek yaşta sahne hayatına atıldı. Çeşitli müzikhollerde çalıştıktan sonra Karno Sketch Company'ye girdi. İngilterenin en tanınmış pantomima topluluklarından olan Karno kumpanyası Amerika'da turneye çıktığı vakit oyuncuları arasında iki müstakbel film yıldızı bulunuyordu: Stan Laurel ile Charles Chaplin. Karno dağıldıktan sonra Laurel Amerikan sahnelerinde vodvillere çıktı. 1917 de sinemaya geçti. Broncho Billy'nin idaresinde Universal'da çalışmıya başladı. Ama Broncho Billy'nin parasızlığı, Laurel'in de "Mud and Sand-Çamur ve Kum"da kazandığı başarı onu daha kazançlı stüdyolara sevketti. Hal Roach ile birlikte çalışmaya başladı. Ama artık rejisörlük onu oyunculuktan daha çok ilgilendiriyordu. Başarılı bir komik olmıya namzet iken rejisörlük yapmıya başladı.

Oliver "Babe" Hardy (asıl adı: Oliver Norvelle Hardy) ise Amerikalıydı. 1892 de Georgia eyaletinin Atlanta şehrinde doğmuştu. Önce asker olmağı kurdu. Fakat şişmanlığı yüzünden askeri mektebe alınmayınca, babasının ısrariyle hukuk tahsiline başladı. Sonra sesinin güzel olduğunu keşfederek şarkıcılığa başladı. Daha sonra Laurel gibi o da sinemaya geçti. 1917 de tesadüfen "A Lucky Dog - Talihli Köpek" filminde oynadıktan on yıl sonra Hal Roach stüdyosunda birleşerek Laurel - Hardy çiftini meydana getirdiler.

Çiftin başlangıcı sessiz sinemanın son yılına rastlıyordu. Bununla birlikte komedi anlayışları, filmlerinin temposu sesliyi "haber veriyordu". Başlangıçta kısa filmler çeviriyorlardı. Fakat Mickey Mouse'ların bütün komedi filmleri için tehlikeli bir rakip kesilmesi onları uzun filmler çevirmeye sevketti. Kısa bir bocalamadan sonra kendilerini buna da uydurdular. "Jail Birds - Hapishane Kuşları", "Fra Diavolo - Şeytan Kardeş", "Babes in Toyland - Periler Di-

yarında"... beyazperdenin bu yeni çiftini bütün dünya seyircilerine sevdirdi.

Tezat ve tamamlama

Laurel - Hardy çiftinin komiği, bütün komik çiftler gibi iki temel üzerine kurulmuştu: Tezat ve tamamlama. Daha iki oyuncunun yan yana gelişleri bile ilk komedi unsurunu meydana getiriyordu: Şişman, yuvarlak, bir fil gibi ağır ve oturaklı Hardy'nin yanısıra sıska, uzun, kupkuru, çevik bir Laurel.. Dış görünüşlerindeki bu tezat karakterlerinde de aynı keskinlikle ortaya çıkıyordu. "Comic Books" kahramanlarından "Helpful Henry - İşgüzar Henry" yi model alan Oliver Hardy, daima müteşebbis, girişkendi. Zaten Laurel - Hardy filmlerinin hemen hepsi de bir teşebbüs üzerine kurulmuştur. Teşebbüse girişme, teşebbüsü gerçekleştirme, bu arada karşılaşılan engellerle mücadele, sonunda bu engeller yüzünden tekrar başlangıç noktasına dönüş, bu filmlerin temelini meydana getiriyordu. İriyarı Hardy, aklının da gövdesi nisbetinde olduğuna inandığı için kendisini ortaklığın "beyin"i olarak görür. Herşeyin en iyisini kendisinin bildiği kanısındadır. Bundan dolayı Laurel'e bitip tükenmez emirler verir; büyük bir sabırsızlıkla yapacağı işleri ona izah eder. Ortaklığın ayak işlerini yapma Laurel'e düşer. Kendisine verilen emirleri yarı uykulu bir halde dinler, büyük bir tevekkülle yerine getirmeğe çalışır. Fakat Stan Laurel zayıftır, korkaktır, korkunç derecede sakardır. Ne kadar basit olursa olsun üzerine aldığı işi mutlaka berbat eder. Bundan dolayı da neticede işin bütün kötü neticeleri, bütün ağırlığı dönüp dolaşıp yine Hardy'nin omuzlarına biner. Laurel ise bütün bu olup bitenler karşısında masum, şaşkın bir tavırla bakakalır. Fazla sıkıya gelirse ağlamaya başlar.

Hiç şüphesiz yetişmesi bakımından Stan Laurel, Hardy'den daha ustadır. Daha eski geleneği olan bir soytarıdır. Buna rağmen şaşılacak derecede mütevazıdır ve ortaklık içindeki imkânını iyi hesaplamıştır.. Zira bilir ki, küçük yapısı, davranışlarının fazla dikkati çekmemesi, daha çok mimiğe dayanan tekniği ile fazla göz dolduramaz. Bundan dolayı onu hemen her vakit, iri gövdeli Hardy'nin etrafında bir peyk gibi dolaşırken görürüz. Komedilerde gürültüye gidenler daima zayıflardır. Laurel - Hardy filmlerinde de kötü neticelenen bütün teşebbüslerin maddî neticeleri Hardy'nin sırtına binerse de manevî neticeleri, kabahati daima Laurel'e yüklenir. Seyirciler her sahnenin sonunda Hardy'nın kızgın bir tavırla "Gene başımı belâya soktun!" azarını beklemeğe alışmışlardır.

Hardy'nin göz doldurmasına karşılık, Laurel'in de çevirdikleri filmlerin tekniği üzerindeki rolü büyüktür. Eski bir komedi rejisörü oluşu, hiç şüphesiz - filmlerindeki rejisör kim olursa olsun - bütün teknik ağırlığı Laurel'in omuzlarına yüklemiştir. Bütün Laurel - Hardy filmlerinde hiç değişmeksizin ortaya çıkan o ne ağır ne de hızlı tempo, şaşılacak itidal tamamiyle Laurel'in eseridir.

Zevkli çalışma

Bütün iyi komikler gibi Laurel - Hardy çifti de serbestçe çalışabildikleri, irticalî buluşlara imkân bulabildikleri vakit "formunda" idiler. Beyazperdeden uzaklaşmaları bu serbest çalışma imkânını kaybetmeleri yüzünden oldu. Laurel - Hardy çiftinin "altın çağı" Hal Roach'ın M-G-M'e bağlı olarak çalıştığı 1929 - 1939 yılları arasındaydı. Roach onların çalışma usullerini biliyordu ve kendilerine tam bir serbesttik vermişti. Fakat Roach 1938 de M-G-M den ayrıldıktan sonra Laurel - Hardy onun kadar anlayışlı bir prodüktöre bir daha rastlıyamadılar. Bunun üzerine stüdyolar arasında bir göçebe hayatı yaşamıya başladılar. Bir ara Roach ile iki film daha çevirmek imkânını buldular. "A Chump at Oxford-Laurel - Hardy Mektepte" ile "Saps at Sea - Laurel - Hardy Denizci" bunun neticesi olarak ortaya çıkmıştı. Ondan sonra yeniden göçebeliğe döndüler. "Great Guns-Laurel Hardy Gönüllü", "A Huntig We Will Go - Laurel-Hardy Hokkabaz", Air Raid Wardens -Laurel - Hardy Pasif Koruma Memurları".. bu arada çevrilmişti. Fakat artık yolunda gitmeyen bir şey vardı. Filmleri eski tabiiliklerini, tatlılıklarını kaybetmişti. Bir filmi baştan aşağıya kadar hiçbir sahne sırası değiştirmeden devamlı olarak çevirme âdetleri, büyük stüdyoların film çevirme teknikleriyle bağdaşamıyordu. Halbuki, Laurel - Hardy'nin komiği "ısmarlama" bir komik değildi. Birçoklarının, onları filmleri boyunca kavga eder gördükleri için hususî hayatlarında da, film çevirirken de aynı şekilde davrandıklarını sanmaları çok yanlıştı. Film çevirmek onlar için bir zevkti ve ancak içlerinden geldiği gibi ve geldiği vakit film çevirebilirlerdi. "Leave 'Em Laughing - Bırak gülsünler" i çevirirlerken başlarına gelen hâdise çalışma tarzlarını çok güzel ortaya koyuyordu: "Koyun koyuna yatacağımız bir sahneyi çevirecektik. Stüdyoya gittik, yatağa girdik. Girer girmez de katıla katıla gülmeğe başladık ve bir türlü kendimizi tutamadık. Tabiî birşey çeviremedik o gün. Ertesi gün gene aynı sahneye başlarken gene bir gülme tuttu, gene katıla katıla güldük. O gün de birşey çeviremedik..."

"Şeytan Kardeş" ten bir sahne

1 + 1 = 1

K İ T A P L A R

EZİLENLER

(Dostoyevski'nin romanı. Çeviren: Nihal Yalaza Taluy. Varlık Yayınları 493. Ekin Basımevi. İstanbul - 1957. 334 sayfa. 400 kuruş)

Büyük romancı Dostoyevski'nin bundan 90 yıl önce Sibiryadan sürgünden döndükten sonra kaleme aldığı ve Varlık kitabevinin "Ezilenler" adıyla kitaplıklarımıza kazandırdığı bu büyük eser, Türk okuyucusunun pek de yabancısı değildir. Bu eserin Mümtaz Faik Fenik tarafından yapılan bir tercümesi bundan dokuz on yıl önce Akba Kitabevinin yayınları arasında "Vur Abalıya" adıyla yayınlanmıştı. Ancak kabul etmek gerekir ki Fransızca tercümesinden dilimize çevrilen "Vur Abalıya"ya nazaran doğrudan doğruya asıl kaynağından çevrilen "Ezilenler" çok daha başarılı olmuştur. Dostoyevski'nin Sibiryadan sürgünden döndükten sonra yazdığı bu eser 1870 Rusyasında hemen hemen hiç bir akis uyandırmamış ve yazarının adeta ümidini kırmıştı. Ancak aradan yıllar geçtikten sonradır ki "Ezilenler" edebiyat âleminin dikkatini üzerine çekmiş ve Rus edebiyatının dev eserleri arasında lâyık olduğu yeri almıştır. O günden bu yana, bu roman, dünyanın hemen hemen bütün dillerine defalarca çevrilmiş, hemen her dilde sonsuz bir hayranlıkla okunmuştur.

"Ezilenler"de, Dostoyevski hemen bütün romanlarında olduğu gibi insanlık sevgisini ve acıma duygusunu dile getiriyor. Roman, baştan başa bir insanlık sevgisi üzerine inşa edilmiş, muazzam bir abideyi andırıyor. Varlık Yayınevi ve bu romanı ustaca dilimize kazandıran Nihal Yalaza Taluy ne kadar tebrik edilse azdır.

"Ezilenler" ilk nazarda Dostoyevskinin hemen bütün romanlarında olduğu gibi son derece karışık ve çapraşık bir mekanizma üzerine inşa edilmişe benziyor. Tipler ve hele dilimize son derece yabancı gelen adlar yüzünden şayet roman biraz dikkatsizce okunursa âdeta sırayı ve mevzuu kaybediyorsunuz. Ancak, "Ezilenler"i okurken ya baştan itibaren son derece büyük bir dikkatle takip etmek, ya da bir kere daha okumak okuyucuya gerçek Dostoyevskiyi veriyor. İlk nazarda birbiri ile hiç bir ilişiği yokmuş gibi gelen pasajlar sanki görünmez bir bağla birbirine bağlanıyor ve ancak ondan sonra anlıyorsunuz ki bu romanın hemen hiç bir faslı, hiç bir cümlesi aradan çıkartılamaz, atlanamaz. Bu bakımdan "Ezilenler" granitten yalçın bir kayaya benziyor. Muazzam bir bütün. Her satır, her cümle, hatta her kelime birbiriyle kopmaz bağlarla bağlı. "Ezilenler" de Ondokuzuncu Asır Rusyasının pek alt tabakalarına inmemek şartiyle hemen bütün bir panoraması gözler önüne seriliyor. Ufak arazilere sahip, saf, temiz, namusu için canlarını bile verebilecek toprak beyleri. Düzenbaz prensler. Ahlâksız kontlar. Hemen daima sarhoş, menfaatleri için her şeyi yapmağı göze alabilen burjuvalar. Aşkından başka bir şeyi düşünmeyen mariz ruhlu genç kızlar, sefaletin ortasında değilse bile kenarında dolaşan okur yazar takımı... Bütün bunlar "Ezilenler"de Dostoyevskinin dehasıyla dile getirilmiş.

"Ezilenler" in anlattığı hikâyeyi hülâsa etmek, uzun ve güç bir iş. Romanın tadına ancak tamamını, o da dikkatle okumak şartıyla varmak mümkün. Bu bakımdan burada bir roman hülasası vermek yerine Dostoyevski'nin tiplerini kısaca ele almak daha yerinde olacak.

"Ezilenler" in ilk tipi bizzat yazarın kendisidir. Hâdisenin başından sonuna kadar daima Dostoyevski ile karşılaşmak mümkün. "Ezilenler" de o olayları çekip çeviren bir insan olmamakla beraber hemen daima hazır ve nazır. Kitabın şaşmaz tiplerinden biri. İhmenev adlı bir çiftlik beyinin yanında büyümüş. Beyin Nataşa adlı kızı ile çocukluk arkadaşlığı yapmış, sonunda ona aşık olmuş, üniversitede okumak için çiftlikten ayrıldıktan sonra da aşkı devam etmiş, pek atılgan olmamakla beraber etrafına saygı telkin eden, kendini sevdiren bir insan. Üniversiteden sonra edebiyat dünyasının sihirli havasına katılmış, ilk romanı bir hayli alâka görmüş, kibar muhitlerin dahi dikkatini üzerine çekmiş, son derece müstait bir genç.

Nikolay Sergeyiç İhmenev, yazarın yanında yetişip büyüdüğü çiftlik beyi. İtibarlı ama servetini çoktan kaybetmiş bir ailenin çocuğu. Gene de kendisine ve ailesine yeten, içinde 150 can barınan bir çiftliğe sahip. Servetinin büyük kısmını vaktiyle kumarda kaybetmiş, ondan sonra da kumara tövbe etmiş ve tamamiyle kendisini çiftliğe vermiş babacan dürüst bir insan. Karısı da asil, fakat parasız. Kocasına ve bilhassa biricik kızı Nataşa'ya son derece düşkün, hanım hanımcık bir kadın. Sonra ailenin medarı iftiharı, biricik kızları, son derece güzel Nataşa. Günün birinde bu mesut ailenin bitişiğindeki çiftliğin sahibi olan bir prens, Petersburgdan çıkar gelir. Prens Piotr Aleksandroviç Valkovski orta yaşı bir hayli geçmesine rağmen son derece yakışıklı, etrafında daima hürmet uyandıran, Petersburg sosyetesinin göz bebeği olmasını bilmiş bir insandır. Ama işin aslı arandığında bütün bu görünüşüne rağmen Prens, adi, aşağılık, iki yüzlü, para için her kalıba dökülür, düzenbaz bir adamdır. İhmenev'lere komşu gelen prens, bütün havalide son derece büyük bir alâka yaratmıştır. İhmenev de Prensin tesiri altında kalanlardandır. Prens kendisine ait olan köyün kâhyalığını İhmenev'e bırakır. İhmenev de, kendisi için bir şeref saydığı bu işi canla başla yapmağa başlar. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra da Prens günün birinde henüz pek genç olan oğlunu İhmenev'lere misafir gönderir. Çocuk orada bir yıl kadar kalır. Bu arada da İhmenev'in kızı Nataşa ile arkadaş olurlar. Ancak günün birinde Prens oğlunun İhmenev'in kızı tarafından iğfal edildiğini iddia eder. İhmenev hakkında da kendi köyünün ve çiftliğinin hesaplarında düzenbazlık yaptığı iddiası ile mahkemeye baş vurur. Pek dürüst ve namuslu olan İhmenev bu darbeler karşısında can evinden vurulmuşa döner. Ama bu arada Prens türlü dalaverelerle İhmenev'in çiftliğini elinden almıştır. Tam bu sırada da Nataşa Prensin oğlu Alyoşa'ya kaçar. İşler arap saçına döner. Alyoşa son derece temiz, saf bir çocuktur. Ancak son derecede de havai ve uçarı bir çocuktur. Hemen her gördüğüne aşık olan ve işin asıl garibi, bu aşklarını da gene gelip ilk sevgilisi Nataşa'ya itiraf eden bir insan. Kızlarının Prensin oğluna kaçtığını öğrenen İhmenev'ler de kalkar Petersburg'a gelirler. İhtiyar İhmenev küplere binmektedir. Prense de, kızına da ateş püskürmektedir. Ama elinden bir gelen yoktur ve üstelik kızına karşı öylesine büyük bir muhabbet beslemektedir ki kızı kendisini can evinden vurduğu halde bir türlü onun aleyhinde konuşulmasına tahammül edemez. Bir hayli karışık olan bu hikâyeler arasında ortaya bir de Nelly adında bir kızcağız çıkar. Nelly, Prensin vaktiyle aldattığı bir kadının onun bunun elinde kalmış saralı, çelimsiz, hastalıklı kızıdır. Babasının prens olduğunu bildiği halde ona müracaat etmeyen bu kızcağız bir tesadüf neticesi muharrirle ahbab olur, ona sığınır. Karşılıklı kinler, ihtiraslar, düşmanlıklar, aşklar ve sevgilerle düğümlenen roman bu tiplerin yer yer acıklı, yer yer gülünç maceraları arasında son bulur.

"Ezilenler" dünya edebiyatının sayılı eserlerinden biri olarak Türk okuyucularının önüne ikinci defa sunulurken muhakkak ki gereken alâkayı görecektir.

Devlet Tiyatrosu

Abone Kartları

Geçen haftanın içinde bir gün Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün 16309 numaralı resmî telefonu çaldı. Telefona herzamanki gibi gene Umum Müdürlük Sekreteri cevap verdi:

— Efendim?

— Devlet Tiyatrosu mu hanımefendi?

— Evet Efendim.

— Efendim bendeniz bundan dörtbeş ay kadar önce Devlet Tiyatrosunun önümüzdeki mevsim temsilleri için abone kaydolmuştum. Abone kartları şimdiye kadar dağıtılmış olacaktı. Dağıtıldı da benim mi haberim olmadı yoksa?

— Hayır, henüz dağıtılmadı efendim.

— Ne zaman dağıtılacak acaba?

— Önümüzdeki günlerde dağıtılır herhalde.

— Meselâ ne kadar zamanda dersiniz?

— Bilmem ki.. Herhalde bir hafta, on güne kadar..

— Repertuvarınız belli oldu mu?

— Hemen hemen..

— Önümüzdeki mevsim ne seyredeceğimi abone kartımı almadan önce bilmek istiyorum da.. Acaba beni bu hususta aydınlatabilir misiniz?

Sekret her zamanki soğukkanlılığıyla cevap verdi:

— Bu hususta birşey söyliyemem.

— Repertuvar belli oldu demiştiniz?..

— Aşağı yukarı belli.

— Hangi piyesler var o halde bu seneki programda?

— Bu hususta kat'î bir şey söyliyemiyeceğim beyefendi. Önümüzdeki mevsim temsil edilecek eserlerin ismini Muhsin Bey biliyor. İsterseniz ondan öğrenebilirsiniz.

— Teşekkür ederim efendim.

— Birşey değil!

Bu konuşma Ankaralı bir seyirciyle Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlük sekreteri arasında bu şekilde cereyan etmişti. Meraklı seyirci bu muhavere neticesinde merakını tatmin edememiş olacak ki kalktı bizzat Devlet Tiyatrosuna gitti. Umum Müdürü aradı, bulamadı. Edebî heyet azalarından birini aradı, "Kimse yok" dediler. Ne abone kartının ne zaman eline geçeceğini, ne önümüzdeki mevsim ne seyredeceğini öğrenemeden tiyatrodan ayrıldı.

Adam, Ankaranın tiyatroya tiryaki yüzlerce seyircisinden biriydi. Temsillerden hiçbirini kaçırmıyor, kaçırmak istemiyordu. Fakat geçen mevsim elinde bir abone kartı olmaması yüzünden temsillere bilet bulmak için ne güçlüklerle karşılaştığını unutmamıştı. Bu sebeple o da, kendisi gibi pek çok Ankaralı seyirciyle birlikte 1957 yılının serin bir Mayıs sabahı, daha güneşin bile doğmadığı saatlerde tiyatro gişesine gitmiş, kuyruğa girmiş ve adını 1957-58 mevsimi abone listesine yazdırabilmek için saatlerce gişenin önünde sıra beklemişti. Neticede kuyruğun 80 bilmem kaçıncı halkası olarak listeye yazılıp numarasını almağa muvaffak olmuştu. İlgili memur abone kartının bilâhare kendisine verileceğini söylemişti. O günden bu yana aradan tam beş ay geçmiş bulunuyordu. Abone kartı hâlâ eline gelmemişti. Yoksa yaz mevsimi dolayısıyla Ankarada bulunmadığı sıralarda kartlar dağıtılmış ta onun mu haberi olmamıştı? Hayır, kartlar dağıtılmamıştı. Devlet Tiyatrosu herhalde repertuarını ilân etmeden seyirciyi bir angajmana sokmak istemiyordu. Düşüncesi hakikaten bu ise, kartları dağıtmamakta yerden göğe kadar haklıydı. Fakat acaba repertuvar halka ilân edilecek miydi? Yoksa geçen mevsim olduğu gibi Ankaralılar önümüzdeki mevsim temsillerine ezbere mi abone oluyorlardı? Anlaşılan meraklı seyircinin geçen mevsim temsillerden ağzı yanmıştı. Şimdi yoğurdu üflüyerek yemek istiyordu.

Devlet Tiyatrosu sekreteri önümüzdeki mevsim repertuvarının aşağı yukarı hazır olduğu beyanında bulunmuştu. Yetkili yahut yetkisiz böyle bir beyanda bulunmuş, fakat repertuvara alınan eserlerin isimlerini aynı seyirciye bildirmekten imtinâ etmişti. Eylül ayının birinci günü yeni mevsim temsillerinin provaları resmen başlıyacağına göre repertuvarın da aslında şimdiye kadar gerçekten tesbit edilmiş olması gerekir. Sadece "hemen hemen" tesbit edilmiş olması yetmez, kat'î surette tesbit edilmiş ve ilk temsiller rol tevziatının da çoktan yapılmış olması gerekirdi. Devlet Tiyatrosu hakikaten programla çalışan bir müessese ise onbeş gün sonra yeni mevsim provaları başlamadan önce bu tesbit edilen repertuvarı da artık halka ilân etmeliydi. Bu işi en azından falanca yerde bir "Bölge Tiyatrosunun" açılışını veya hazırlıklarının tamamlanmakta olduğunu halka basın ve ajanslarla ilân etmekteki dikkat ve süratı gibi aynı şekilde vakıt geçirmeden yapmalı, bilhassa abone kartlarını dağıtmadan önce seyircisini yeni programı hakkında mutlak ve mutlak aydınlatmış bulunmalıydı. Aksi halde şu veya bu seyirci kendisine verilecek olan abone kartı üzerinde titizlik, huzursuzluk göstermekte devam edecek ve Umum Müdürlük Sekreteri gün geçtikçe bu meraklı seyirci gibi daha pek çok seyircinin aynı neviden ihtiyatlı suallerine muhatap olmak zorunda kalacaktı.

Üçüncü Tiyatronun Gişesi
Her şeyden önce düşünülen bu mu?

Repertuvar beklenirken

Devlet Tiyatrosunun 1957-58 mevsimi repertuvarını "hemen hemen" hazırlamış bulunduğu şu günlerde yeni programından neler beklendiğini de bilmesi yerinde olur. Devlet Tiyatrosu yeni repertuarını hazırlarken belli bir yol tutmuş mudur? Yâni müessesenin bir eğitim vasıtası mı, bir eğlence merkezi mi, yoksa salt sanat endişesiyle hareket etmesi gereken bir tıyatro olduğuna karar vermiş midir? Olur ki Devlet Tiyatrosu gene iki üç karpuzu bir koltuğa sığdırmak gayretinden henüz vazgeçmemiş ve tıpkı geçen yıl yap-

tığı gibi seyircisinin karşısına gittiği yol hakkında bir hüküm verilmesi çok güç karmakarışık bir programla çıkmağa hazırlanmıştır. Şayet yeni repertüvarını hem gişe hasılatını kurtarmak, hem halkı eğitmek, hem eğlendirmek, hem de tiyatro adına sanat yapmak gayesiyle hazırlamışsa Devlet Tiyatrosu bu ölçüler içinde kaliteli bir program çıkarmağa çalışmış mıdır? Yoksa seçilen eserler geçen mevsim olduğu gibi çoğu temsilinde hiçbir mâna bulunamıyan, bir takım boşlukları doldurmak için gelişigüzel sahneye konulmuş piyesler midir? Nihayet onbeş gün sonra halka ilân edilmesi gerek program elbet bu hususlar hakkında bize bir fikir verecektir. Geçen mevsim seçilen eserlerin isabetsizliği seyirciyi Devlet Tiyatrosundan ne beklediğini düşünmeğe zorlamıştır. Devlet Tiyatrosu hususi bir teşekkül değildir. Bütçesini Devletten aldığına göre gişe hasılatı üzerinde fazla telâşlanması gerekmez. Tecrübeler şunu da göstermiştir ki gişe hasılatı pek yüksek olan her eser, hattâ bu gişe hasılatını kabartmağa yardım eden her seyirci tarafından memnuniyetle seyredilmez. Gene sahneye konulması binlere ve binlere malolan her eser tiyatroya beklediği hasılatı getirmeyebilir. Bu gün Devlet Tiyatrosunun elinde geçen mevsim açılan Oda Tiyatrosuyla birlikte dört sahne mevcuttur. Devlet Tiyatrosu bu dört sahnesini iyi kullanmasını bilirse hem seyirciyi hem de gişesini tatmin etme yolunu elbette bulur. Sahnelerinden birini, meselâ Küçük Tiyatroyu sadece telif eserlerin ve hattâ sadece amatör piyes yazarlarının eserlerinin temsiline ayırabilir. Böylece bu sahne yerli piyes yazarlarını teşvik edici bir mahiyet kazanır. Üçüncü Tiyatro pekâlâ daha tecrübeli yazarlarımızın Edebi Heyetçe takdir ve tasvibinden geçmiş eserlerinin sahnesi olabilir. Böylece seyirci de tiyatro yazarlığımızın nerede başlayıp nereye kadar geldiği hakkında bir fikre de sahip olur. Devlet Tiyatrosu Büyük Tiyatro sahnesini yalnız ve yalnızca Dünya tiyatrosunun değerleri artık zamanla katiyet kazanmış, yabancı sahnelerde tecrübe edilmiş, başarı sağlamış klâsik veya modern eserlere ayırmakta herhalde tereddüt etmemeli, bilhassa gişe hasılatını da düşünmek zorundaysa bu tiyatronun kapısından içeri başarısından emin olmıyacağı yerli yabancı hiçbir eseri sokmamalıdır. Gişe hasılatı mutlak halkın basit zevklerine, gülme ihtiyacına hizmetle. de kurtarılmaz. Gene bizzat Devlet Tiyatrosu temsillerinden edinilen tecrübeler göstermiştir ki halkı eğlendirmek maksadıyla sahneye konulan bir "Çöpçatan" boş koltuklar karşısında temsil edilebilir ve bir "Satıcının Ölümü" ve bir "Otello" ve bir "Su Kızı" ve bir "Yağmurcu" tiyatronun beklediğinden de çok halkın rağbetini kazanabilir. Devlet Tiyatrosu herşeyden önce artık bilhassa Ankaralı seyircinin zevkini küçümsemekten vazgeçmelidir. Seyircisine itimat etmemesi için ortada hiçbir sebep yoktur. Bu yoldan giderse sahnelerinden birini ve bilhassa "Oda Tiyatrosunu" elbette avant-garde eserlere ayırabilir. Modern dünya tiyatrosu, bilhassa bizzat Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü de çok iyi bilir ki yep yeni bir yoldadır. Araştırmaları günden-güne hızlanmakta ve Yirminci Asır tiyatrosuna bir veçhe verebilmek için pekçok yazar kaleme sarılmış, pekçok tiyatro her devirde olduğundan çok avant-garde eserlere kapılarını açmak zorunluluğunu duymuştur. Oda Tiyatrosunda bu neviden eserleri en azından bir ay müddetle seyredecek seyirci bilhassa bu gün her zamankinden fazla mevcuttur. Modern tiyatronun Beckett, Adamov, Ionesco, Brecht gibi bir takım temsilcileri hâlâ Devlet Tiyatrosunun kapılarından içeri girmiş değildir. Halbuki Devlet Tiyatrosunun vazifesi ne ille gişeyi kurtarmak, ne de ille halkı gıdıklamak olmamalıdır. Bilhassa tiyatro tarihinin pek yeni olduğu memleketimizde Devlet Tiyatrosuna düşen vazife halkın tiyatro kültürünü yükseltmek, onu dünya tiyatrosunun nereden başlayıp nereye geldiği hususunda da aydınlatmak olmalıdır. Yerli yazarlarımız iyinin nasıl olduğunu görüp öğrenmedikçe elbette bittin sene Devlet Tiyatrosunun daha ilk sayfasında çöp sepetine atmak arzusunu duyduğu yahut da seyircinin hafızasında bir geceden fazla saklanmıyacakları piyesler yazmaktan öteye gidemiyeceklerdir. Devlet Tiyatrosuna milyonlarca liralık bütçe elbette sık sık halkın tiyatro zevkini küçük düşürsün, ona yerli yabancı tiyatro eserlerinin en kalitesizlerinden örnekler takdim etsin diye verilmemiştir. Devlet Tiyatrosu, ümit edelim ki yeni repertuvarını hazırlarken karşısında tiyatrodan anlamıyan bir seyirci bulunduğuna kani olsa dahi tiyatrodan anlayan bir seyirci varmış gibi hareket etmiş ve yeni mevsimin eserlerini de ona göre hazırlamış olsun..

Vebalılar

Yeni mevsime girmeden Devlet Tiyatrosunun seyirciden başka hesaba katması gereken bir husus ta gazetecilerdir. Her nedense son zamanlarda Devlet Tiyatrosu, icraatıyla ilgilenen her gazeteciden bir vebalıdan kaçar gibi kaçmağı âdet edinmiştir. Gene bizzat Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü çok iyi bilir ki dünyanın her tarafında prova jeneraller tamamen basına hasredilir ve her yeni eser halkın karşısına çıkmadan önce basına temsil edilir. Bu usul bizdebir iki defa haric-hemen hiç rağbet görmemiştir. sadece bir zamanlar her gazetenin tiyatroyla ilgili yazarına ilk temsil gecesi davetiye gönderilirken bu da son zamanlarda tamamen terkedilmiş ve Devlet Tiyatrosu âdeta icraatıyla ilgili bir basından tamamen bihabermiş gibi davranmak yolunu tutmuştur.

S P O R

Futbol

İhtilaflar haftası

Bir yanda kulüpler futbol mevsimi için son hazırlıklarını tamamlayarak deneme maçlarına girişirlerken hemen her spor kolunda son yedi gün içinde ortaya çıkan bazı ihtilaflar son haftaya "ihtilaflar haftası" dedirtti. Uzun zamandır sürüp giden bir takım münakaşalı işler bir haftanın içinde alevlenmiş, halledilme istidadı göstermiş veya çözülmez bir şekil almıştı. Spor piyasası her meseleye çapıyla mütenasip bir ehemmiyet veriyordu. Fakat doğrusu aranırsa teşkilâttaki idari ihtilaflar ilk plânda münakaşa mevzuu oluyordu. Geçen senenin başından beri on lig takımı resmen ikiye ayrılmış ve bir çok bakımlardan "kavgalı" üçler ve yediler cepheleri ortaya çıkmıştı. Ligde yeni kurulan Yediler Blokı, Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaşı, elele vererek bazan organizasyon bazan hasılat ve ekseriya oyuncu alış verişinde zararlarına çalışmakla itham ediyor ve bu pakt ile pek çok haksızlığın önleneceğini tahmin ediyordu. Artık üç büyük kulüp yalnız kalmıştır. Eskinin küçükleri kendilerine en ufak zarar verecek meselelerde açık işbirliği sonunda elde ettikleri "7 Oy" ile aleyhte kararlar veriyorlar, fikstürlere itiraz ediyorlar, hasılat paylamasında eşit haklar istiyorlardı. Teşkilâtta böyle bir ikinci cephenin açılması Türk Sporunun her halde aleyhindeydi. Fakat unutulan veya kaydedilmek istenen bazı hakları aramak bakımından hukukî ve mantıkî bir çehre taşımaktaydı. Bununla beraber bir yıl ufak münakaşalardan ileri gidemiyen Üçler ve Yedilerin münasebetleri, son bir ay içinde adeta "kesilmiş", yedilerin kurulmasında mühim rol oynayan bazı idarî problemlerin ikinci cephe tarafından öne sürülmesinden sonra had safhaya girmişti. Yediler, senelerdir lig hasılatından ayrılarak büyük münakaşa mevzuu halini alan mahut "yüzde 30" lara şiddetle itiraz ediyorlar ve bir maçta elde edilen paranın maçı oynayan kulüpler arasında mütesaviyen taksimini istiyorlardı. Bundan başka büyük kulüplerin, kombine biletlerden Yedilere kalacak hisseyi ortadan yok etmek için giriştikleri "Kombine bilet basılmasın" kampanyası, sert ve mukavim yedi küçükle karşılaşıyordu. Karşılıklı toplantılar, arabulucular iş göremiyor, Yediler hakları için mücadele ediyorlardı. İşte geçen hafta uzun zamandır sürüp giden ihtilafın -şimdilik- kapanması bakımından ehemmiyet kazanıyordu.

Fakat hak ve mantık her zamanki gibi galebe çalmış, bir spor tröstü daha derin bir yara almıştı.

İhtilaflar haftası içinde umumî efkârın dikkatini fazlaca üzerinde

toplayan diğer iki mesele Anadolu yakasında cereyan etmişti. Fenerbahçe ve Beykoz kulüpleri hararetli münakaşalara sahne oluyordu. Sarı Lâcivertli camianın yeni futbol hocası eski antrenör Molnar, futbol takımını idman programına başlatalı beri, adı her sene zaman zaman karışık işlere karışan Lefter çalışmalara gelmiyordu. Lefteri arka arkaya iki antrenmana iştirâk etmemesi basını harekete getirmişti. Millî Futbolcunun yeni derdi neydi? Birbirini hiç tutmayan yazılar, hayali beyanatlar ortalığı daha çok bulandırıyordu. Gazetelere göre Lefter kulübünden "biraz" para istiyordu. Fakat sebep geçen sene elinden alınan "kaptanlık" da olabilirdi. Hâdisenin bu yola girmesi yeni bazı gizli akitleri piyasaya döküyor. Fenerbahçe idare heyetinin eski futbolculardan Nedim ile mukavele yenilerken "Sen kaptansın" diyerek bir söz verdiği anlaşılıyordu.

Haftanın, adli makamlara intikali beklenen ihtilafı da pek sessiz geçinen Kürek sporumuzdan geliyor. Galatasaraylı kürek idarecilerinden Kemal Onar, Kürek Federasyonu başkanı Efdal Nogam "şahsına ağır küfür etmek" iddiası ile mahkemeye veriyordu. Hâdise Pazar günü yapılan Türkiye Kürek Şampiyonasında ortaya çıkmıştı. İki çifte yarışı sırasında "Capariz" veren Beykoz teknesi Galatasaray teknesini sıkıştırıyor. Kürekler çarpışıyor. Galatasaray hamlacısından sıyrılan bir darbe, bir Beykoz kürekçisini bayıltarak varış harici bırakıyor. İdareciler ve Federasyon başkanı adeta yumruklaşıyorlar ve küfürler savruluyor. Mesele büyümek istidadı gösteriyor. Galatasaray idare heyeti hâdiseyi görüşüyor. İdareci Kemal Onar gazetecilerle görüşürken Federasyon reisine "Galatasaray düşmanı" diyor. Aynı gazete, Efdal Noganın "Bütün suç Kemal Onardadır" dediğini yazıyor.

İhtilaflar haftasında, Fenerbahçe ve Vefayı müştereken ilgilendiren Hilmi meselesi, Kadıköylülerin masa ba[ş]ındaki kati mağlubiyetleriyle kapandı ve spor piyasasını uzun zaman yerli yersiz hareketleriyle oyalanan Hilmi, Vefaya döndü. Bu, Fenerbahçeli idarecilerin başka takımlardaki mukaveleli futbolcuları kapmak mevzuunda aldıkları ikinci dersti. Geçen yıl hazırlık maçlarında dahi takımlarında yer verdikleri Beşiktaşlı Ahmedin kulübüne dönmesinden sonra bu yıl Vefalı Hilmi meselesinde tekrarladıkları aynı hata spor çevreleri kadar kulüp camiasını da üzmüş ve "Bir oyuncunun Galatasaraya girmemesi için girişilen sportmenliğe yakışmayan hareketler hakiki Fenerbahçelilerin yapacakları işler değildir" dedirtmiştir.

İhtilaflar haftası kapanırken ihtilafların da kapandığı söylenemez. Bu işler, otoriter üst kademelerin spor teşkilâtımıza hakim olacağı zamana kadar devam edecekler ve sık sık sporumuzun baltası olarak gözükeceklerdir.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL